

Översiktsplan nu-2035

Kommunfullmäktige 2021-11-09, § 84

Foto framsida: Eds fotoklubb; Eva Olsson bild 1, 3, 5, och 8, Lena Wellander bild 2, 4, 6 och 7
Projektledning: Agneta Johansson, kommunchef, och Jessica Olsson, utredare, Dals-Eds kommun
Konsult: Gabriella Hemme, Arkitekt SAR/MSA, Hemmehus AB
Kartbilagor: Filip Albinsson och Viktor Ljungström, Metria AB
MKB: Johanna Öhgren och Tobias Källqvist, Hifab AB
Antagen av Kommunfullmäktige 2021-11-09 § 84

Inledning	8
1.1 Förord	8
1.2 Vad är en ÖP?	9
1.3 Process och tidplan	9
1.4 Genomförandeplan	9
1.5 Sammanfattning	10
1.5.1 Ändringar LIS	11
2. Bakgrund	13
2.1 Dals-Eds historia	13
2.2 Befolkningsutveckling	13
2.3 Bebyggelsestruktur	16
2.3.1 Markanvändning	17
2.4 Globala trender, mål och visioner	18
2.5 Medborgardialog	20
3. Utvecklingsstrategi	21
3.1 Utvecklingsområden	22
3.1.1 Kompetens	23
3.1.2 Demokrati	24
3.1.3 Plats	25
3.1.4 Miljö	26
3.2 Befolkningsmål	27
3.3 Bebyggelsestruktur	28
3.3.1 Nod för bebyggelse	29
3.3.2 Utvecklingsstråk för bebyggelse	31
3.3.3 Utvecklingsområde för bebyggelse	32
3.4 Grön- och blåstruktur	34
3.4.1 Nod för grön- och blåstruktur	35
3.4.2 Utvecklingsstråk för grön- och blåstruktur	36
3.4.3 Utvecklingsområde för grön- och blåstruktur	37
3.5 Kommunikationsstruktur	39
3.5.1 Nod för kommunikationer	39
3.5.2 Utvecklingsstråk för kommunikationer	40
3.5.3 Utvecklingsområde för kommunikationer	41
3.5.4 Utvecklingsområde digital kommunikation	42
4. Mark- och vattenanvändning	43
4.1 Orter och landsbygder	44
4.1.1 Centralort/Tätort	45
4.1.1.1 Ed	45
4.1.1.1.1 Fördjupad översiktsplan (FÖP) för Ed	46

4.1.1.1.2 Markanvändning Eds tätort	46
4.1.2 Småort	48
4.1.2.1 Nössemark	49
4.1.2.2 Håbol	51
4.1.3 Landsbygder	53
4.1.3.1 Dals-Ed	53
4.1.3.2 Rölanda	54
4.1.3.3 Töftedal	55
4.1.3.4 Gesäter	56
4.1.4 Riktlinjer för byggnation	57
4.1.4.1 Detaljplaner	57
4.1.4.2 Sammanhållen bebyggelse	58
4.1.4.3 Byggnation på landsbygden	59
4.1.4.4 Bygglövsbefriade åtgärder	61
4.1.4.5 Höga objekt	62
4.1.4.6 Rekommendationsområden	63
4.1.4.6.1 Stora Le med strandområden	63
4.1.4.6.2 Tresticklan	64
4.1.4.6.3 Boksjön och Kornsjöarna med omgivningar	65
4.1.4.6.4 Töftedals myr	65
4.1.4.6.5 Örekilsälvens nedre del och Töftedalsån	66
4.1.4.6.6 Örekilsälvens övre del	67
4.1.4.6.7 Stora Tingvallamossen	67
4.1.4.6.8 Stenebyälvens sjösystem	67
4.1.4.6.9 Dals-Eds-platån och Lilla Le	68
4.2 Verksamheter och industri	69
4.2.1 Omgivningspåverkande verksamheter	69
4.2.2 Trafikgenererande verksamheter	71
4.2.3 Materialutvinning (3 kap. 7 § MB)	72
4.3 Transportinfrastruktur	73
4.3.1 Vägar	74
4.3.2 Gång- och cykelvägar	75
4.3.3 Järnvägstrafik	76
4.3.4 Kollektivtrafik	77
4.4. Teknisk anläggning	77
4.4.1 Energiförsörjning	77
4.4.2 Energiproduktion	77
4.4.3 Vatten- och avloppsförsörjning	79
4.4.4 Dagvattenhantering	80
4.4.5 IT-, telekommunikation och digitalisering	80
4.4.6 Materialåtervinning	81

4.5 Areell näring	83
4.5.1 Jordbruk (3 kap. 4 § MB)	83
4.5.2 Skogsbruk (3 kap. 4 § MB)	85
4.5.3 Vattenbruk	87
4.6 Natur- och grönområde	88
4.6.1 Grönområde, park och friluftsliv	88
4.6.2 Naturvärden och övergripande grön struktur	89
4.7 Vatten	90
4.7.1 Våtmark	93
5. Riksintresse, LIS och andra värden	94
5.1 Riksintressen	94
5.1.1 Naturvård (3 kap. 6 § MB)	95
5.1.2 Kulturmiljövård (3 kap. 6 § MB)	96
5.1.3 Friluftsliv (3 kap. 6 § MB)	97
5.1.4 Rörligt friluftsliv (4 kap. 1-2 §§ MB)	98
5.1.5 Kommunikationer	98
5.1.6 Energi	99
5.1.7 Totalförsvaret	100
5.2 LIS	101
5.3 Andra värden	102
5.3.1 Natur- och kulturmiljövärden	102
5.3.2 Ekologi (3 kap. 3 § MB)	104
5.3.3 Opåverkade områden (3 kap. 2 § MB)	105
5.3.4 Natura 2000 (4 kap. 1, 8 §§ MB)	105
5.3.5 Naturresevat (7 kap. 4 § MB)	106
5.3.6 Nationalpark (7 kap. 2 § MB)	106
5.3.7 Djur- och växtskyddsområde (7 kap. 12 § MB)	106
5.3.8 Biotopskyddsområde (7 kap. 11 MB)	107
5.3.9 Naturvårdsavtal	108
5.3.10 Strandskydd	108
5.3.11 Vattenskyddsområde	109
5.3.12 Värdefulla vatten	110
5.4 Miljö, hälsa och säkerhet	111
5.4.1 Buller	111
5.4.2 Luftkvalitet	112
5.4.3 Vattenkvalitet	113
5.4.4 Olycksrisk	118
5.4.5 Översvämning	119
5.4.5.1 Lågpunktskartering och ytavrinning	120
5.4.6 Erosion	121

5.4.7 Förerenad mark	122
5.4.8 Radon	124
5.4.9 Kraftledningar	125
5.4.10 Tillgänglighet	125
5.4.11 Ekosystemtjänster inkl ytor för klimatanpassning	126
6. Planeringsunderlag	128
6.1 Nationella och globala intressen och mål	128
6.1.1 Agenda 2030	128
6.1.2 Vision för Sverige	128
6.1.3 Nationella miljökvalitetsmål	129
6.1.4 Energi och klimat	130
6.1.5 Transportpolitiska mål	131
6.1.6 Jämställdhetspolitiska mål	133
6.1.7 Folkhälsomål	134
6.1.7.1 Nationellt mål för folkhälsopolitiken	135
6.1.8 Mål för friluftspolitiken	136
6.2 Regionala och mellankommunala intressen och mål	137
6.2.1 Vision för Västra Götaland	137
6.2.2 Regionala miljömål	137
6.2.3 Hållbarhet	138
6.2.4 Kulturstrategi för Västra Götaland	139
6.2.5 Landsbygdsprogram	139
6.2.6 Strukturbild Fyrbodals kommun	140
6.2.7 Natur i Dalsland	141
6.2.8 Samverkan	141
6.2.8.1 Dalsland	141
6.2.8.2 Dalslands miljö- och energiförbund	142
6.2.8.3 Fyrbodals kommun	143
6.2.8.4 Trestad	144
6.2.8.5 Västra Götaland	144
6.2.8.6 Karlstad	145
6.2.8.7 Göteborg	145
6.2.8.8 Internationella kontakter	145
6.3 Kommunala intressen och mål	146
6.3.1 Näringslivsstruktur	146
6.3.2 Vindbruksplan	147
6.3.3 Kulturhistorisk byggnadsinventering	147
6.3.4 Trädvårdsplan för Eds tätort	148
6.3.5 Energi- och klimatstrategi för Dals-Eds kommun	148
6.3.6 Avfallsplan	148

6.3.7 Kultur och fritid	149
6.3.8 Bostadsförsörjningsprogram	150
6.3.9 VA-plan	151
7. Konsekvenser	152
7.1 MKB	152
8. Beslut och källor	153
8.1 Granskningsyttrande	153
8.2 Antagandehandling	153
8.3 Laga kraft	153
8.4 Källor	153
8.5 Ordförklaringar	154
Bilaga 1 - LIS-plan	156
Bilaga 2 - Genomförandeplan	157
Bilaga 3 - Kartor	158
Bilaga 4 - MKB	159
Bilaga 5 - Särskild handling	160
Bilaga 6 - Samrådsredogörelse	161
Bilaga 7 - Länsstyrelsens granskningsyttrande	162
Bilaga 8 - Granskningsutlåtande	163
Bilaga 9 - KF-beslut om antagande	164
Bilaga 10 - Lagakraftbevis	165

1. Inledning

1.1 Förord

Foto: Johannes Sundlo

Dals-Eds vision är att vara en inbjudande och inspirerande hållplats för fler människor i alla åldrar! Vi är en attraktiv kommun som jobbar för hållbarhet och en plats där alla ska vara delaktiga. Med en ny översiktsplan har vi möjlighet att planera den fysiska miljön så att vår vision och våra mål blir verkliga. Genom våra fyra utvecklingsområden; kompetens, demokrati, plats och miljö kan vi lyfta fram de aktiviteter som är viktiga för att nå dit!

Översiktsplanen visar hur vi ska använda våra mark- och vattenområden och hur vi kan utveckla vår kommun på bästa sätt. Genom att ta sikte på hur vi vill att Dals-Ed ska se ut fram till 2035 har vi en plan som är långsiktig. På så vis kan vi ta kloka beslut som är förankrade och som skonar våra resurser.

Tillsammans pekar vi ut den långsiktiga strategin för vår kommuns utveckling. Vi gör det i en demokratisk process där alla kommuninvånare har möjlighet att vara med och påverka. När planen är antagen startar arbetet med att genomföra. Varje dag kommer vi alla kunna bidra med att nå vår vision om Dals-Ed som en inbjudande och inspirerande hållplats!

Martin Carling
Kommunstyrelsens ordförande

Agneta Johansson
Kommunchef

1.2 Vad är en ÖP?

En översiktsplan (ÖP) är en övergripande plan som visar hur man vill att kommunen ska utvecklas. Den visar hur kommunen vill att mark- och vattenområden ska användas och är vägledande vid bygglov och planläggning. Alla kommuner ska enligt plan- och bygglagen ha en aktuell översiktsplan och dess aktualitet ska prövas varje mandatperiod. Översiktsplanen är inte juridiskt bindande.

Översiktsplanen för Dals-Eds kommun följer Boverkets ÖP-modell som bygger på tre grundläggande kapitel: *Utvecklingsstrategi*, *Mark- och vattenanvändning* samt *Riksintressen, LIS och andra värden*. Kapitlet *Utvecklingsstrategi* visar kommunens långsiktiga utveckling fram till 2035 och är den strategiska delen av planen. Kapitlet *Mark- och vattenanvändning* visar konkret hur utvecklingsstrategin ska användas och hur kommunen prioriterar mellan olika intressen. Kapitlet *Riksintressen, LIS och andra värden* visar hur kommunen vill ta hänsyn till riksintressen och andra värden enligt plan- och bygglagen samt miljöbalken vid beslut om användning av mark- och vattenområden.

1.3 Process och tidplan

Arbetet med en ny översiktsplan för Dals-Eds kommun startade 2018 med en medborgardialog. Synpunkterna från medborgardialogen låg sedan till grund för att arbeta fram ett förslag till översiktsplan. Förslaget har sammanställts av en arbetsgrupp med representanter från kommunens olika verksamhetsområden under ledning av styrgruppen. Styrgruppen utgörs av kommunstyrelsens arbetsutskott och plan- och byggnadsnämndens presidium. Förslaget var under 2020 ute på samråd. Alla inkomna synpunkter från samrådet finns samlade i samrådsredogörelsen. Förslaget har reviderats utifrån de synpunkter som inkommit och är nu ute på granskning. Efter granskningen kommer förslaget justeras igen för att kunna antas i slutet av 2021.

1.4 Genomförandeplan

En översiktsplan är bara början. För att genomföra översiktsplanen har aktiviteter tagits fram som är kopplade till varje utvecklingsområde. Varje aktivitet ansvaras för av en förvaltning i kommunen, men genomförs tillsammans med berörda aktörer och går att koppla till de mål som framgår av kommunens utvecklingsplan. Genomförandeplanen är ett långsiktigt dokument och aktiviteterna kommer att föras vidare till den mer kortsiktiga genomförandeplanen som tillhör kommunens

utvecklingsplan och löpande följs upp i kommunens ekonomistyrningssystem. Genomförandeplanen i sin helhet finns i [bilaga 2](#).

Dals-Eds kommun är positiva till att samverka kring aktiviteterna med andra kommuner där det är möjligt och bedöms ge samverkansfördelar.

			
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Goda kommunikationsvägar ➤ Utbildning och kompetensutveckling ska i större utsträckning kunna ske med Ed som bostadsort ➤ Utveckling av gröna näringar 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tillgänglighetsdatabas ➤ Underlätta för civilengagemang ➤ Tillgängliggöra kommunal service via digitalisering ➤ Trygghetsskapande insatser 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Attraktivt och levande centrum och boendemiljöer ➤ Utreda möjlighet till badhus ➤ Utöka byggrätter i centrum ➤ Fritidsbank ➤ Förstudie industrimark ➤ Konstgräsplan ➤ Marknadsföring; Vild & Vacker ➤ Skyltprogram ➤ Kartlägga och marknadsföra tomma hus ➤ Trafiksäkerhetsplan ➤ Utsiktsplats/ Fotopunkt ➤ Kartläggning av mobiltäckning ➤ Påtryckning från kommunen för ökad mobiltäckning ➤ Undersöka möjlighet att ha servicebuss för att förse bygderna med service ➤ Kartlager för fiber ➤ Hästbadstrand 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktivt deltagande i nätverk för hållbar markanvändning ➤ Cykelpool ➤ Grön infrastrukturplan ➤ Fiskevårdsområde ➤ Friluftspan ➤ Utöka samverkan gröna näringar ➤ Klimatanpassningsplan ➤ Kulturmiljöprogram ➤ Naturvårdsprogram ➤ Radonmätningar ➤ Solenergi ➤ Ny entré Tresticklan ➤ Trädvårdsplan ➤ Turistinformation ➤ VA-plan ➤ Vindbruksplan ➤ Örekilsälven ➤ Naturvårdskort för vandring ➤ Återkommande "Hålla-rent"-kampanj ➤ Bucketlist för centrum och helhet ➤ Återvinningsstation för återbruk ➤ Inventera mark för utveckling av besöksnäring ➤ Energi- och klimatplan

1.5 Sammanfattning

Visionen för Dals-Eds kommun är att kommunen ska vara en inbjudande och inspirerande hållplats för fler människor i alla åldrar. Dals-Ed ska vara en attraktiv kommun som jobbar för hållbarhet och för att vara en plats där alla kan och vill vara delaktiga.

Översiktsplanen har fyra utvecklingsområden: kompetens, demokrati, plats och miljö, vilka är samma utvecklingsområden som kommunens utvecklingsplan antagen i KF 2019-12-18 § 98. Utvecklings-

områdena sammanfattar fokusområden som är viktiga för kommunens utveckling.

Översiktsplanen innebär främst en effektivisering av de ytor som redan är bebyggda. Bostadsbebyggelsen föreslås koncentreras till Eds tätort, men kommunen ser samtidigt positivt på en utveckling av landsbygderna. Områden för bebyggelseutveckling i tätorten är områden som redan är exploaterade och detaljplanerade; Årbol och Le-området, men även en förtätning av bebyggelsen runt Lilla Le och i centrum föreslås samt en satsning på exploatering av LIS-området Timmerdalen/Bergslätt.

Det finns en potential i att kartlägga och marknadsföra tomma hus. Många av dessa är belägna i landsbygderna och skulle kunna bidra till en positiv landsbygdsutveckling.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS) ses som ett viktigt verktyg för att locka både nya fritids- och permanentboende till kommunen, men också för att kunna behålla servicen för de som redan idag är bosatta på landsbygden.

För industriverksamheter och handel föreslås en expanderings inom nuvarande områden Jordbron och Eds-Torp. Utöver dessa pekas området Storängen söder om Mejeriet ut då det har goda förutsättningar för industriverksamhet.

I översiktsplanen föreslås en satsning på naturturism och friluftsliv, vilka kommunen har goda förutsättningar att utveckla.

Översiktsplanen trycker på vikten av att behålla persontrafiken för tågresenärer genom Eds centrum. Utveckling av "trainshopping" är en möjlighet att stärka handel och aktiviteter i centrum, genom klimatsmarta transporter med besökare från Dalsland och Norge.

Det finns en stor potential i kommunen för att öka cyklingen och kommunen vill se en satsning på gång- och cykelvägar. Trafiken i Eds tätort ska göras säkrare genom en omdragning av vägen för att leda bort den tunga trafiken till Hökedalen och Nössemark.

De gröna näringarna är en viktig resurs för kommunen. En stor del av markområdena i kommunen består av skog.

I samband med den nya översiktsplanen upphör de fördjupade översiktsplanerna (FÖP) för Ed och Nössemark att gälla. FÖP för Ed har integrerats i den nya översiktsplanen med tillägg för nytt utvecklingsområde för industri vid Storängen. För FÖP Nössemark har viss vägledning integrerats i översiktsplanen.

Vindbruksplanen kvarstår som tematiskt tillägg.

1.5.1 Ändringar LIS

I samband med den nya översiktsplanen upphör LIS-planen som tematiskt tillägg och kommer istället att integreras i översiktsplanen med vissa justeringar.

Område 1 - Bältnäs/Skansan

Befintligt LIS-område minskas genom borttagande av områden som nu hamnat utanför strandskyddat

område på grund av minskat strandskydd. Små justeringar har gjorts i norra delen och vid nyckelbiotoper samt skyddsvärda träd.

Område 2 - Timmerdalen-Bergslätt

Område norr om Timmertjärn har tagits bort för att stärka kopplingen mellan sjöarna och behålla mer av strövstigar och natur.

Område 8 - Sund

Befintligt LIS-område behålls och föreslås utökas norrut. Även färjeläget är med i det nya området.

Område 9 - Valsebo-Töliden

Befintliga områden har förbundits längs befintlig väg. Även vattenområdet har justerats.

Område 10 - Asslerud

Befintligt LIS-område behålls och föreslås utökas i sydost samt med ett område sydväst om det befintliga.

Område 11 - Stamnåra

Området utgår.

Område 18 (tidigare område 19) - Mølnerud

Området justeras och utökas söderut för att förstärka kopplingen till befintlig bebyggelse och verksamhet.

Område 19 (tidigare område 20) - Högens gård

Området utökas för att möjliggöra för återuppbyggnad av tidigare båthus och angöring med turistbåt.

Utöver ovanstående områden har ett flertal LIS-områden justerats genom en minskning med delar av områden som hamnat utanför strandskyddat område på grund av minskat strandskydd. För dessa områden är exploatering fortfarande möjlig.

Vitryggeklassad skog finns inte längre dokumenterat i Dals-Eds kommun och finns därför inte längre med som kartsikt. Vitryggen är beroende av lövskog, där deras, tillsammans med andra djurs, intressen istället finns representerade.

För övrigt sker ingen förändring förutom att nio områden får ny numrering på grund av att område 11 utgått samt att hänvisningar till tidigare fördjupade översiktsplaner tas bort.

Foto: Johanna Englund

2. Bakgrund

2.1 Dals-Eds historia

Berättelsen om Dals-Ed inleds för ca 10 000 år sedan genom att inlandsisen bildade ett särpräglat spricklandskap med höga berg och djupa dalar. Tätorten är belägen på en landremsa och moränvall mellan sjöarna Lilla Le och Stora Le, som formades när inlandsisen smälte undan.

Väster om Stora Le ligger ett högre bergsområde och över detta gick mycket tidigt en transportväg till Norge för handel och arbete genom det som idag är Tresticklans nationalpark. Stora Le ligger i en djup sprickdal och är starten på Dalslands kanal. Sjön, som sträcker sig in i Norge, bildade en mycket gammal flottningsled ända ned till kusten. Med timret från Norge på väg söderut blev landremsan mellan sjöarna en omlastningsplats och sedermera även plats för industri och sågverk. När järnvägen skulle dras blev det därför naturligt att Dals-Ed blev station och knutpunkt. Med järnvägen kunde sågverksindustrin så småningom kompletteras av besöksnäringen och turister som genom järnvägen med lätthet kunde ta sig från stan för rekreation och uppleva den speciella natur som inlandsisen en gång format.

På det sättet hänger natur och historia ihop, från istid till nutid. Naturen har format förutsättningarna och folket har genom innovationer och hårt arbete präglat och drivit utvecklingen framåt. Det är också på det sättet som naturen och platsen kommer att ta Dals-Ed in i framtiden genom nya gröna alternativ som tar sikte på ett mer socialt och ekologiskt samhälle. I Dals-Ed, Dalsland och gränstrakterna finns stora naturområden med orörd vildmark som innebär en resurs inför framtiden om det förvaltas väl.

Fram till 1900-talet var det inte kommunen utan byalag och därefter socknar som skötte om gemensamma och viktiga frågor för bygden. Under 1900-talet växte samhället Ed fram, befolkningen ökade och kraven ökade på att kommunen skulle sköta allt fler viktiga uppgifter för medborgarna. I början av 1950-talet och 1970-talet skedde stora förändringar i landets kommuner till följd av urbanisering och industrialisering, så också i Dals-Ed då storkommunen bildades 1951. Innan 1951 fungerade Nössemark, Håbol, Rölönda, Gesäter, Töftedal och Ed som egna kommuner. Idag heter kommunen Dals-Ed och tätorten Ed.

2.2 Befolkningsutveckling

I betydelsen folkomflyttning från landsbygd till tätorter urbaniserades Sverige framför allt under slutet av 1800-talet fram till 1960-talet. Efter det minskade takten betydligt och mellan 2010 och 2016 ökade befolkningen på landsbygden för första gången sedan 1980-talet.¹

Dals-Eds kommun hade 4 761 invånare per 31 december 2020, en minskning med 52 personer jämfört med 2019. Minskningen beror framför allt på ett negativt flyttnetto. Totalt flyttade 219 personer till kommunen och 238 från kommunen.

¹ SCB. 2018. *Befolkningen ökar svagt på landsbygden. 2018-06-04*

Vi ser en stor befolkningsminskning bland unga vuxna. I åldersspannet 19-29 år minskade befolkningen med 62 personer att jämföra med 12 år 2019. Sett till en tioårsperiod, 2010-2019, var förändringen för åldersgruppen minus 2 personer.

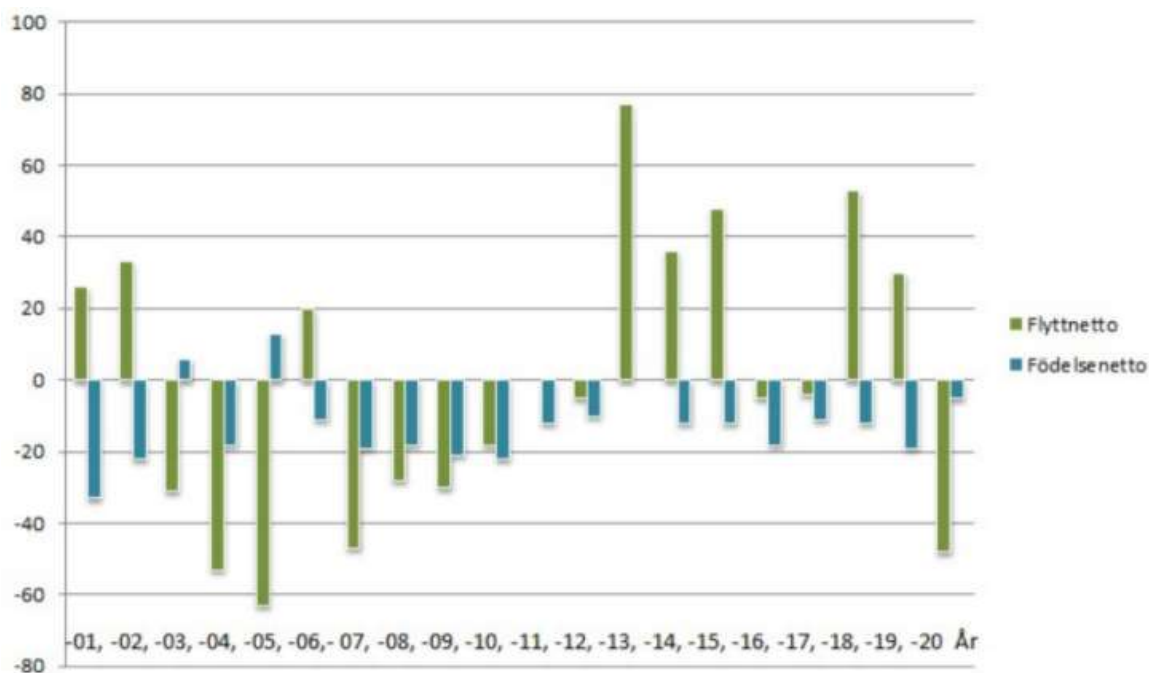

Diagram 1: Födelsenetto och flyttnetto Dals-Eds kommun 2001-2020

Tabellen nedan visar befolkningsutvecklingen fördelat på de olika kommundelarna för 2020 och i jämförelse med statistik för år 2019, 2018, 2017, 2016, 2015 och 2009. Totalt har befolkningen ökat med 32 personer sedan 2009.

Kommundel	2009	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Dals-Ed	3 509	3 589	3 579	3 571	3 617	3 637	3563
Gesäter	124	101	107	112	116	121	126
Håbol	235	251	245	245	244	230	228
Nössemark	207	176	178	168	158	159	165
Rölönda	449	466	464	458	467	475	486
Töftedal	205	211	203	202	192	181	182
Okänt*		5	1	7	12	10	11
Summa	4 729	4 799	4 777	4 763	4 806	4 813	4761

Tabell 1: Befolkningsutveckling olika kommundelar 2009-2020. * Tidigare har okänd hemvist alltid skrivits till en församling. Från och med 2015 redovisas dessa på kommunen istället eftersom begreppet församling försvunnit ur SCB:s redovisning.

Diagrammet nedan visar att befolkningsstrukturen per åldersgrupp i Dals-Ed skiljer sig något från riksnittet. Genomsnittsåldern i kommunen var 4 år högre än i riket år 2020 och för Dals-Eds kommun har genomsnittsåldern ökat mer än snittet för riket mellan 2019 och 2020.

Dals-Eds kommun har alltså fler äldre och färre i yrkesverksam ålder jämfört med rikssnittet. Detta innebär att kommunen har en mindre andel personer som ska finansiera service och välfärd till en allt äldre befolkning. I Dals-Ed utgör kvinnorna knappt 48 procent och männen drygt 52 procent av befolkningen.

Diagram 2: Åldersstruktur Dals-Eds kommun 2020

Ålder	2016	2017	2018	2019	2020
0-4	242	232	224	228	218
5-9	247	249	275	264	257
10-14	273	269	263	265	267
15-19	252	241	261	262	257
20-24	260	264	260	256	242
25-44	1 048	1 047	1 065	1 059	1 036
45-64	1 186	1 163	1 151	1 160	1 160
65 -	1 269	1 298	1 307	1 319	1 324
Summa	4 777	4 763	4 806	4 813	4 761
Kön	2016	2017	2018	2019	2020
Män	2 492	2 489	2 513	2 518	2 495
Kvinnor	2 285	2 274	2 293	2 295	2 266
Summa	4 777	4 763	4 806	4 813	4 761

Tabell 2: Folkmängd Dals-Eds kommun per 31 december 2020.

Prognos befolkningsutveckling

Under prognosperioden 2018 - 2028 bedömer Statisticon att folkmängden i Dals-Eds kommun kommer att minska med 123 invånare, från 4 806 till 4 683 personer. Kommunen har dock siktet inställt på att fortsätta växa. Många drömmer om livet på landet och landsbygdensbor är mest nöjda

med sitt boende. I Sifos undersökning 2017 uppgav var tredje svensk att de helst skulle vilja bo på landsbygden². Med hjälp av en tydlig och långsiktig planering tror vi att vi blir fler i Dals-Eds kommun.

Värt att notera är att de kommande åren enligt Statisticon väntas medföra två större demografiska förändringar. För det första börjar den stora 40-talist generationen uppnå en ålder över 80 år. Under perioden 2018 till 2028 förväntas genomsnittsåldern i Sverige att öka från 41,2 år till 41,7 år. I Dals-Eds kommun förväntas genomsnittsåldern att öka från 44,8 år till 45,8 år under prognosperioden. För det andra uppnår den stora barnkull som föddes kring 1990 förvärvsaktiv och barnafödande ålder. De flyttar från städer med universitet och högskolor, och bedöms i en högre utsträckning kunna tänkas flytta tillbaka till sin hemkommun.

Foto: Ingvar Johannesson

2.3 Bebyggelsestruktur

Kommunen ansvarar för bostadsförsörjning genom planläggning och andra åtgärder som krävs för att skapa förutsättning för tillkomsten av bostäder. Enligt Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska kommunfullmäktige anta riktlinjer för bostadsförsörjningen minst en gång per mandatperiod. Uppgifterna ska särskilt grunda sig på en analys av den demografiska utvecklingen, efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för särskilda grupper och marknadsförutsättningar. Dals-Eds kommuns nuvarande bostadsförsörjningsprogram antogs 2021-05-12 § 23.

² Kantar Sifo, 2017. Att välja med hjärtat – så vill svenskarna helst bo.

Dals-Eds kommuns huvudsakliga mål för bostadsbyggande är attraktiva boendemiljöer och levande tätort och landsbygder. Det finns ett stort intresse för att bo strandnära och centralt och genom att samla bebyggelsen i tätorten finns fördelar i form av samordningsvinster.

Totalt möjliggör bostadsförsörjningsprogrammet och dess utvecklingsområden för omkring ca 380-760 nya bostäder i kommunen. Utöver dessa finns också möjligheter genom inventering och marknadsföring av tomma hus möjliggöra för ytterligare bostäder.

Bebyggelsen i Dals-Eds kommun koncentreras främst till Eds tätort där det finns tillgång till kollektivtrafik och service såsom vårdcentral, tandläkare, apotek, post, systembolag, drivmedel, restauranger, dagligvarubutiker och övrig kommersiell handel. I Eds tätort finns också tillgång till skola samt barn- och äldreomsorg.

I kommunen finns goda möjligheter till ett bra boende och det finns detaljplanerade områden som ännu inte är utbyggda, bland annat finns 23 färdigställda tomter inom det så kallade Årbol-området och 8 tomter vid Le-området. I Eds tätort finns attraktiva LIS-områden som ännu inte är exploaterade vid Timmerdalen/Bergslätt. Möjlighet till exploatering av exklusiva bostadstomter finns också i Äng. Vid exploatering av dessa områden krävs att detaljplan tas fram. Det finns en efterfrågan på centrala boenden och det finns obebyggd, detaljplanerad mark för flerbostadshus avsett för trygghets-, senior- och äldreboende vid Ed 1:212. I centrum finns också utvecklingspotential för flerbostadshus enligt påbörjat detaljplanearbete för Ed 2:3, 2:83 m.fl. Ytterligare en möjlighet för en förtätning av centrum är utökade byggrätter. För att möjliggöra detta krävs ändring av detaljplan.

Vid området norr om Sykes finns ett område som skulle vara lämpat för flerbostadshus förutsatt att en ändring av befintlig detaljplan genomförs.

2.3.1 Markanvändning

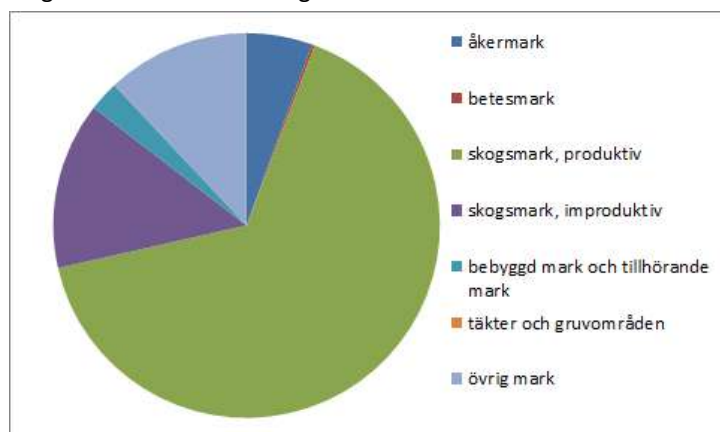
Den totala landarealen för Dals-Eds kommun är 72 431 hektar (2015, SCB). Till största del utgörs marken av skogsmark (cirka 80 procent). Med produktiv skogsmark avses mark som är lämplig för skogsproduktion och som inte väsentligen används för annat ändamål. Marken kan ses som en resurs och det finns utvecklingspotential inom gröna näringar. I [Genomförandeplanen](#), vill kommunen jobba aktivt med fastighetsägare och näringsidkare för att utveckla jord- och skogsmark.

Omkring 5 procent av landarealen består av åkermark, vilket är mark som används till, eller lämpligen kan användas till, växtodling eller bete och som är lämplig att plöja. Det finns en problematik med att

andelen betesmark är så liten. Naturliga gräsmarker såsom naturbetesmark eller slätterängar är våra absolut rikaste miljöer sett till biologisk mångfald. Det är också här vi kan se en långsiktigt hållbar animalieproduktion på nötkötts- och mjölksidan och det är här man kan hitta åtgärder för klimatanpassning och kolinlagring. Ser man på historisk markanvändning så har stora delar av det man benämner skog idag en gång varit betad utmark. Här finns stor potential att återskapa naturbetesmark och andra åtgärder viktiga ur klimatanpassnings- och självförsörjningssynpunkt.

Knappt 3 procent av landarealen är bebyggd mark. Utöver landarealen består Dals-Eds kommun av 10 112 hektar vatten.

Diagram 2: Markanvändning

2.4 Globala trender, mål och visioner

Några av framtidens globala trender är digitalisering, globalisering, klimatförändringar och urbanisering. De påverkar vårt sätt att bo, leva och röra på oss. För översiktsplanen behöver vi ta hänsyn till de stora trenderna för att planera för en fysisk miljö som går i samklang med trenderna och på så vis skapar en hållbar utveckling.

Digitalisering

Översiktsplanen innebär en koncentration av många servicefunktioner i Ed, vilket behöver kompenseras med digitala medel. På så vis kan resandet minska, vilket minskar utsläpp. Dals-Ed satsar på en hög grad av digitalisering för att minska avstånd och kunna erbjuda en mer effektiv service. Kommunen satsar på fortbildning kring digitalisering så att människor kan få service digitalt och inte är beroende av att resa till servicefunktioner.

Globalisering

För företagen innebär globaliseringen tillgång till en större marknad, men samtidigt en osäkerhet vid planering. Den globala marknaden är mer komplex och gör att beslut långt borta kan ge oförutsägbara följder på lokal nivå. Ett fortsatt kostnads-/konkurrenstryck på etablerade industrier kan leda till neddragningar eller nedläggningar. För de fysiska butikerna innebär en ökad internethandel stor konkurrens i prissättning och utbud. Dals-Eds kommun har resurser som är platsbundna och utgörs av gröna näringarna i form av skog-, jordbruk och naturupplevelser. Platsen

som något unikt behöver lyftas fram för att stå sig i konkurrens med andra orter med samma förutsättningar.

Urbanisering

För att behålla och locka till sig bra kompetens behöver kommunen arbeta mot trenden att fler människor drar sig till städerna. En trygg och säker livsmiljö med tillgång till kommunikationer i form av transportsätt och internet kan locka människor att bosätta sig i kommunen. Här finns arbetsplatser i de gröna näringarna som försörjer hela landet.

Klimatförändringar

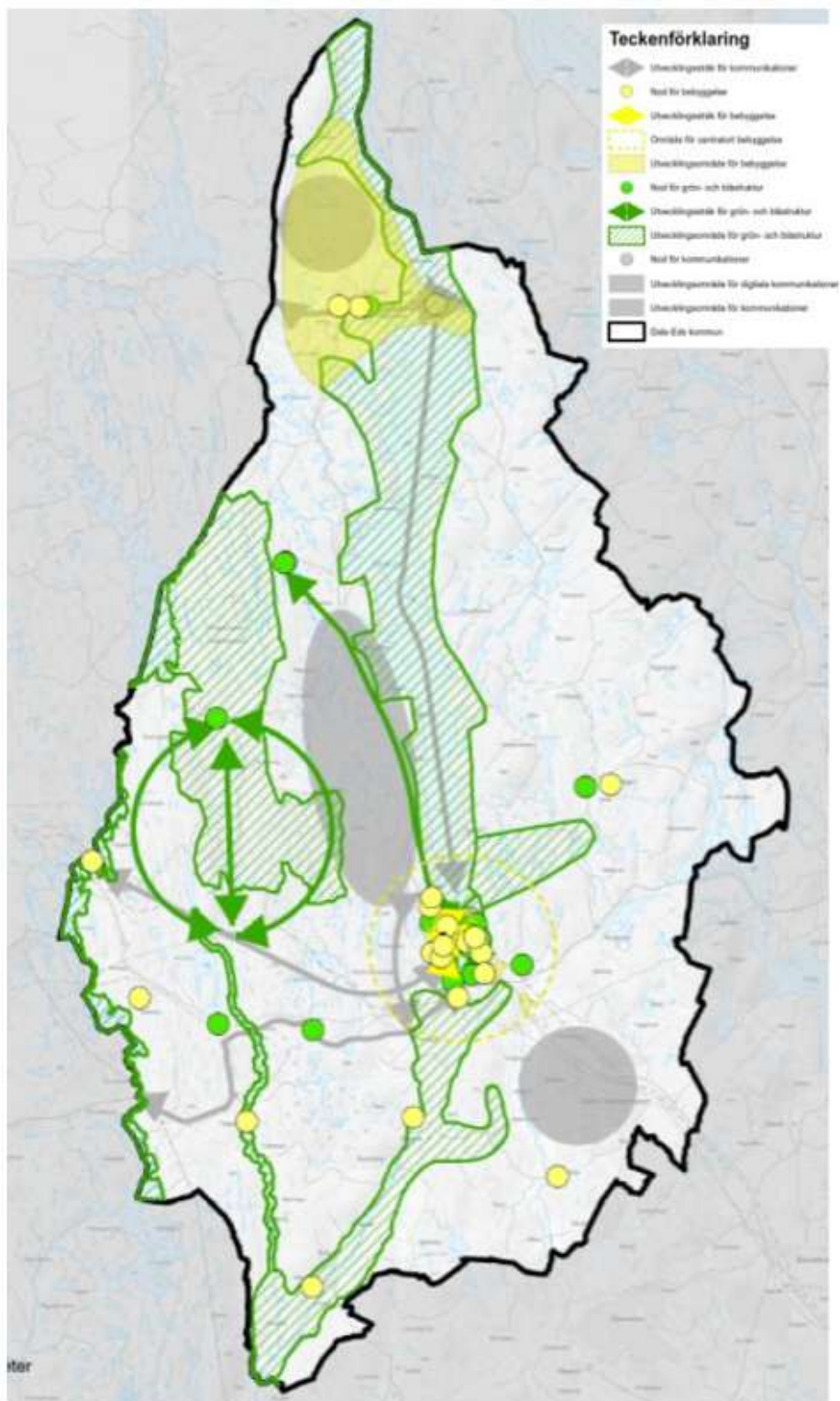
Tillgång till rent vatten, energi, ren luft och ett klimat utan väldigt höga temperaturer är - och kommer att vara - viktiga drivkrafter för människor i världen. Klimatförändringar tvingar människor att flytta på sig när omgivningen p.g.a. torka, översvämningar eller dylikt gjort den till en omöjlig plats att leva på. Förflyttningar av människor och nya förutsättningarna att bruka sin mark, kan leda till konflikter och krig vilket gör att människor behöver flytta i nöd. Flyktingar kan medföra en ökad befolkning i Dals-Ed, vilket innebär ny kompetens - men även utmaningar i att integrera människor från en annan kultur.

Klimatförändringarna i världen gör att vi behöver bli mer medvetna om kommunens resurser och samtidigt bidra till att minska orsakerna till klimatförändringar. Kommunen har många vindkraftverk och bidrar på så vis till att skapa förnybar energi. Markresurserna, som till stora delar består av skog, kan bli byggmaterial för trähus. För de gröna näringarna innebär klimatförändringarna nya förutsättningar med längre perioder av värme.

Globala mål

De globala trenderna visar vart vår jord är på väg. Genom att sätta gemensamma mål och visioner kan jorden få bättre möjlighet att bli en bra plats att leva på. Världens länder har antagit den mest ambitiösa agendan för hållbar utveckling någonsin i och med Agenda 2030. Syftet är att till år 2030 ha avskaffat extrem fattigdom, minskat ojämlikheterna och orättvisorna i världen, att främja fred och rättvisa samt att ha löst klimatkrisen.

3. Utvecklingsstrategi

Kartbilagor:

[Utvecklingsstrategi Dals-Eds kommun](#)

3.1 Utvecklingsområden

Översiktsplanen består av fyra utvecklingsområden som sammanfattar den övergripande viljan för kommunens utveckling fram till 2035. I underliggande rubriker beskrivs de olika utvecklingsområdena med fokus på de delar som avser översiktlig planering.

Kommunens vision visar den övergripande idén om hur Dals-Ed ska utvecklas. Genom mål och strategier vill kommunen visa vad man ska göra får att nå dit och hur det ska genomföras. Vägen till att nå målen kan ibland vara krokig, men genom att ha en gemensam plan kan alla vara överens om rätt riktning. Alla i kommunen kan bidra i arbetet och när vi lyckas har vi gjort det tillsammans!

Dals-Ed - Den naturliga hållplatsen

Dals-Ed är en inbjudande och inspirerande hållplats för fler människor i alla åldrar. Här stannar man gärna för alltid eller för en tid, och man vill gärna återvända. Vi utforskar livet med nyfikenhet och öppenhet - mitt i en vild och vacker natur. Här finns en god jordmån med stark växtkraft och det är enkelt att utvecklas. Vi värnar om varandra, vårdar vårt arv och bygger framtiden tillsammans på ett naturligt och hållbart sätt.

Dals-Ed är en ATTRAKTIV kommun!

Dals-Ed är en naturlig mötesplats i en gränsbygd för företagande, natur och kultur. Det är enkelt att resa till, från och inom kommunen. Mellan skog och sjöar finns tåg- och vägförbindelser som knyter samman kommunens delar med regionen och Norge. Här finns unika evenemang som är väl kända i hela Sverige. Här finns attraktiva boendemöjligheter och lättillgänglig service för livets alla skeden.

Dals-Ed jobbar för HÅLLBARHET!

Med varsam hand och på naturens villkor löser vi vår energiförsörjning. Vi bygger nytt med trä och underlättar för de gröna näringarna. Vi är en sjönära kurort med lättillgängliga och välordnade naturområden. Nationalparken Tresticklan är ett centralt och välbesökt besöksmål. Föreningsliv och folkhälsa främjas av kultur- och fritidsanläggningar av god kvalitet hela året.

I Dals-Ed är vi DELAKTIGA!

Här är enkelt att utvecklas och förverkliga nya idéer, "Bare gör't!", som vi säger. Vi uppmuntrar kreativt entreprenörskap och löser våra behov i samverkan. Här finns tillit, trygghet och närhet med levande tätort och landsbygder där alla får ta plats.

3.1.1 Kompetens

Kompetens ger möjlighet till egen försörjning och är en av grunderna för ekonomisk tillväxt och utveckling. I Europa finns visionen om att vara världens mest konkurrenskraftiga, dynamiska och kunskapsbaserade ekonomier. Utbildning blir då ett konkurrensmedel som ger ekonomiskt tillväxt. Vårt samhälle förändras allt snabbare så vi kan utgå ifrån att utbildning åldras och en ständig kompetensutveckling blir allt viktigare. Det är av stort värde att Dals-Eds kommun fokuserar på utbildning som en väg till bättre kompetensförsörjning.

Utvecklingsmålen för kompetens för Dals-Eds kommun är:

1. Hög kompetensmatchning
2. En skola där varje elev når sin fulla potential

För översiktsplanen betyder utvecklingsområdet att skapa förutsättningarna för hög kompetens i kommunen. Infrastrukturen är en grundläggande del för ett bra fungerande samhälle där kommunikationerna ska vara väl utbyggda. Dals-Ed ska vara lätt att nå och centrala Ed ska vara en knutpunkt för tåg- och busstrafik. På så vis blir kommunen attraktiv för boende, pendlare och besökare. Genom en ökad digitalisering och bredbandsutbyggnad blir Dals-Ed lättillgängligt för hela världen, vilket ökar möjligheter för arbete och utveckling. Vidare är också trivselsmiljö och attraktivitet i samhället såväl som i offentliga rum och lokaler viktig.

Utvecklingsområdet för kompetens går att koppla till de globala målen:

Utvecklingsområdet kompetens går att koppla till barnkonventionens artiklar:

Foto: Ingvar Johannesson

3.1.2 Demokrati

Genom en väl utvecklad demokrati har medborgarna stora möjligheter att vara med och påverka kommunens utveckling. I Dals-Ed ska det finnas ett stort engagemang som genomsyrar hela kommunen och det ska vara enkelt att utveckla och förverkliga sina idéer.

Utvecklingsmålen för demokrati för Dals-Eds kommun är:

3. Högt förtroende för kommunens politiker och organisation
4. Engagerade invånare

För översiktsplanen betyder utvecklingsområdet att större förändringar i samhället ska ske genom medborgardialog och i samspel med invånarna. Genom digitalisering och litenhet ska det vara enkelt för invånarna att vara engagerade och ha möjlighet till inflytande. Dals-Ed ska stå för ett öppet samtalsklimat där alla känner sig delaktiga.

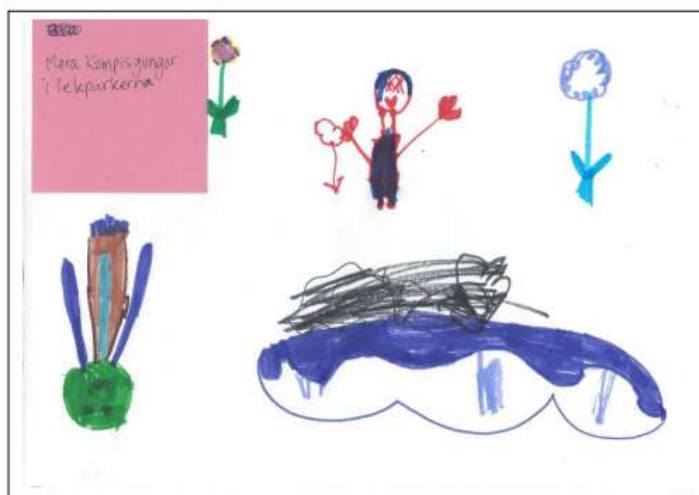
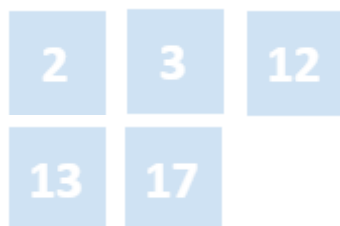
Alla människor ska kunna vara delaktiga i samhället. En tillgänglighetsdatabas kartlägger hur offentliga platser kan användas av personer med funktionshinder och är en viktig vägledning för näringsidkare i att förbättra sin tillgänglighet för fler människor. I [Genomförandeplanen](#) är uppdatering av detta en aktivitet.

Utanför tätorten finns byalag och föreningar som bidrar till lokal utveckling. Genom att stärka dessa engagemang kan värdefulla idéer tillvaratas och genom samverkan kan vi hjälpas åt att förverkliga dem. Goda mötesplatser främjar ett öppet samhällsklimat där vi hjälps åt. Dals-Edsbor ska vara stolta över sin kommun och över förmågan att skapa en ännu bättre kommun tillsammans.

Utvecklingsområdet för demokrati går att koppla till de globala målen:

Utvecklingsområdet demokrati går att koppla till barnkonventionens artiklar:

3.1.3 Plats

Genom att vara en inbjudande och inspirerande plats får vi människor att stanna för en tid eller för alltid. Dals-Eds kommun ska vara platsen där trygghet, samarbete och vacker natur är självklart för de som bor här. I Dals-Ed ska man få ro i själen och styrka att göra bra saker. Här ska finnas både sjönära och naturnära boende. Det ska också finnas ett brett utbud av olika boendetyper både centralt och på landsbygderna.

Utvecklingsmålen för plats för Dals-Eds kommun är:

5. Attraktiva boendemiljöer
6. Levande tätort och landsbygder

För översiktsplanen betyder utvecklingsområdet att vi ska skapa platser som underlättar att leva det goda, trygga, enkla och trivsamma livet. Här ska val av fritidsaktiviteter vara stort och det ska finnas ett brett kommersiellt utbud och en välutvecklad service. I samband med närheten till naturen bidrar detta till balans i livet.

Kommunens varumärke är viktigt för att kommunicera platsen utanför kommunens gränser och stärka bilden för kommunens invånare. Selma Lagerlöf beskrev Dals-Ed som platsen där "livet dröjde sig kvar mellan kullarna". Här ska finnas ett rikt kulturutbud som beskriver Dals-Eds historia, vilket är något som Eds-bor kan vara stolta över. Vilda, vackra Dals-Ed ska vara ett känt begrepp och ett välbesökt turistmål.

Foto: Johannes Sundlo

Genom en utveckling av "trainshopping" kan kommunen bidra till en mer hållbar handel samtidigt som man gynnar såväl kollektivtrafiken som centrumhandeln.

För att uppnå hållbar utveckling mellan mark- och vattenanvändningen och olika verksamheter behöver man utgå från platsen/trakten/ landskapet i hela kommunen och det behöver finnas en samverkan mellan olika aktörer. Ett exempel på sådant arbetssätt är det pågående LOVA-projektet i Örekilsälvens övre del.

Utvecklingsområdet för plats går att koppla till de globala målen:

Utvecklingsområdet plats går att koppla till barnkonventionens artiklar:

3.1.4 Miljö

Miljöutveckling är det fjärde av utvecklingsområdena. Med ett fokus på miljön ska vi tillvarata naturens resurser, både genom bevarande och genom en utvecklad naturturism.

Utvecklingsmålen för miljö för Dals-Eds kommun är:

7. Grön och skön naturkommun
8. Hållbart samhälle

För översiktsplanen betyder utvecklingsområdet att sätta förutsättningar för hållbar infrastruktur, förnybar energi, utveckling och bevarande av naturen samt en hållbar landsbygdsutveckling i hela kommunen.

Dals-Eds kommun ska vara platsen där du kan ladda dina personliga batterier samtidigt som du laddar ditt fordon. Dals-Eds gröna profil ska vara tydlig och genomgående i allt vi gör. Genom affärsdriven miljöutveckling ska vi skapa utveckling här och miljönytta för andra. Gröna näringar ska utgöra grunden för vår omställning. Vi ska ta vara på kommunens resurser och sträva efter lokal trähusbaserad byggnation, i enlighet med Fyrbodals projekt "Fyrbodals växer på trä".

Dals-Ed och landsbygdens resurser är en förutsättning för staden. I Dals-Ed ska vi satsa på entreprenörskap på landsbygden.

I Dals-Eds kommun är naturturismen viktigt och vi ska ha samhällsnära, välordnade vandringsleder. Tresticklans nationalpark ska vara vårt centrala besöksmål och Le-området ska utgöra en utgångspunkt för turism.

I vår kommun ska vi jobba tillsammans för en naturlig balans mellan utveckling och bevarande. I Dals-Ed ska miljö- och naturutveckling vara status och kommunen ska verka aktivt för en hållbar utveckling såväl i kommunens egna verksamheter och planer som i samverkan och dialog med alla aktörer, invånare och besökare.

Utvecklingsområdet för miljö går att koppla till de globala målen:

Utvecklingsområdet miljö går att koppla till barnkonventionens artiklar:

24

29

Foto: Peter Jalkler

3.2 Befolkningsmål

Befolkningsutvecklingen i Dals-Eds kommun pekar mot en minskande och åldrande befolkning. För att kommunen ska kunna erbjuda sina invånare en fortsatt hög nivå på service vill kommunen utvecklas för att attrahera fler invånare. En utveckling av kommunen ska ske enligt den handlingsplan som kommunen tagit fram med vision och mål. Översiktsplanen visar de aktiviteter och mål som finns för den fysiska miljön och som ska driva utveckling av kommunen framåt.

En befolkningsökning är beroende av många yttre faktorer och trender som t ex urbaniseringen där fler människor flyttar till städer eller klimatförändringar som tvingar människor att fly. Den rådande globala Corona-pandemin, har fått till följd att många människor arbetar hemifrån och avståndet till jobbet har varit mindre viktigt. Intresse för hur man bor och att ha mer plats har blivit viktigt. Om pandemin får konsekvenser för Dals-Eds på lång sikt återstår att se.

Befolkningsmålet består i att öka befolkningen genom att använda befintliga resurser på ett mer effektivt sätt. I kommunen finns många flera hundratals tomma hus, som utgör potential för en ökad befolkning. I de 19 LIS-områden som finns utpekade finns möjlighet till ca 400 nya bostäder. I Ed finns, genom byggrätter i befintliga detaljplaner, ett utrymme för ca 200 bostäder. Sammanlagt ger detta ett potential till utveckling till upp emot ca 1 500 bostäder. Med ett genomsnitt på 2,2 personer i varje hushåll skulle det innebära en potentiell ökning av befolkningen med ca 3 000 nya invånare! Gränsen för utvecklingen i befintliga resurser utgörs av kapaciteter i de samhällsviktiga funktionerna såsom; reningsverk, vattenverk, elförsörjning, skolor och kapacitet av kommunal service, framför allt inom socialförvaltningen.

Vatten- och reningsverk - försörjer i första hand Ed, och har en överkapacitet och en potential för befolkningsökning. Idag bor ca 60 % av invånarna i Eds tätort och de tomma husen finns huvudsakligen på landsbygden, där enskilda avlopp är dominerande. Det betyder att det skulle finnas kapacitet att öka befolkningen med befintliga resurser.

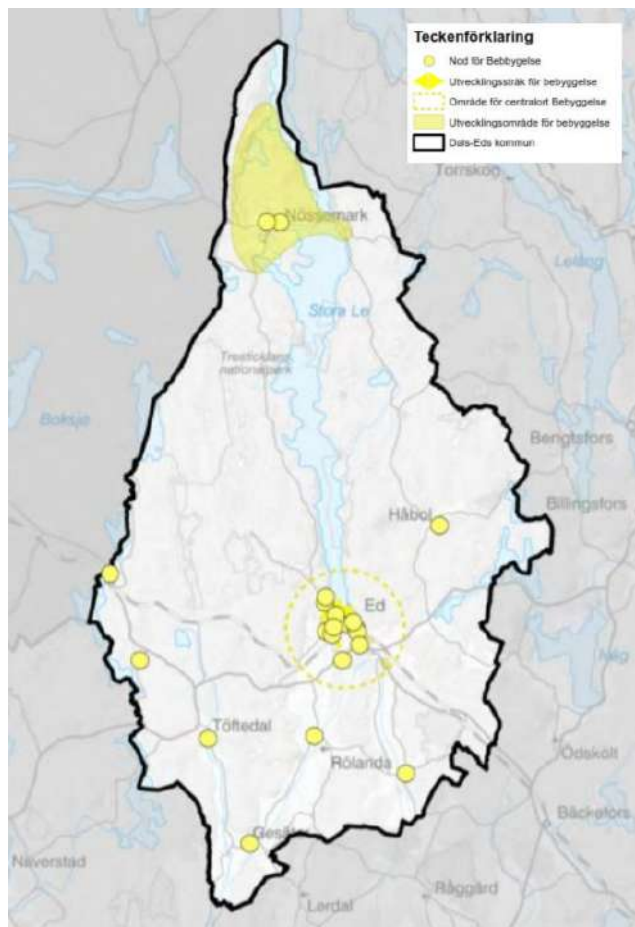
Vindkraftverk - i Dals-Eds kommun produceras mer än dubbelt så mycket energi än vad som förbrukas i kommunen. En befolkningsökning upp mot 10 000 invånare kan alltså försörjas genom förnybar energi.

Skolorna i Dals-Eds kommun är koncentrerade till Eds tätort. Här utnyttjas lokalerna redan på ett effektivt sätt. En befolkningsökning på kort sikt skulle kunna lösas med moduler. En större och långsiktig befolkningsutveckling skulle kräva utbyggnad av de befintliga skolorna.

För **socialförvaltningen** betyder befolkningsutvecklingen en ökad belastning för hemtjänst. För särskilt boende (SÄBO) skulle befolkningen kunna ökas med 850 personer, förutsatt att man har samma fördelning som idag.

En ökad befolkning skulle ge mer skatteintäkter som stöttar den kommunala servicen. En begränsning i befintliga resurser är kompetensförsörjningen. En av målbilderna i ÖP handlar om kompetensutveckling där ett viktigt mål är att attrahera människor att bosätta sig eller verka i kommunen.

3.3 Bebyggelsestruktur

Bebyggelsestruktur Dals-Eds kommun

Åtgärder:

- Underlätta för civilengagemang
- Arbeta för attraktivt och levande centrum och boendemiljöer
- Utöka byggrätter i centrum
- Genomföra förstudie industrimark
- Kartlägga och marknadsföra tomma hus
- Trygghetsskapande insatser
- Utredda möjlighet till badhus

Vägledning:

- För utvecklingsområden som ligger helt eller till viss del inom 150 meter från farligt godsled (väg och/eller järnväg) ska riskutredning i senare planeringsskede beaktas. Riskutredningen kan visa att vissa specifika verksamheter inte är lämpliga inom ett utvecklingsområde eller att det krävs riskreducerande åtgärder.

Kartbilagor:

[Bebyggelsestruktur Dals-Eds kommun](#)

[Bebyggelse och farlig godsled](#)

3.3.1 Nod för bebyggelse

En *nod för bebyggelse* är en plats med funktioner som påverkar människors rörelser, bosättning, infrastruktur och etablering av annan service t.ex. skola, affärer, service och som är viktiga för kommunens utveckling. En nod kan vara en utgångspunkt för ett utvecklingsområde.

För att stärka hela kommunen och effektivisera befintliga resurser för framtiden kommer fokus vara att fortsätta utveckla Eds tätort. Här finns de viktigaste funktionerna i form om av service och knutpunkter för kommunikation. Endast i Eds tätort planerar kommunen för ny bebyggelse.

Nössemark, en småort i norra delen av Stora Le, är en nod för bebyggelsestruktur men där snarare turism och fritidsbebyggelse är viktig.

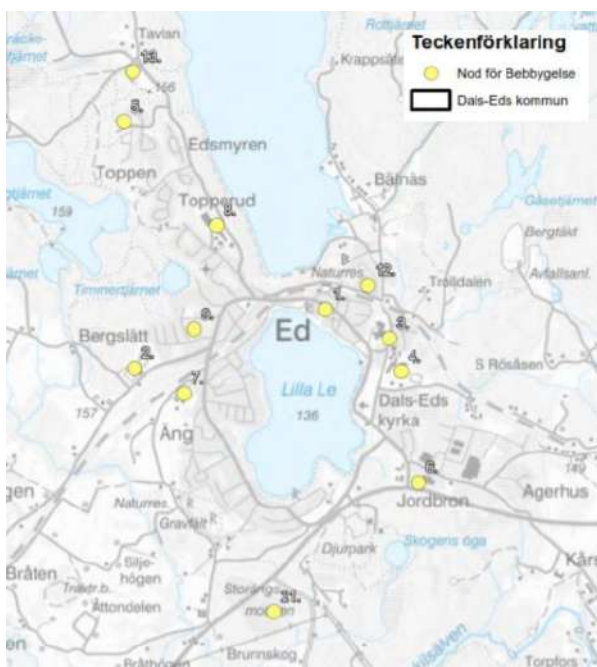
För övriga delar av kommunen är landsbygderna den bärande motorn och en viktig del av kommunens identitet. Enstaka bostäder kan byggas men kommunen planerar inte för utökad service eller nya bostadsområden. I alla församlingar på landsbygden finns bygdegårdar som är viktiga mötesplatser och som i framtiden blir ännu viktigare för att hålla samman kommunen. LIS-områden i kommunen bidrar till landsbygdsutveckling i de sjönära lägena.

Dals-Högen är en nod som är viktig för verksamhetsutveckling och där man på lång sikt kan tänka sig utveckling i form av vidare kommersiell service och bostadsbebyggelse.

Ed är kommunens enda tätort. Här finns det största utbudet av samhällsviktiga funktioner såsom vårdcentral, tandläkare, förskola, skolor, äldreboenden, bibliotek, apotek, livsmedelsbutiker, handel och verksamheter. Alla kommunens skolor är samlade i tätorten, vilket gör att unga människor är beroende av närhet och transporter till orten. Kommunens gymnasium, med inriktning på naturturism, lockar ungdomar från regionen, andra delar av landet och Norge.

Bild från Korpvägen

(1) Torget - ligger strategiskt mellan Stora och Lilla Le och ett stenkast från järnvägsstationen. I dess närhet finns livsmedelsbutiker, mäklare, bank, bibliotek, ungdomsgård, daglig verksamhet, frisör, café, restauranger och kommunhuset.

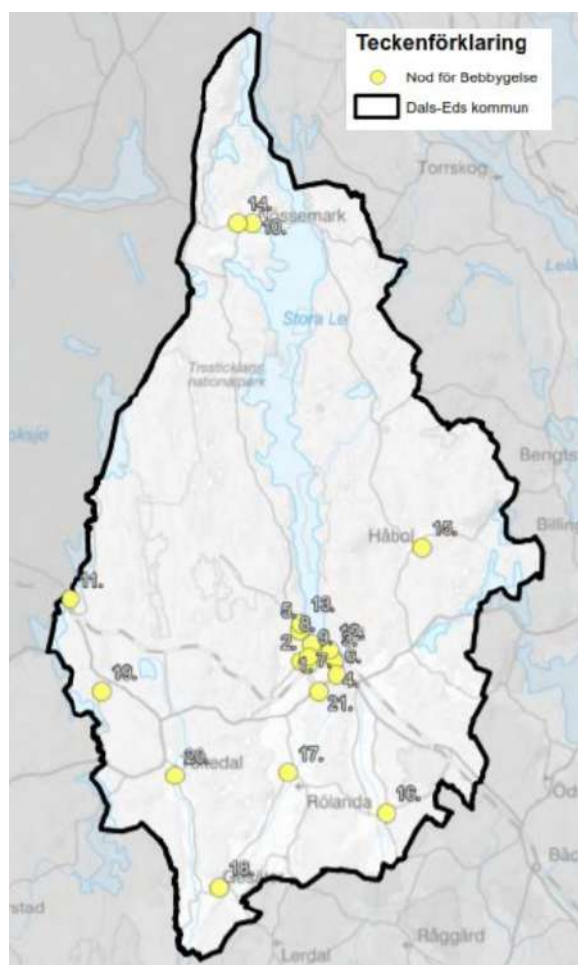
(2) Bergslätt – är en samlingsplats för många barn och ungdomar där det finns en fotbollsplan och en idrottsplats.

(3) Edsgärdet - samlar vårdcentral, familjecentralen, äldreboende och tandläkare under ett tak.

(4) Hagaskolan/Stallbacken/Bollhallen - Hagaskolan är kommunens grundskola från åk 3-9 och här finns även Hagas förskola. Stallbacken är en möteslokal med scen som ger rum för biograf och kulturevenemang. I bollhallen finns plats för idrottsutövning och i anslutning till bollhallen finns möjlighet att anlägga konstgräsplan. Byggnaderna

ligger i anslutning till varandra och är ett viktigt centrum för kultur, fritid och utbildning.

- (5) Fågelvägen - förskola.
- (6) Jordbron - är ett verksamhetsområde vid väg 166 och infarten till Eds tätort. Här finns verksamheter i form av industri, handel, drivmedel, bowlinghall och restaurang.
- (7) Snörrumsskolan - är kommunens grundskola från förskoleklass-åk 2 och här finns även Snörrums förskola.
- (8) Sykes/Utsikten - båda är belägna vid Stora Les västra strand. Sykes är ett företag som attraherar arbetskraft utanför kommunens gränser. Utsikten är en gymnasieskola med unik utbildning för naturintresserade som lockar ungdomar utanför kommunen till orten.
- (9) Viksgärdet - är ett verksamhetsområde med kontorsutrymmen och möteslokaler som inrymmer bl.a. vuxenutbildning. I verkstadslokaler finns kommunens arbetsmarknadsenheten och AME-butiken, samt daglig verksamhet som driver secondhandbutiken Gnistan. I området finns också ett gym.
- (10) Lanthandeln i Nössemark - erbjuder service i form av livsmedel samt utlämning av apoteks-

och systemvaror och har ett café som är en mötesplats för flera Nössemarksbor. I anslutning till Lanthandeln ligger campingen, där det även sker flertal evenemang under året.

- (11) Dals-Högen - här finns, förutom en iläggingsplats för båtar och kanoter, en kiosk och loppis. Platsen ger potential för utvecklad service för turister.
- (12) Gamla Real - Bygdegårdsföreningens hus där kommunfullmäktige hålls en gång i månaden. Huset används även för utställningar och evenemang och är en viktig mötesplats, inte bara för Edsbor, utan alla kommuninvånare.
- (13) Tavlans motionsgård - Samlingsplats. Skidklubbens anläggning för skidåkning, orientering, löpning och vandring.
- (14) Nolbyvallen/Paviljongen - samlingsplats, idrottsplats.
- (15) Hultevi - samlingsplats, idrottsplats
- (16) Bölevallen - samlingsplats, idrottsplats
- (17) Anebro - samlingsplats
- (18) Gamla skolan, Gesäter - samlingsplats
- (19) Bästorps bygdegård - samlingsplats
- (20) Gamla skolan, Töftedal - samlingsplats
- (21) Storängen - är utgångspunkt för område där potential finns att utveckla verksamheter.

Kartbilagor:

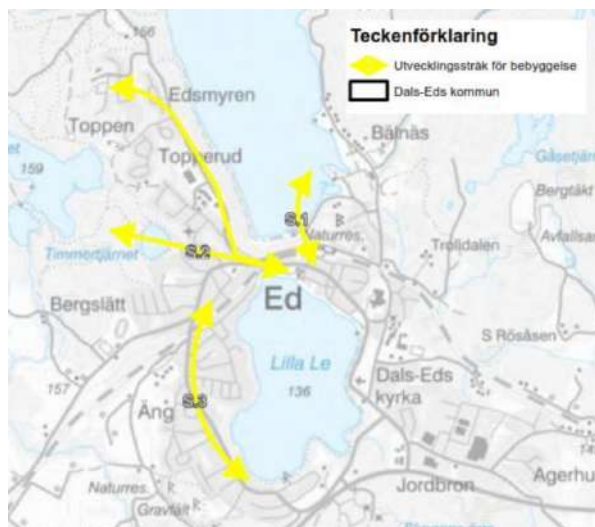
[Noder för bebyggelse, tätort](#)

[Noder för bebyggelse, Dals-Eds kommun](#)

3.3.2 Utvecklingsstråk för bebyggelse

Ett *utvecklingsstråk för bebyggelse* är ett stråk i vilken utbyggnadsriktning kommunen vill utvecklas. Kommunen vill främja bebyggelseutvecklingen i stråk för att skapa eller utveckla en sammanhängande miljö.

Ed ska förtätas i centrum, runt Lilla Le och växa i stråk väster och öster ut. Utgångspunkt är centrum, mellan Stora och Lilla Le.

(S.1) Centrum - Bälånäs

Här finns möjlighet till utveckling av tätortsnära område för rekreation, evenemangsplats och boende. I den norra delen ligger båthamnen. Genom att förtäta stråket blir området mer tillgängligt och Ed växer i en attraktiv del av orten. Från järnvägsstationen kan besökare lotsas vidare till en evenemangsplats, båthamn och området vid Skansen samt Stora Le.

(S.2) Centrum - Sågtjärn

Från stationen ut mot Sågtjärn finns befintlig bebyggelse som kan förtätas. I området vid

Fågelvägen finns nya tomter och likaså vid Sågtjärn/Timmertjärn (LIS-område).

(S.3) Lilla Le (stråk runt sjön)

Det finns möjlighet till förtätning av stråket runt Lilla Le. Bebyggelsen är centrumnära med närhet till natur och rekreationsytor kring Lilla Le. Vid Edsbräckan finns detaljplanerad mark som inte är exploaterad än.

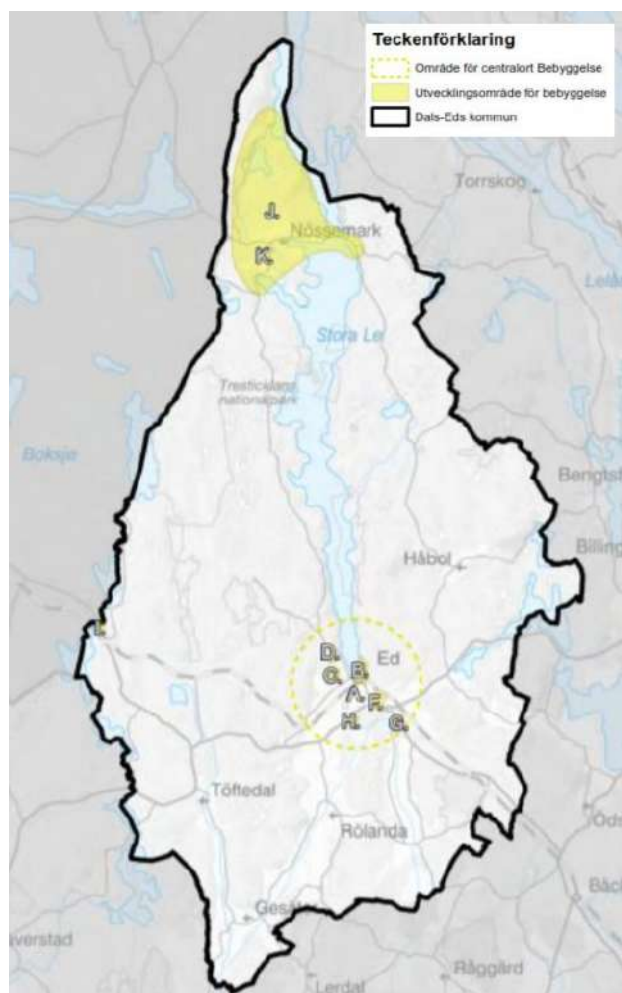
Kartbilagor:

[Utvecklingsstråk för bebyggelse](#)

3.3.3 Utvecklingsområde för bebyggelse

Ett *utvecklingsområde för bebyggelse* är ett utbyggnadsområde i kommunen där utvecklingsinsatser särskilt bör främjas.

Genom att koncentrera bebyggelsen till tätorten får man samordningsvinster i form av underlag för kommunal service. Här vill kommunen förtäta orten och satsa på flerbostadshus med större och mindre lägenheter.

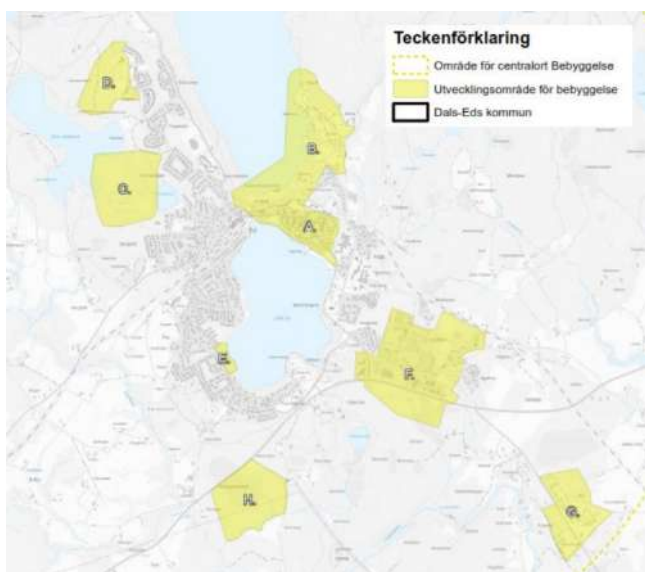

(A) Centrum - utveckling enligt [markanvändningskarta](#).

I centrum finns möjligheter till byggnation av flerbostadshus i den västra delen av centrum, men också vid sjöstugetomten i den östra delen av centrum. Intill nuvarande Linden finns detaljplanerad mark för byggnation av seniorboende/trygghetsboende. Genom att ändra detaljplanerna i centrum skulle man också kunna utöka byggrätterna och möjliggöra en förtätning genom att bygga ut befintliga flerbostadshus.

(B) Le-området/Trolldalen - bostäder
Området mellan Resecentrum och Båthamnen har ett centralt och attraktivt läge nära sjön och naturen. I området finns plats för bostäder, evenemangsplats i Trolldalen och utveckling av båthamnen. Området har sanerats från förorenad mark, men restriktioner kring markanvändning kvarstår för vissa delar.

(C) Sågtjärn/Timmertjärn - bostäder
Området mellan Sågtjärn och Timmertjärn är ett LIS-område där attraktiva bostäder nära sjö, vatten och centrum kan skapas.

(D) Fågelvägen/Korpvägen - bostäder
Här finns attraktiva, färdigställda tomter med närhet till naturen vid Tavlans motionsanläggning och Sågtjärns badplats. I området finns också den nybyggda förskolan Fågelvägens förskola med plats för 100 barn.

(E) Lilla Le/Södra Moränvägen - bostäder
Här finns möjlighet till utbyggnad av sjönära boende med strålande vacker utsikt över Lilla Le och närhet till Ängs naturreservat.

(F) Jordbron - verksamhet/handel
Jordbron har utvecklats till ett handelsområde och har ett bra skyltläge nära väg 164. Fortsatt utveckling av handel och industri kan ske.

(G) Eds-Torp - verksamhet

Torp industriområde har under de senaste åren exploaterats i nordlig riktning och möjligheter finns till mer exploatering av området. Området ligger med närhet till länsvägen och befintliga verksamheter.

(H) Storängen - verksamhet

Vid området söder om väg 166 kring det gamla mejeriet finns möjligheter för utbyggnad av industri. Där finns närhet till centrum och länsvägen samt bra elförsörjning.

(I) Dals Högen - verksamhet för turism

(J) Nössemark - område för fritidsbebyggelse

(K) Rörviken - område för verksamhet

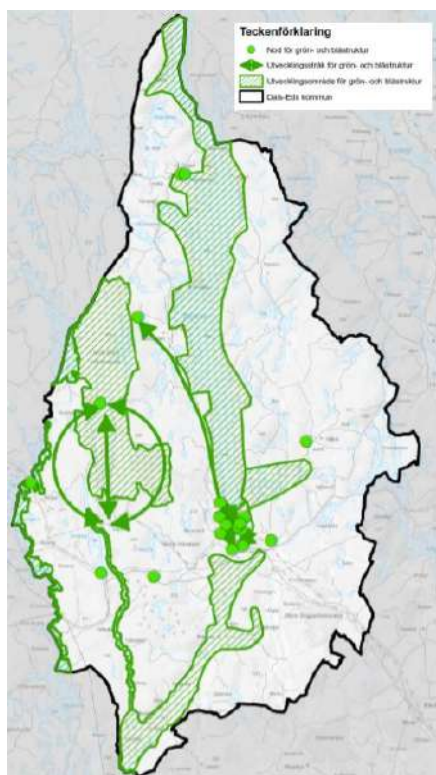
Kartbilagor:

[Utvecklingsområde för bebyggelse, Dals-Eds kommun](#)

[Utvecklingsområde för bebyggelse, Ed tätort](#)

3.4 Grön- och blåstruktur

Det finns stor potential att utveckla verksamheten inom besöksnäringen med fokus på vildmarks-/naturturism, vandring, cykel, kanot och fiske.

Grön- och blåstruktur, Dals-Eds kommun

Åtgärder:

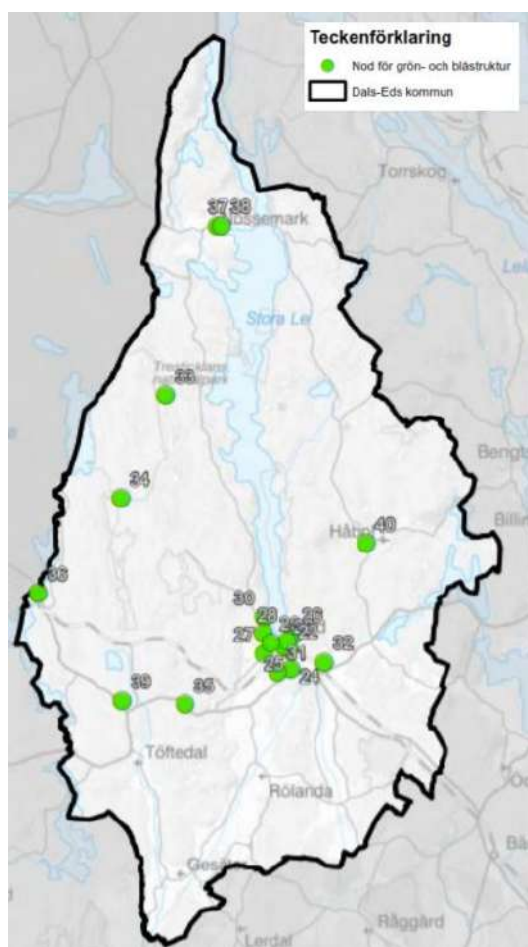
- Fritidsbank
- Aktivt deltagande i nätverk för hållbar markanvändning
- Hästbadstrand
- Fiskevårdsområde
- Naturvårdskort
- Friluftspan
- Utöka samverkan för gröna näringar
- Klimatanpassningsplan
- Naturvårdsprogram
- Ny entré Tresticklan
- Trädvårdsplan
- Turistinformation
- Projekt kring Örekilsälven
- Bucketlist för tätort och hela kommunen
- Inventera mark för besöksnäring
- Marknadsföringskoncept; Vild & Vacker

Kartbilagor:

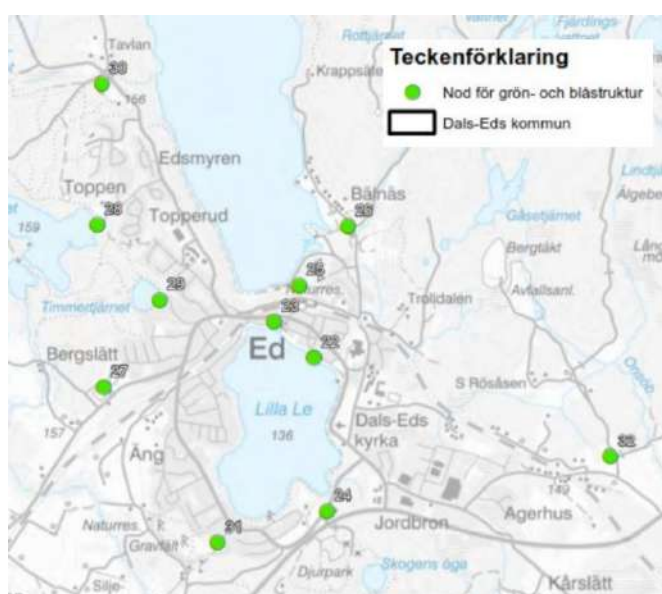
[Grön- och blåstruktur, Dals-Eds kommun](#)

3.4.1 Nod för grön- och blåstruktur

En *nod för grön- och blåstruktur* är en viktig funktion för natur och friluftsliv som underlättar möjligheten att ta sig ut till, och ta del av natur- och rekreationsområden.

Eds tätort är kommunens centralort och en utgångspunkt för många turister. Ed ligger naturskönt med ett unikt läge mellan Stora och Lilla Le, vilket gör att orten är en turistattraktion i sig för naturintresserade. I orten ligger resecentrum där många besökare kan ankomma med tåg eller buss. Här finns flera platser som är utgångspunkt för rekreation och naturupplevelser.

- (22) Badplatsen - central badplats
- (23) Terrassparken - central park
- (24) Campingen/Timmerhusen - samlingsplats och anslutningsplats till leder
- (25) Skansen - centralt naturreservat och utgångspunkt för tillgängligheten till Stora Le
- (26) Bälnäs/Le-området - småbåtshamn och utgångspunkt till olika leder
- (27) Bergslätt - idrottsplats och anslutning till leder
- (28) Sågtjärn - badplats vid sjö med utgångspunkt för olika vandringsleder.
- (29) Timmertjärn - plats vid sjön med grillplats, parkering och utgångspunkt för vandringsleder.
- (30) Tavlan - är en motionsgård som är öppen för allmänheten. Tavlan är utgångspunkt för ett myller av märkta leder, rekreations-/motionsspår både för sommar och vinterbruk. Tavlan skulle kunna utvecklas till ett turistcenter.
- (31) Bygdesmedsvägen (Ångs naturreservat) - naturreservat och utgångspunkt för leder
- (32) Ridhuset - är beläget i Eds nordvästra del och är utgångspunkt för naturområden på Stora Les östra sida. Här finns många ridvägar som skulle kunna utvecklas till ett område för naturturism med tonvikt på ridning. Bed & box är ett koncept från Skåne där man tar med sig sin häst på semestern.

Besökare erbjuds inte bara en sängplats utan även en plats i stallet för sin häst.

(33) Tresticklan - nationalpark med en parkeringsplats i områdets östra del. Hit kommer människor som vill vandra och ta del av den fantastiska naturen i parken. Området ligger i gränsområde till Norge. På norsk sida finns en stuga med möjlighet till övernattnig.

(34) Nordkas - ny ingång till Tresticklans nationalpark skulle tillgängliggöra området och även koppla ihop det med Heråmaden.

(35) Parsetjärn - socialhistorisk viktig plats som visar Sveriges försvar och motstånd i andra världskriget. Platsen visar bunkrar med stenar uppställda i band för att försvåra stridsvagnars framfart.

(36) Dals-Högen - iläggningsplats för båtar och kanoter som ger tillgång till Kornsjöarna.

(37) Nössemark - småort med lokal service, camping, båthamn

(38) Nössemarks badplats - kommunal badplats

(39) Skottesjöns badplats (Töftedal) - kommunal badplats

(40) Långelidjtjärnets badplats (Håbol) - kommunal badplats

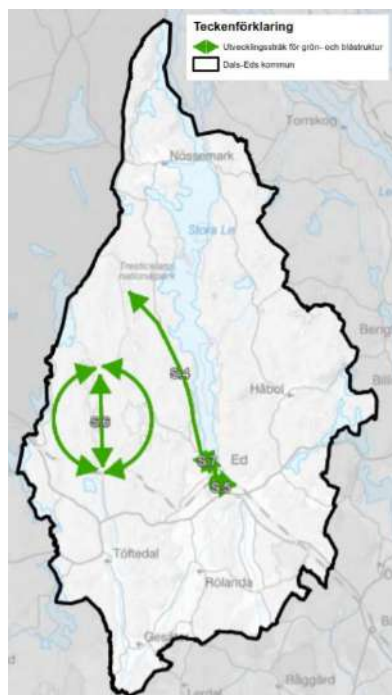
Kartbilagor:

[Noder för grön- och blåstruktur, Dals-Eds kommun](#)

[Noder för grön- och blåstruktur, Ed tätort](#)

[Noder för grön- och blåstruktur, landsbygder](#)

3.4.2 Utvecklingsstråk för grön- och blåstruktur

Ett *utvecklingsstråk för grön- och blåstruktur* är ett viktigt samband för natur och friluftsliv som kopplar samman platser och utgör viktiga leder för närhet till natur- och rekreationsområden. Kommunen är rik på stigar och leder. Det finns utvecklingspotential i att kartlägga dessa och koppla samman dem för att tillgängliggöra större naturområden.

(S.4) Centrum-Trestickan

Genom att stärka stråket för grön- och blåstruktur mellan centrum och Tresticklan kan fler kommuninvånare ta del av natur och rekreation. Samtidigt kan fler turister ledas från centrum ut mot naturområden.

(S.5) Strandpromenaden kring Lilla Le

Utveckla möjligheten att gå utmed sjön hela vägen runt. Kring Strandpromenaden finns fler noder för grön-och blåstrukturer som kan utvecklas och främja en sammanhållande grönstruktur.

(S.6) Dals-Högen - Heråmaden - Mon - Tresticklan

Här finns möjlighet att koppla samman så att man får en led som går runt områdena och att möjliggöra vandring/cykling till Norge. I dagsläget finns problematik med bl.a. privatisering av vägar.

(S.7) Skansen - Brudslöjan

Med en bro utmed berget kan man möjliggöra för att gå sjövägen hela vägen från Skansen till vattenfallet Brudslöjan.

(S.8) Stora Le - Lilla Le

Stråk i orten ska bevara kontakt och smidig övergång mellan sjöarna.

Foto: Paulina Eriksson

Kartbilagor:

[Utvecklingsstråk för grön- och blåstruktur, landsbygd](#)

[Utvecklingsstråk för grön- och blåstruktur, Ed tätort](#)

3.4.3 Utvecklingsområde för grön- och blåstruktur

Ett *utvecklingsområde för grön- och blåstruktur* är ett sammanhängande område för natur och friluftsliv som har särskilt stor betydelse för människors rekreation, naturupplevelser, biologisk mångfald eller ekosystemtjänster.

(L) Skansen/Bälnäs - Efter saneringen av det gamla sågverksområdet innebär att området Bälnäs med närhet till Stora Le och båthamnen kan utvecklas till rekreationsområde. Hamnområdet är utgångspunkten för vattenburet friluftsliv och har också en stor koppling till övrigt friluftsliv.

(M) Lilla Le - Området ansluter till Eds centrum och utgör ett viktigt rekreationsområde för ortsbor och besökare. En strandpromenad knyter samman stora delar av sjön.

-
- (N) Tresticklan - Nationalpark belägen i Dals-Ed. Här finns ro för själen och plats för många utan att det märks. Genom att flytta entrén till södra ingången och bygga ett naturum som kopplar samman nationalparken med naturreservatet, Karl XII-väg och framtida broar och stigar mot Högens Gård (och vidare mot Bohusleden) ökas tillgängligheten. Ett hållplatsläge skulle förbättra tillgängligheten och möjligheten att ta sig till nationalparken med kollektivtrafik.
- (O) Stora Le, Örekilälven och Töftedalsån - Vattenområdena är viktiga blå stråk och lämpar sig för utveckling av fisketurismen.
- (P) Kornsjöarna och Boksjön - Sjösystemet är viktig för naturturismen och tillgängliggör ett större vattenområde.
- (Q) Hagtjärnet - Uteklassrum och område för friluftsliv, besöksnäring och turism.

Kartbilagor:

[Utvecklingsområde för grön- och blåstruktur, Dals-Eds kommun](#)

3.5 Kommunikationsstruktur

Kommunikationsstrukturen är viktig för samhällets fortlevnad och vi är beroende av våra vägar. För en framtida hållbar utveckling behöver vi också tänka klimatsmart och anpassa våra kommunikationer. Vi behöver förenkla möjligheten till att cykla genom att utöka gång- och cykelvägarna och genom att anlägga cykelparkeringar på strategiska platser. Vi behöver också se till att våra vägar är trafiksäkra och välfungerande. Vi behöver möjliggöra för att kunna åka kollektivt i så stor utsträckning som möjligt och vi behöver se till att det finns plats att ladda elbilar.

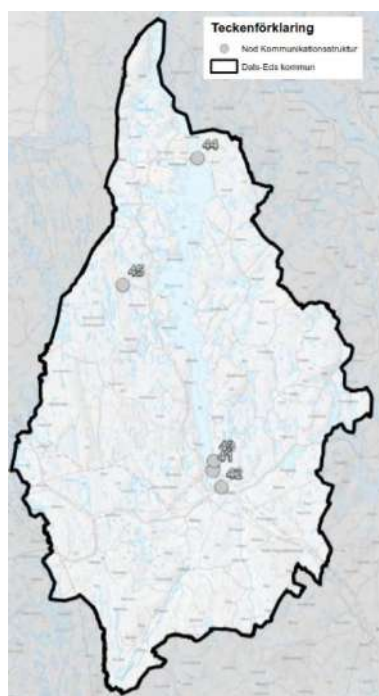
Foto: Inger Gustafsson

Kartbilagor:

[Kommunikationsstruktur, Dals-Eds kommun](#)

3.5.1 Nod för kommunikationer

En *nod för kommunikationer* är en viktig knutpunkt för transporter och utgångspunkt för vidare utveckling.

(41) Resecentrum - ligger centralt i orten och har stor potential att bli kommunens nav och hjärta för fortsatt utveckling. Här finns buss- och tågförbindelse för pendlare, besökare och turister samt pendelparkering.

(42) Jordbron - platsen ligger strategiskt vid infarten till Ed läng väg 164 och är en lämplig plats för uppsamling och gemensamt resande samt pendelparkering.

(43) Båthamnen - En viktig nod vid Stora Le för att ta sig ut på sjön och vidare ut i exempelvis Dalslands kanal /Göta kanal samt för transport till Norge.

(44) Färjeläget - binder samman den västra och östra delen av Stora Le.

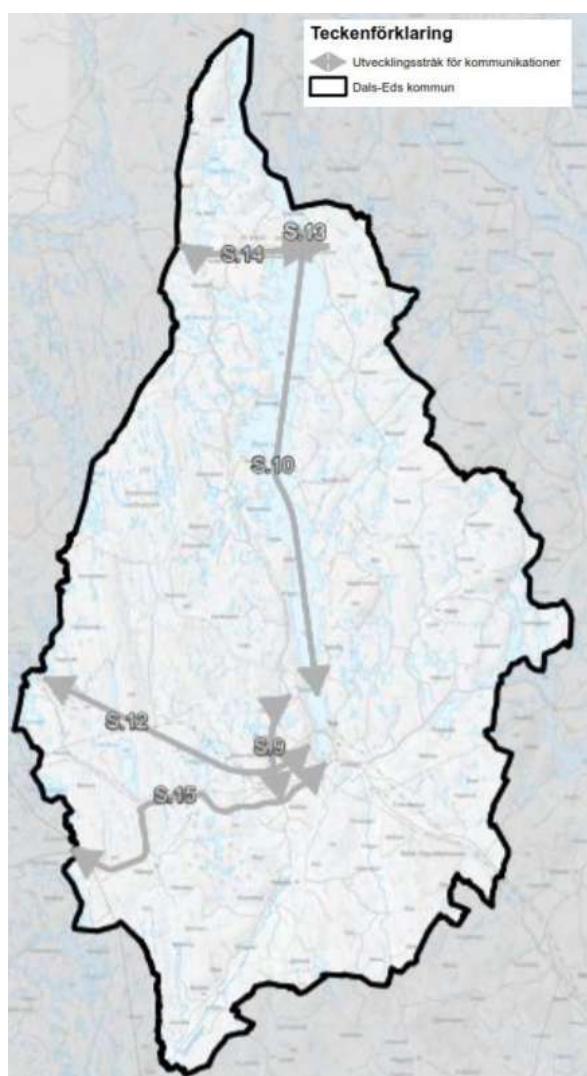
(45) Tresticklan - Här saknas en hållplats. Önskemål om nytt hållplatsläge som förbättringsförslag för turism/besökare ställs till Västtrafik för att möjliggöra för kollektivtrafik till nationalparken.

Kartbilagor:

[Noder för kommunikationer, Dals-Eds kommun](#)

3.5.2 Utvecklingsstråk för kommunikationer

Ett *utvecklingsstråk för kommunikationer* visar vägar som är viktiga för att skapa, förbättra eller upprätthålla en god tillgänglighet. Transportsambanden knyter samman orter inom och utanför kommunen.

(S.9) Ny vägdragnig Hökedalen-Nössemark

Mycket tung trafik trafikerar Eds tätort på väg till Hökedalen-Nössemark. Här finns behov av att skapa en ny väg som leder trafiken utanför tätorten.

(S.10) Dalslands kanal

Stora Le är sammanbundet med sjö- och slussystemet i Dalslands kanal. Både Nössemark och Ed har hamnar för fritidsbåtar där det finns möjligheter till utveckling. En stärkning av stråket gynnar turismen. Utveckling av stråket sker i samarbete med angränsande kommuner och berörda bolag. Dals-Eds kommun är allmänt positiv till utveckling av Dalslands kanal.

(S.11) Cykelvägar

I Dals-Ed finns goda möjligheter att snabbt ta sig fram med cykel. Cykelvägarna behöver kartläggas och på vissa platser kompletteras. Under [4.3.2 Gång- och cykelvägar](#) finns en kartläggning av förbättringar som behöver göras i tätorten.

(S.12) Trainshopping

Genom Resecentrums centrala läge i orten kan människor från Norge och Dalsland ges en miljövänlig möjlighet att färdas för shopping till Eds centrum.

(S.13) Färjan Sund-Jaren

Färjan som kopplar samman Sund-Jaren i Nössemark har behov av ökad kapacitet genom en större

färja, framförallt för den tunga trafiken. Trafiken över färjan ökar, 2016 var det 64.000 PBE, 2018 var det 70.000 PBE³.

(S.14) Vägen från färjan i Nössemark - Norge

Väg 2206 kompletteras med gång- och cykelväg (GC-väg) för att öka säkerheten för oskyddade trafikanter då denna sträcka i hög grad används som transportled för skogsnäringen. I övrigt behöver vägen hålla en bra standard.

(S.15) Utökad kollektivtrafik mot kusten

Dals-Eds kommun ambition är en utökad kollektivtrafik åt väster mot bl.a. kusten.

Kartbilagor:

[Utvecklingsstråk för kommunikationer, Dals-Eds kommun](#)

3.5.3 Utvecklingsområde för kommunikationer

Ett utvecklingsområde för kommunikationer är ett område som ska utvecklas och som påverkar framkomligheten i kommunen.

(R) Resecentrum - Här stannar tåget mellan Oslo-Göteborg och bussar ankommer/avgår till Uddevalla, Vänersborg, Åmål m.m. Området kan utvecklas med cykeluthyrning etc.

(S) Pendelparkering Jordbron

(T) Pendelparkering Håbol/Vassända

(U) Pendelparkering Mellbyn

(V) Pendelparkering Töftedal

Ställningstagande:

Kommunen ska arbeta för ökade möjligheter till att resa kollektivt och att behålla tågavgångar för persontrafik i Eds centrum. Genom fler pendelparkeringar och genom att hitta kreativa lösningar med närtrafik och skolskjuts kan möjligheterna till kollektivtrafik öka i kommunen.

³ PBE= personbilekvivalent, trafiken omräknad till personbilar

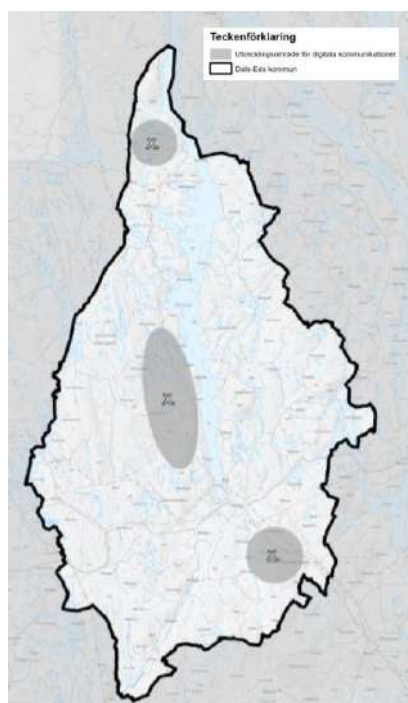
Åtgärder:

- Arbeta för goda kommunikationsvägar
- Arbeta för att utbildning och kompetensutveckling i större utsträckning ska kunna ske med Ed som bostadsort
- Trafiksäkerhetsplan

Kartbilagor:

[Utvecklingsområde för kommunikationer, Dals-Eds kommun](#)

3.5.4 Utvecklingsområde digital kommunikation

(X) Mobiltäckning och bredbandsutbyggnad - Inom följande områden behöver mobiltäckning och bredbandsutbyggnad förbättras.

Åtgärder:

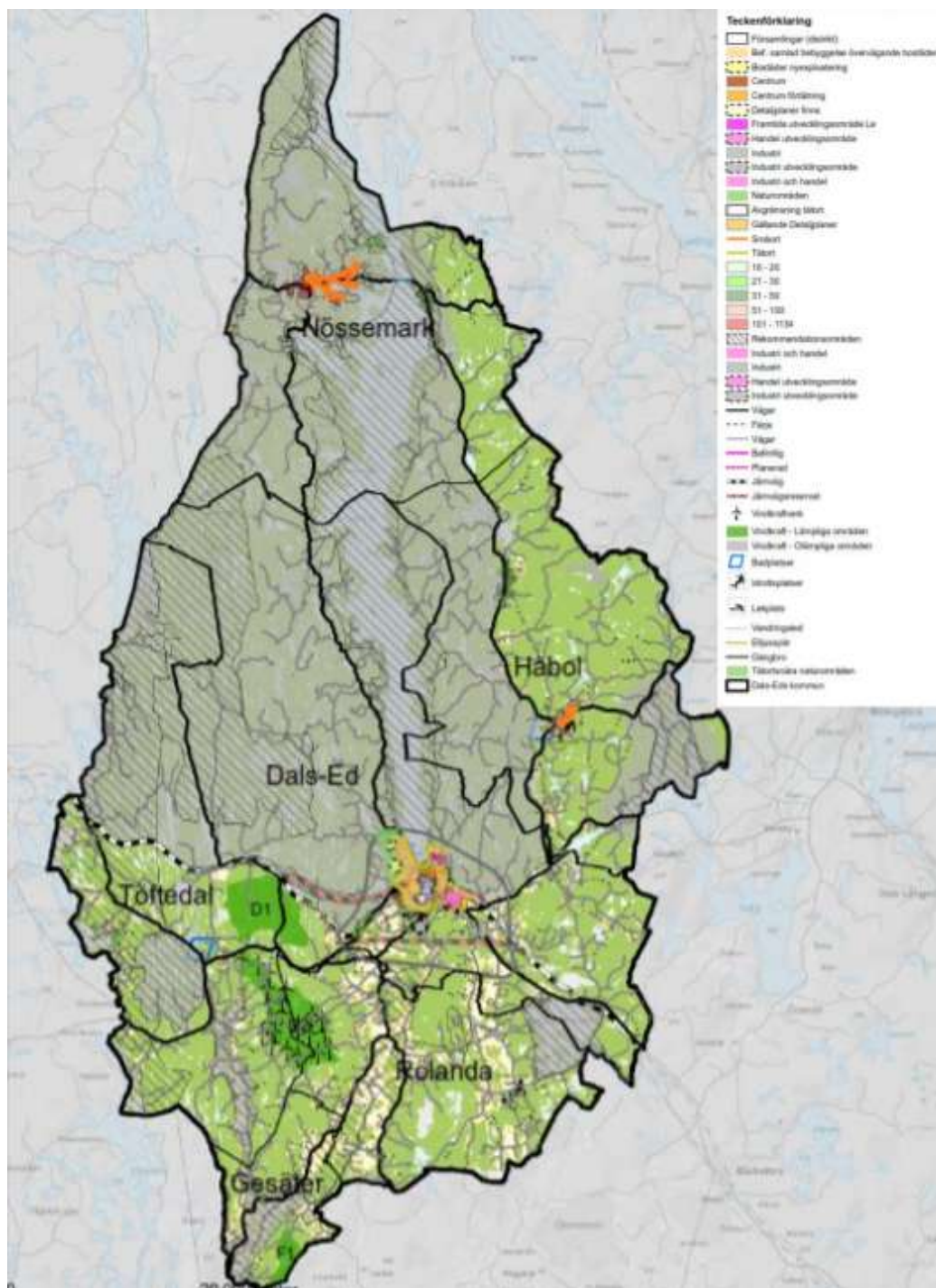
- Kartläggning av mobiltäckning i hela kommunen
- Påtryckning från kommunen för ökad mobiltäckning
- Kartlager för fiber
- Tillgängliggöra kommunal service via digitalisering

Kartbilagor:

[Utvecklingsområde för digital kommunikation, Dals-Eds kommun](#)

4. Mark- och vattenanvändning

Kapitlet mark- och vattenanvändning visar konkret hur utvecklingsstrategin ska användas. Områdenas användning pekats ut och hur kommunen prioriterar mellan olika allmänna intressen.

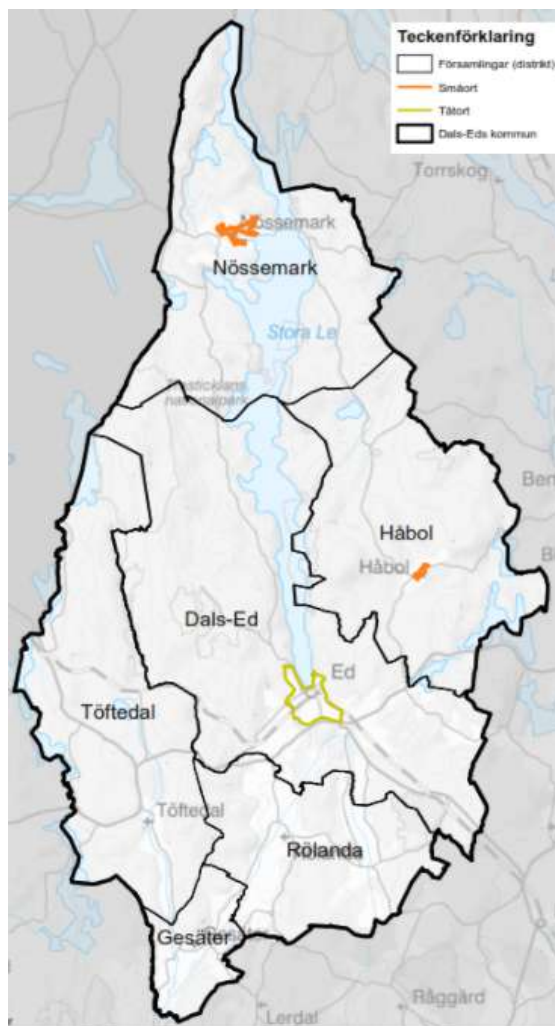

Kartbilagor:

[Mark- och vattenanvändning, Dals-Eds kommun](#)

4.1 Orter och landsbygder

Dals-Ed är en gles landsbygdskommun enligt Jordbruksverkets definition. För landsbygdsutveckling i strandnära läge är LIS-planen ett viktigt verktyg. LIS-planen återfinns som [bilaga](#) till översiktsplanen.

De gröna näringarna är viktiga för Dals-Eds kommun. I SOU 2017:1 (Statens offentliga utredningar) beskrivs landsbygderna:

”I landsbygderna finns ett vitalt näringsliv med höga produktionsvärden som måste ges goda förutsättningar att möta framtida marknader. En del av detta näringsliv utgår från platsbundna resurser som är viktiga för Sverige som helhet. Bland annat är landsbygdernas natur- och kulturmiljö- resurser viktiga för att ta Sverige in i en biobaserad och fossilfri ekonomi och för att göra Sverige till en utvecklad besöksnation. Därför är det viktigt med befolkade, aktiva och växande landsbygder.”

I SOU 2017:1 beskrivs också vikten av att bosättning i landsbygderna för att skapa förutsättningar för både kommersiell och offentlig service.

En stor del av Dals-Eds kommun består av landsbygd och vid bygglovshandläggning på landsbygd utanför detaljplan är översiktsplanen vägledande.

Lämplighetsprövning av plats görs och yttranden från berörda instanser inhämtas. Inom sammanhållen bebyggelse gäller andra regler än utanför sammanhållen bebyggelse (se avsnitt [4.1.4](#)).

Åtgärder:

- Underlätta för civilengagemang
- Tillgängliggöra kommunal service via digitalisering
- Undersöka möjlighet att ha servicebuss för att förse bygderna med service
- Kartläggning och marknadsföra tomma hus

Kartbilagor:

[Orter och landsbygder, Dals-Eds kommun](#)

4.1.1 Centralort/Tätort

4.1.1.1 Ed

Ed är kommunens enda tätort, tillika centralorten. I Ed finns nästintill alla samhällsviktiga funktioner såsom vårdcentral, tandläkare, förskola, skolor, äldreboenden, bibliotek, apotek, livsmedelsbutiker, handel och verksamheter samlade.

Ed har stora möjligheter att utvecklas till en attraktiv ort för boende och turister. Med ett läge mellan Stora Le och Lilla Le har orten en vacker omgivning. Järnvägsstationen mitt i orten gör pendlingsmöjligheter bekväma och låter turister välkomnas mitt i centrum. Det finns ett behov av att utveckla såväl attraktiva bostäder som enkla och billiga boenden. Det finns också ett behov av centrala övernattningsmöjligheter och att se över parkeringsmöjligheterna i centrum.

En utmaning för centrala Ed är den tunga trafiken som passerar genom samhället. Ytterligare utmaningar finns i att utveckla centrum. Den digitala handeln har blivit en utmaning för lokala butiker och kraft måste läggas på att vända den digitala utvecklingen till något positivt och samtidigt se till att centrum hålls levande.

I Ed finns två LIS-områden: Bältnäs/Skansan samt Timmerdalen/Bergslätt. I Ed finns också en stor del av de noder samt utvecklingsstråk och områden som anges i kapitlet "Utvecklingsstrategi".

Ställningstagande

- Ed är centrum för service och utveckling. Här vill kommunens skapa ett levande centrum med arenor för att utveckla samarbete mellan kommun, invånare, föreningar och entreprenörer.

Foto: Johannes Sundlo

4.1.1.1.1 Fördjupad översiktsplan (FÖP) för Ed

Tidigare FÖP för Ed upphör i samband med denna nya översiktsplan. Nedanstående delar lyfts dock in i översiktsplanen och ska även fortsatt användas som vägledning. Tillägg görs också med ett område för industri vid Storängen samt för grönområde vid Terrassparken samt Tavlan/Bergslätt.

Ställningstagande:

Tidigare FÖP för Ed upphör och ersätts av ÖP nu-2035.

4.1.1.1.2 Markanvändning Eds tätort

I kartsnittet framgår markanvändning för tätorten enligt följande användningsområden:

Bostäder (B)

Områden med befintlig samlad bebyggelse är markerad med en ljusbrun färg. Inom detta område ryms såväl bostäder som service och handelsverksamheter. Färgen visar att det är befintligt och att pågående användning föreslås fortgå.

Områden som markerats gula med en svart streckad linje är definierade utvecklingsområden för i första hand bostäder. Där det bedöms lämpligt kan också handel eller andra verksamheter prövas.

- Århol - Området är detaljplanelagt och byggklara tomter finns.
- Timmerdalen, Bergslätt - Området bedöms kunna byggas ut med småhus i likhet med angränsande bebyggelse. Totalt kan här rymmas upp till ett femtiotal hus fördelade på tre mindre delområden. Större delen av området bevaras som naturområde med strövstigar och varierande terräng. Partier med sumpskog berörs inte.
- Le-området - utvecklingsområde för friluftsliv och turism och i begränsad omfattning för bostadsbebyggelse på grund av förorenad mark som ska saneras.
- Området i anslutning till gamla slalombacken - Området ligger i en västersluttning med härlig utsikt över Stora Le och har inte prövats tidigare för bebyggelse. Respektavstånd bör lämnas på norra sidan till befintlig gårdsmiljö. Nuvarande användning i motorsport kan pågå tillsvidare.
- Skansen - Mycket attraktivt område i anslutning till centrum och järnvägsstationen har studerats för terrassbebyggelse. Natur- och landskapsinventering påvisar områden som kan bebyggas. Miljökonsekvenser finns beskrivna i tillägg till ÖP för LIS-områden. Om en ny terrassbebyggelse skulle bli aktuell i sluttningen mot Stora Le måste störningarna från reningsverket beaktas. Olika studier av aktuella fall inom landet finns tillgängliga där avstånd ned till 100 meter från reningsverk kan accepteras. Bullerstörningar går effektivt att bygga bort och reningsverk utan öppna dammar avger låga halter av lukt.
- Centrum - En förtätningsstudie av centrum har utförts och visar fyra områden med möjlighet att bygga både bostäder och lokaler för service eller verksamheter.
 - ex 1/ Storgatan, ca 18 lgh
 - 2/ Söder om torget, ca 25 lgh
 - 3/ Sjöstugetomten, ca 40 lgh

4/ Norra branten, ca 50 lgh

Första steget i vidare planering är en övergripande miljökonsekvensbeskrivning med riskanalyser där påverkan av riksintressen och geotekniska förutsättningar kartläggs. Framtagande av ett Kulturmiljöprogram, som är en aktivitet i Genomförandeplanen, kommer bli ett viktigt dokument för ta tillvara kulturmiljön i Eds tätort.

- Äng - Befintlig bebyggelse i Äng kan kompletteras med ytterligare en tomtrad mellan sjön och vägen. Utrymme för strandpromenad ska reserveras.
- Edsbräckan - Området är detaljplanelagt för bostäder men är inte utbyggt. Områdets utbyggnad har diskuterats bland annat på grund av närheten till kommunens vattentäkt. Riksintresse för kulturmiljövård finns närheten; gravfältet från järnåldern, och får inte störas.

Centrum (C)

Eds äldre centrum och stationssamhälle är markerat med en ljus röd färg. Bebyggelsen här är mer sammanhållen, något högre och i mer kvartersliknande struktur. Pågående användning föreslås fortgå.

Begravningsplats (M)

Begravningsplats i tätorten finns utmärkt med (M) i kartsnittet. Begravningsplatsen är belägen i anslutning till Dals-Eds kyrka.

Besöksanläggning (R)

Besöksanläggningar i tätorten finns utmärkt med (R) i kartsnittet.

Skola (S)

Område för skolverksamhet finns utmärkt med (S) i kartsnittet. I kommunen finns tre förskolor, två grundskolor samt en gymnasieskola.

Tillfällig vistelse (O)

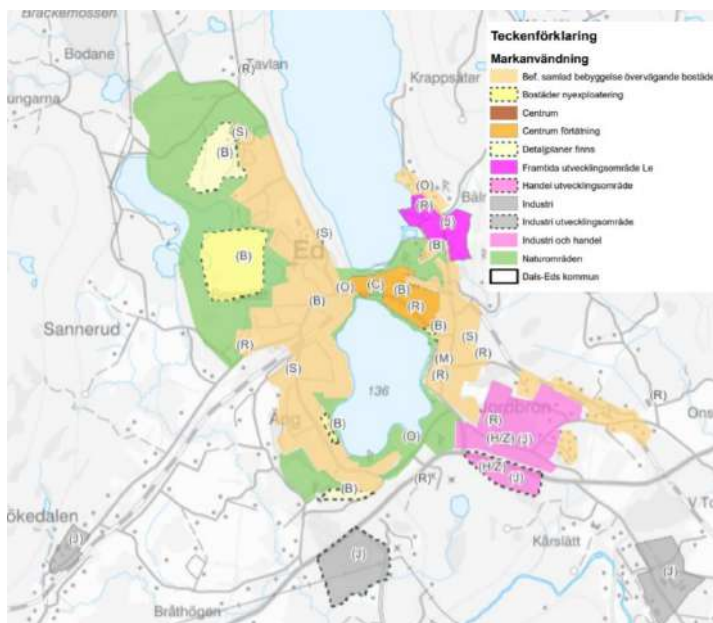
Område för tillfällig vistelse är utmärkt (O) i kartsnittet och finns vid Hotell Dalsland i anslutning till centrum, vid Gröne Backe camping samt vid hamnområdet.

Vård (D)

Område för vård är utmärkt (D) i kartsnittet och finns centralt vid Edsgärdet.

Handel/Verksamhet (H/Z)

Ett område i tätortens sydöstra del runt Jordbrons industri och handelsområde är markerat med ljus violett färg. Här finns de flesta av tätortens industriverksamheter samlade. Det pågår en omställning till att också rymma handelsverksamheter, främst i området längs med väg 164. Område söder om väg 164 är markerat som område för framtida utbyggnad av främst handel när området norr om väg

164 är fullt utbyggt. I det södra området behöver hänsyn tas till riksintresse för kulturmiljövård; Hindalebyn, i form av rös från bronsåldern.

Industri (J)

Område för industri har i kartsnittet märkts ut med (J). Område för industri finns vid Jordbron och Eds-Torp. Storängen föreslås som framtida utvecklingsområde för industri

Naturområden

Naturområden inom eller i vissa fall direkt anslutande till tätorten har markerats med en ljusgrön färg.

Strandpromenaden runt sjön Lilla Le föreslås bli helt utbyggt, i första hand på naturliga stigar i skog och ängsmark.

Vägledning:

- Vid val av lämplig lokalisering för byggnation och exploatering ska trafiksäkerhet och framkomlighet säkerställas.
- Vid utbyggnad i anslutning till väg 164 behöver särskild hänsyn tas till drift, underhåll och framtida utveckling.
- Fornlämningsmiljöer ska säkerställas i efterföljande planering.

Kartbilagor:

[Markanvändningskarta, Ed tätort](#)

4.1.2 Småort

Statistiska centralbyrån definierar småort som en samlad bebyggelse med 50-199 folkbokförda. Den senaste statistiken från SCB är från 2015⁴ och visar att Dals-Ed har två småorter; Nössemark och Håbol. Bebyggelsen i övriga kommundelar uppnår inte kriterierna för att klassas som tät- respektive småort, exempelvis att bebyggelsen inte är tillräckligt koncentrerad.

Tabell 4: Befolkningsförändring i kommunen per kommundel.

Befolkning 2018	Befolkning 2015	Befolkning 2008	Befolkning 2000	Befolkning 1990	Befolkning 1970	Kommundelar
116	101	129	155			Gesäter
467	466	451	494			Rölanda
192	211	210	261			Töftedal
3617	3589	3543	3583			Dals-Ed
244	251	245	317			Håbol
158	176	210	237			Nössemark
12	5					Okänt
4806	4799	4788	5047	5416	4986	Totalt kommunen

⁴ <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/smaorter-arealer-befolkning/>

4.1.2.1 Nössemark

Vybild över Nössemark. Foto: Ingvar Johannesson

Nössemark är en småort sett per statistiska centralbyråns definition och här finns en stor potential att utveckla de gröna näringarna med vikt på turism och skogsbruk. Befolkningen i Nössemark bestod år 2018 av 158 personer och befolkningen är stadigt minskande med många äldre. Bebyggelsen i Nössemark är koncentrerad till områdena längs viken Strandviken, men det finns också spridd bebyggelse runt om. I Nössemark finns mycket fritidshus som till stor del ägs av norrmän. Engagemanget hos civilsamhället är stort och här anordnas flertalet evenemang. Det finns en åretruntöppen lanthandel som även är ombud åt apotek och systembolag. Sommartid finns även flertal turistföretag såsom campingen och Dalens café. Det finns en stark sågverksindustri och en kommunal badplats. Den finns ingen skola eller barnomsorg.

För Nössemark finns behov av att hålla kvar befolkningsunderlaget så att man kan behålla den service som finns i dag genom exempelvis lanthandeln.

Möjligheter finns i att utveckla civilsamhället genom dialog och genom att uppmärksamma och uppmuntra. Det finns också stora möjligheter kopplade till turismen. Nössemark ligger oerhört vackert och det finns ett lugn som med stor fördel kan användas i marknadsföringssyfte. Stora möjligheter finns i samband med cykel-, vandring-, sjö- och färjeleder. Marknadsföring av Nössemark mot turister bör fokusera på den typ av turism som finns att erbjuda och inte utgå från vad som lockar med närliggande orter.

Foto: Inger Gustafsson

Nössemark står inför utmaningar på grund av den åldrande befolkningen. De dyra fritidsboendena är en utmaning som kan ge konsekvenser för den lokala befolkningen då köpkraften hos exempelvis norrmän ofta är större.

VA-frågan har varit aktuell i omgångar under de senaste femton åren. Kommunen har vid flera tillfällen övervägt att bygga ut kommunalt vatten och avlopp i området. VA-utredningen som gjorts 2019 resulterade i bedömningen att det inte finns hälso- eller miljöskäl som talar för behovet av en allmän lösning för vatten och avlopp i Nössemark. Om befintliga avloppsanläggningar inte uppfyller lagens krav måste dessa utredas om de kan åtgärdas med tillsyn enligt miljöbalken. Det är små mängder fosfor som släpps ut från bebyggelsen i Nössemark. Naturliga källor är många gånger större, eftersom sjön redan är extremt näringsfattig. Då sjöns näringsnivå tycks vara avtagande, kan det diskuteras om fosforbidragen från Nössemark verkligen är negativt för sjön.

Avloppsförsörjningen i Nössemark sker i nuläget via enskilda anläggningar. De flesta anläggningar tar emot avlopp från ett eller två hushåll, men det finns också några, lite större gemensamma avloppsanläggningar. Campingen, affären och några kringliggande bostadshus delar en äldre avloppsreningsanläggning bestående av slamavskiljning och förstärkt infiltration placerad i ett höjdläge ovanför campingområdet nedanför väg 2206. Tre områden har detaljplanerats för grupper av hus med var sin gemensam avloppsanläggning på senare år. Dalslands miljö- och energikontor (DMEK) anser att en utredning bör göras av hur VA-frågorna ska lösas för både befintlig och tillkommande bebyggelse. Det är sannolikt att det behövs en kombination av enskilda anläggningar och gemensamhetsanläggningar.

Ställningstagande:

- Tidigare fördjupad översiktsplan för Nössemark upphör i samband med denna nya översiktsplan.
- Kommunens vilja är att utveckla samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag för att bibehålla serviceunderlag och främja landsbygdsutveckling.
- Utredningen som gjorts kring VA i Nössemark (2019) resulterade i bedömningen att det inte finns hälso- eller miljöskäl som talar för behovet av en allmän lösning för vatten och avlopp i Nössemark. Om befintliga avloppsanläggningar inte uppfyller lagens krav måste dessa utredas om de kan åtgärdas med tillsyn enligt miljöbalken
- Vägen till Ed och till Norge ska ges bättre standard. Mobiliteten ska utvecklas. Gång- och cykelväg ska anordnas längs Strandvikens norra sida.
- Gröna näringar är centrala i Nössemark och skogs- och jordbruksnäringen bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).

Vägledning:

- Nössemark är en viktig ort för fritidsboende och besöksnäring. Nya byggnader och anläggningar för friluftsliv och turism skall i första hand lokaliseras i anslutning till befintlig bebyggelse och befintliga vägar kring de inre delarna av Strandviken och Rörviken.
- Uttalade bevarandebestämmelser ska tillgodoses genom särskilda rekommendationer. Skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse ska förbättras genom områdesbestämmelser.
- Vid utveckling av Nössemark ska riksintressen tillgodoses och skyddas från påtaglig skada.
- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).

4.1.2.2 Håbol

Foto: Ingvar Johannesson

Håbol har en stabil befolkningsutveckling och är en småort per statistiska centralbyråns definition. I Håbol finns en stark bygdeskänsla, men ingen offentlig service. Engagemanget hos civilsamhället är stort och här anordnas flera evenemang. Kyrkan och den samlade bebyggelsen utgör ortskärna för Håbol. I Håbol finns en kommunal badplats.

En utmaning för Håbol är att delar av odlade arealer håller på att försvinna, vilket är en trend som behöver vändas. I Rölunda finns betesdjur och möjlighet finns för dessa djur att även hålla landskapet

öppet i Håbol. Ser man till historisk markanvändning och vilka förutsättningar som finns till ökad biologisk mångfald samt ökad ekonomisk aktivitet i form av resursen restaurerbar betesmark så är Håbol ett bra exempel. Här finns förutsättningar för att skapa sammanhållande betesmarker med höga naturvärden intressanta för djurhållare att sköta. Den främsta begränsningen är oftast inte att där inte finns några djur på platsen i dagsläget utan att där inte finns tillräckliga stora sammanhållande arealer av tillräckligt hög kvalitet för någon entreprenör/djurhållare att sköta. I Håbol finns absolut förutsättningarna för att kunna hitta lösningar på detta.

Det finns utvecklingspotential längs östkustdelen av Stora Le och stor potential kring Håbols spännande historia. Utveckling av området avser främst tillgängliggörande av friluftsliv och naturturism samt till viss del skogsbruk. Området är sjörikt och är ett utvecklingsområde för grö- och blåstruktur, vilket innebär att det är ett sammanhängande område för natur och friluftsliv som har särskilt stor betydelse för människors rekreation, naturupplevelser men även biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Strandskyddet berörs inte men kan i framtiden bli föremål för ett LIS-område. En möjlighet för en driven entreprenör är att starta upp en Ekoby i Håbol.

En utmaning för Håbol är att det inte finns tillräckliga förutsättningar för lokala servicefunktioner. En utökad fritidsbebyggelse skulle kunna öka underlaget för service, bidra till att hålla landskapet öppet samt även ge arbetstillfällen. Håbol erbjuder boende på landsbygden, men med närheten till tätorten. Gröna näringar, framför allt skogsbruk, är centrala i Håbol.

Långelidstjärnet, nära Håbols samhälle, är Natura 2000-område enligt EU's art- och habitatdirektiv. Området är 9 hektar och har en bevarandeplan som fastställdes den 20 december 2018 av Länsstyrelsen. Enligt den är de prioriterade bevarandevärden att bevara dykarskalbaggarna bredkantad dykare och bred paljettdykare och dess livsmiljöer. Långelidstjärnet är en av få kända sjöar med förekomst av dessa arter. Förebyggande åtgärder och hänsyn krävs som minskar risken för negativ påverkan på tjärnets strandzoner och hydrologiska förhållanden. Exempelvis har skydds zoner i angränsande skogsmark samt i jordbruksmark intill anslutande vattendrag en viktig funktion för att förhindra näringsläckage. Exploatering, som exempelvis bebyggelse eller vägar, som kan påverka tjärnet negativt bör undvikas. Underhåll av befintlig väg i norr bör ske med försiktighet.

I Håbol finns LIS-områden i Asslerud, Stenhögen/Henneviken, Håbols-Näs samt i Vassända/Lilla Grorud.

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är en ökad samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag/fiberförening för att underlätta för serviceunderlag och landsbygdsutveckling.
- Gröna näringar är centrala i Håbol och skogs- och jordbruksnäringen bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).

Vägledning:

- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).
- Bevarandeintressen ska särskilt tillgodoses.

- Vid utveckling av Håbol ska riksintressen tillgodoses och skyddas från påtaglig skada.

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).

4.1.3 Landsbygder

4.1.3.1 Dals-Ed

I Dals-Ed finns många vandringsleder med stor potential, det finns dock ett behov av viss upprustning av dessa. För Tresticklan finns stora möjligheter till utveckling av bland annat naturrum. Tavlan är utgångspunkt för flertal leder och en möjlighet finns att utveckla "Turistcenter Tavlan" som en knutpunkt för friluftsliv och aktivitet med bekvämligheter såsom dusch och toalett. Förenings- och företagsamverkan kan bidra till att utveckla denna knutpunkt genom att också erbjuda olika typer av träningssemestrar, som ett miljövänligare och närliggande alternativ till chartersemestrar med träningstema.

Hamnområdet vid Stora Le i tätorten utgör utgångspunkt för besöksnäring och friluftsliv. En utmaning som man står inför är att införa fiskekortsområde i Stora Le.

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är en ökad samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag/fiberförening för att underlätta för serviceunderlag och landsbygdsutveckling.
- Tavlan och Le-området utgör viktiga utgångspunkter för friluftsliv och besöksnäring.
- Gröna näringar är centrala näringar i Dals-Ed och skogs- och jordbruksnäringen bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).

Vägledning:

- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).

4.1.3.2 Rölönda

Foto: Christina Gillberg

Rölönda beskrivs som kommunens kornbod. Befolkningen är ökande sett över tid, med en åldrande befolkningsstruktur. I Rölönda är bebyggelsen spridd och det finns inget naturligt nav. Kyrkan är till viss del en sammanhållande faktor och även föreningslokaler såsom Bölevallen där det finns fotbollsplan och brukshundsklubb samt Anebro bygdegård är viktiga träffpunkter. Engagemanget hos civilsamhället är stort och i Rölönda anordnas flertalet evenemang. I Rölönda finns också många småföretagare inom hantverk, lantbruk och skogsbruk.

Det finns ett pågående projekt för utveckling av Örekilsälven med koppling till markanvändning, areella näringar.

Möjligheter finns i att utveckla civilsamhället genom dialog och genom att uppmärksamma och uppmuntra. Örekilsälven och fisket har utvecklingsmöjligheter. Möjlighet finns att marknadsföra möjlighet till självhushåll mot blivande permanentbosatta i en tid då miljötänk och konsumtion blir allt mer aktuella frågor.

En utmaning är delningen av västra och östra Rölönda och att det saknas ett naturligt nav.

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är en ökad samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag/fiberförening för att underlätta för de permanentboende.
- Örekilsälven och Töftedalsån kan utgöra viktig bas för fisketurism.
- Gröna näringar är centrala i Rölönda och skogs- och jordbruksnäringen bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).

Vägledning:

- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).

4.1.3.3 Töftedal

Töftedals befolkningsutveckling är något minskande och befolkningsstrukturen antas successivt komma att åldras. I Töftedal finns en stark känsla för bygden med flertalet samlingslokaler. Engagemanget hos civilsamhället är stort och i Töftedal anordnas flertalet evenemang. Töftedal är en gränsbygd och i Dals-Högen finns kiosk, loppis, kanotuthyrning, restaurang och husbilsparkering. Nationalparken Tresticklan är huvudsakligen belägen i Töftedal. Det finns ett bra vägnät och väl utbyggd fiber. I Töftedal finns också en vindkraftpark och en kommunal badplats.

Foto: Henny Holmström

Det finns ett behov av att stödja landsbygdsföretag inom areella näringar. Sjösystemen (Kornsjöarna) har stor utvecklingspotential för besöksnäringen och likaså närheten till Norge där Töftedal utgör "port" in i kommunen. Möjlighet att driva självhushåll är stor i Töftedal och passar in i en tid då miljötänk och minskad konsumtion är aktuella frågor. På så vis kan området marknadsföras mot nya blivande invånare. I Töftedal finns ett flertal LIS-områden: Loviseholm, Bästorp, Dals-Högen, Norane och Mølnerud.

Foto: Christina Gillberg/ Paulina Eriksson

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är en ökad samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag/fiberförening för att underlätta för serviceunderlag och landsbygdsutveckling.
- Gröna näringar är centrala i Töftedal och skogs- och jordbruksnäringen ska bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).
- Örekilsälven och Töftedalsån kan utgöra viktig bas för fisketurism.

Vägledning:

- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).
- En satsning på fisketurism i vattendragen prövas positivt om den inte medför påtaglig skada på riksintressena.

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).
- Besöksnäringen utvecklas med leder och kanoting för sammankoppling med större naturområden såsom Heråmaden och Tresticklan.
- Hugo Berglunds donationsfond kan nyttjas till landsbygdsutveckling. Det möjliggör för utveckling av verksamheter för turism och handel i Dals-Högen.

4.1.3.4 Gesäter

I Gesäter finns en stark sammanhållning genom byalag, idrottsförening, fiskevårdsförening och genom kyrkan som ligger centralt placerad mitt i socknen. Engagemanget hos civilsamhället är stort och i Gesäter anordnas flera evenemang. Här finns ett bra vägnät och väl utbyggd fiber.

I Gesäter finns utvecklingspotential för turism och besöksnäring med dragkraft av "Sörbygden". Vägen mellan Mellby och Munkedal har potential för cykelturism och pendling. Möjlighet att driva självhushåll är stor i Gesäter och passar in i en tid då miljötänk och minskad konsumtion är aktuella frågor. På så vis kan området marknadsföras mot nya blivande invånare.

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är en ökad samverkan mellan kommun, civilsamhälle och hembygdsförening/byalag/fiberförening för att underlätta för de permanentboende.

- Gröna näringar är centrala i Gesäter och skogs- och jordbruksnäringen bevaras (se avsnitt [4.5.1](#) och [4.5.2](#)).

Vägledning:

- För byggnation gäller avsnitt [4.1.4](#).

Åtgärder:

- En inventering av tomma hus och gårdar ska göras för att ta hand om en potential att öka kommunens befolkning med företagsamma människor och ta hand om många av de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna, se [Genomförandeplan](#).

4.1.4 Riktlinjer för byggnation

4.1.4.1 Detaljplaner

Genom en detaljplan prövas ett mark- eller vattenområdes lämplighet för bebyggelse. I detaljplanen regleras allmänna platser, kvartersmark och vattenområden samt gränserna för dessa. Detaljplanen reder också ut ansvarsfrågor och reglerar bebyggelsemiljöns utformning.

Kartlagret visar var det finns detaljplaner i Dals-Eds kommun. Detaljplanerna är till största del koncentrerade till Eds tätort, men utöver tätorten finns också detaljplanlagda områden i Nössemark, Sparsnäs, Rörviken, Tolserud, Håbol, Hökedalen samt ett detaljplanlagt område för industri vid Eds-Torp.

Vägledning:

- Bygglov för bebyggelse som har stor omgivningspåverkan behöver föregås av en detaljplan.
- Vid en ny sammanhållen bebyggelse, som har omgivningspåverkan, ska markens lämplighet prövas och utformningen av bebyggelsen beskrivas i en detaljplan.
- Vid val av lämplig lokalisering för byggnation och exploatering ska trafiksäkerhet och framkomlighet säkerställas.
- Buller, vibrationer och farlig godsled behöver ses över vid nya bostadsområden.
- Hänsyn behöver tas vid allt planarbete till framtida behov av lokaler för barnomsorg, skola och fritidsverksamhet och att barnperspektivet alltid beaktas vid planering av nya bostadsområden vad gäller exempelvis utrymmen för fritid och lek, liksom säkra gång- och cykelvägar.
- Radonsäker byggnation ska säkerställas vid framtagande av ny detaljplan.

- Vid detaljplanering ska översvämning till följd av skyfall beaktas. Vanligen räcker det med 100- och 200-årsregn. I planen behöver framkomlighet till planområdet beaktas. [Länstyrelsens faktablad med rekommendationer](#) (2018:5) kan användas som ytterligare vägledning.
- Vid detaljplanering eller bygglovsprövning utanför detaljplanelagt område bör en miljöbedömning/utredning göras där MKN för berörda vattenförekomster analyseras och beaktas
- Enstaka hus bör tillåtas utanför detaljplan om de inte innebär stor omgivningspåverkan.
- Detaljplaner i Dals-Eds kommun ska utgå från gällande mål, planer och strategier.

Kartbilagor:

[Detaljplanelagt område, Dals-Eds kommun](#)

4.1.4.2 Sammanhållen bebyggelse

Med sammanhållen bebyggelse räknas minst tre byggnader som är placerade på minst två tomter. Tomterna ska gränsa till varandra eller endast skiljas åt av en väg, gata eller park.

Utanför område med detaljplan är vissa åtgärder undantagna från lov- och anmälningsplikt. Undantagen gäller däremot inte inom "sammanhållen bebyggelse där bygglov eller anmälan behövs med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen". För att bygglov ska krävas enligt undantaget behöver bebyggelsegruppen bestå av minst 10-20 hus och de bebyggda tomterna ska gränsa till varandra eller endast åtskiljas av väg, parkmark eller dylikt.

I kartsiktet visas de områden där det finns minst 10 hus med max 200 meter mellan varje hus och som därmed skulle kunna kvalificeras som sammanhållen bebyggelse för vilken bygglov eller anmälan behövs.

Vägledning:

- Bedömning om sammanhållen bebyggelse görs från fall till fall och kan även vara aktuellt i andra områden än de som framgår av kartsiktet.
- Sammanhållen bebyggelse är inte detsamma som verksamhetsområde för VA enligt 6 § LAV.

Kartbilagor:

[Sammanhållen bebyggelse, Dals-Eds kommun](#)

4.1.4.3 Byggnation på landsbygden

Landsbygden ger utrymme för andra boendeformer och verksamheter än vad tätorten kan erbjuda, t.ex. större tomter och möjlighet till självhushåll. För att landsbygden ska förbli levande måste det bo människor där. Den del av landsbygdens befolkning som helt lever på jord- och skogsbruk är inte tillräcklig för att vi ska kunna behålla en levande landsbygd då underlaget för service inte blir tillräckligt.

För att inte samtidigt försvåra bedrivandet av de areella näringarna eller äventyra de bevarandevärden som kommunen vill hävda fordras dock att olika hänsyn tas vad gäller byggandet på landsbygden. Hänsynen gäller bl.a. bevarandevärden, och önskemålen att bevara tysta eller stora opåverkade områden.

Olika tomtstorlekar och mindre lantställen ger goda möjligheter för de som önskar utrymme för odling av olika slag eller har en utrymmeskrävande hobby. Vid val av tomt måste hänsyn tas till landskap och dess naturvärden, kulturmiljö, gällande förordningar, jord- och skogsbruk samt till förutsättningarna för teknisk försörjning.

Nya industrier eller verksamheter på landsbygden är positivt och utnyttjar en lokal arbetsmarknad. Förutsättningen är dock att lokaliseringen görs med hänsyn till naturen och kulturlandskapet, inte belastar känslig miljö och att platsen har naturliga förutsättningar för teknisk försörjning. Framtida utbyggnadsmöjligheter bör beaktas.

Det är värdefullt att det tillkommer fritidshus. Detta bidrar till utvecklingen och ökar serviceunderlaget och är en av de kvalitéer som kommunen kan erbjuda vid rekrytering av arbetskraft. Även mindre fritidsbyar, som får god placering, är positivt.

Utanför detaljplanelagda områden och områden med förordnanden prövas lokalisering av bebyggelse och anläggningar främst mot bestämmelserna i 2 kap. plan- och bygglagen. För vissa delar av landsbygden förtydligas dessa med de riktlinjer som särskilt viktiga natur- eller kulturvärden ger anledning till. Dessa finns under avsnitt [4.1.4.6](#).

Ställningstagande:

- Kommunens turistiska möjligheter bör utnyttjas. Vid någon eller några därför lämpade sjöar bör fiskeområden skapas med inplantering av fisk och med camping och uthyrningsstugor m.m. Av något mycket sjörikt område kan man skapa ett fiskeområde av vildmarkskaraktär med olika former av övernattnig.

Vägledning:

Dessa riktlinjer avser all landsbygd utanför de särskilt utpekade rekommendationsområdena enligt avsnitt [4.1.4.6](#).

- Nybyggnation bör i första hand ske i anslutning till befintlig bebyggelse.
- Kommunen har som mål att främja en utveckling av landsbygden, vilket medför en positiv grundinställning till byggande som kan aktualiseras för att stödja befintliga verksamheter samt för att utveckla nya verksamheter. För att inte försvåra bedrivandet av de areella

näringarna eller äventyra de bevarandevärden som kommunen vill hävda fordras dock att olika hänsyn tas vad gäller byggnation på landsbygden.

- Kommunen ser positivt på nybyggnad av bostäder i attraktiva lägen, såväl enskilt som i grupp. Kommunen ser positivt på avstyckningar för bostadsändamål, där marken är lämplig.
- Bostadshus bör byggas i enlighet med lokal byggnadstradition i känsliga områden med höga natur- och kulturvärden.
- Det är värdefullt att det tillkommer fritidshus, vilket bidrar till utvecklingen och ökar serviceunderlaget. Även mindre fritidsbyar med god placering är positivt. Nya bebyggelsegrupper för fritids- eller permanentboende prövas positivt under förutsättning att:
 - viktiga bevarandebestånden enligt planeringsförutsättningarna endast påverkas marginellt
 - platsen är väl lämpad med hänsyn till topografi och landskapsbild
 - hänsyn tas till natur- och kulturvärden
 - vatten- och avloppsförsörjningen kan ges en lämplig lösning
 - jord- och skogsbruket inte försvåras.
- Nya grupper av till exempel fritidshus skall placeras så att de samspelar med landskapet.
- I känsliga lägen, till exempel i anslutning till befintlig bebyggelse, kan plan- och byggnadsnämnden kräva ett planprogram och en VA-utredning som underlag för beslut. Alternativt kan detaljplan krävas. Vid en ny sammanhållen bebyggelse, som har omgivningspåverkan, ska markens lämplighet prövas och utformningen av bebyggelsen beskrivas i en detaljplan.
- Trafik, va-frågor och påverkan på omgivande fastigheter (tillgänglighet till vatten, närströvområden mm) samt hur hänsyn tas till förekommande bevarandebestånd ska alltid belysas.
- Nya industrier eller verksamheter på landsbygden som utnyttjar en lokal arbetsmarknad är positivt och ska underlättas. Förutsättningen är dock att lokaliseringen görs med hänsyn till naturen och kulturlandskapet, inte belastar känslig miljö och att platsen har naturliga utbyggnadsmöjligheter.
- Befintliga verksamheter ska ges möjlighet att fortleva och utvecklas på ett sätt som inte stör kringboende. Servicefunktioner, särskilt med anknytning till turism och båtliv, ska ges möjligheter till utveckling.
- Åtgärder för att öka tillgängligheten i form av mindre parkeringsplatser, rastplatser, tilläggsplatser m.m. ska prövas positivt, dock med beaktande av bevarandevärdena.
- De areella näringarnas behov och gällande riksintressen ska tillgodoses. Värdefulla naturområden ska bevaras och onödiga ingrepp undvikas. Skogsbruk ska bedrivas varsamt med särskild hänsyn till skyddsvärda områden.
- Beakta att omfattande skogsavverkningar i känsliga och exponerade lägen kan skada områdets värden. Exploatering i form av dragning av högspänningsledning, utbyggt vägnät och större vindkraftsparker kan skada områdets värde för friluftslivet.
- Beakta att omfattande skogsavverkningar inom strandnära områden, vägdragning, spridd strandnära bebyggelse, nya bryggor i orörda områden eller annan olämplig placering,

olämpligt lokaliserade turistanläggningar, jordbruksnedläggningar med igenväxning som följd, industriutsläpp och annan förorening av vatten kan skada områden negativt.

- Vid nybyggnad som kräver avloppsanläggning ska system väljas i samråd med Dalslands miljönämnd. Inverkan på vattentäkter i närheten ska beaktas.
- Byggnation på landsbygden ska beakta säkerställande av en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning, med hänsyn till hälsa, miljö och ekonomi. Rådgivning erbjuds hos tillsynsmyndigheten Dalslands miljökontor.
- Möjligheten att anordna lokala gemensamhetsanläggningar ska studeras i de fall anslutning till allmän VA-försörjning inte är aktuell och där behov finns av en förändrad VA-struktur.
- Vid sjöar behöver strandskyddslagstiftningen beaktas.
- Vid detaljplanering eller bygglovsprövning utanför detaljplanelagt område bör en miljöbedömning/utredning göras där MKN för berörda vattenförekomster analyseras och beaktas.

4.1.4.4 Bygglovsbefriade åtgärder

För en- och tvåbostadshus finns möjligheten att bygga en liten tillbyggnad, en komplementbyggnad, en mur eller ett plank i omedelbar närhet av bostadshuset utan bygglov, om huset ligger utanför detaljplan och sammanhållen bebyggelse "där bygglov krävs med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen" (Plan- och bygglagen (2010:900) 9 kap. 6 §).

Vägledning:

Följande kriterier måste vara uppfyllda för att en av ovanstående byggnationer ska kunna uppföras utan bygglov:

- byggnationen ska utföras utanför ett område med detaljplan,
- byggnationen ska göras utanför ett område med "sammanhållen bebyggelse där bygglov krävs med hänsyn till omfattningen av byggnadsverk i bebyggelsen",
- det ska finnas ett befintligt en- eller tvåbostadshus,
- byggnationen ska placeras minst 4,5 meter från tomtgräns
- byggnationen ska placeras i omedelbar närhet till en- eller tvåbostadshuset.
- Komplementbyggnaden ska alltid vara ett komplement till bostadshuset. Med komplementbyggnad menas exempelvis garage, carport, förråd, gäststuga, vedbod, växthus, bastu eller båthus. Man kan exempelvis inte ha en kiosk, bilverkstad eller annan verksamhet i en komplementbyggnad.
- Det är bara en liten tillbyggnad som får göras utan bygglov. Det framgår varken i PBL eller dess förarbeten vilken storlek en tillbyggnad kan ha för att den ska vara liten. Det måste göras en bedömning i varje enskilt fall. En tillbyggnad kan vara liten på en byggnad medan den är stor på en annan. Tillbyggnaden ska ha karaktär av komplement till den befintliga bebyggelsen. Det innebär att tillbyggnaden inte får vara så betydande att den kommer att dominera över det tidigare byggnadsbeståndet på fastigheten. (Källa: Boverket). En bedömning av vad som är en liten tillbyggnad görs från fall till fall. En vägledning:

- Tillbyggnader och komplementbyggnader till av en- eller tvåbostadshus kan utföras bygglovsfritt, om de inte överstiger 50 % av huvudbyggnadens byggnadsarea (den ytan som byggnaden upptar på marken).
- En bygglovsfri åtgärd kan utföras flera gånger, så länge de tillsammans inte dominerar över huvudbyggnaden.
- En anmälan krävs inte men kan vara nödvändig om du vill göra ändringar i t ex byggnadens konstruktion eller väsentlig ändring av tekniska installationer i byggnaden.

4.1.4.5 Höga objekt

Alla byggnadsobjekt oavsett typ som master, torn, pyloner, skyltar, konstverk, vindkraftverk, byggnader etc. som är högre än 20 meter betraktas som höga objekt och behöver remitteras innan ett tillstånd kan ges. Remiss för vindkraftverk ska även skickas inom områden som enligt Vindbruksplanen är utpekade som lämpliga för vindkraft. För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort.

Flygplatser ha tre olika typer av skyddsområden som garanterar att det inte finns några hinder för flygtrafiken:

- hinderbegränsande ytor närmast flygplatsen,
- procedurområde som täcker ett betydligt större område kring flygplatsen samt
- MSA-ytan som utgörs av en cirkel med radien 55 kilometer räknat från flygplatsens landningshjälpmedel.

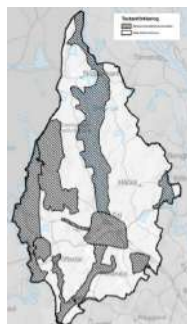
Dals-Eds kommun påverkas av MSA-yta kring Trollhättan/Vänersborgs flygplats.

Vid uppförande av vindkraftverk, kan dessa i vissa fall påverka mottagningen av radiosignaler på ett negativt sätt, speciellt gäller detta för radiolänkförbindelser. Därför behöver vindkraftsbolagen och berörda radiolänkoperatörer samråda för att minimera störningsriskerna. Inför ett sådant samråd kan Post- och telestyrelsen (PTS) bidra med information om vilka de berörda radiolänkoperatörerna är.

Vägledning:

- Alla höga objekt ska remitteras till Försvarsmakten och Luftfartsverket. Om objektet befinner sig i en sjö skall även Kustbevakningen i Karlskrona remitteras.
- Objekt som är högre än 45 m inom tätort ska remitteras till Försvarsmakten.
- Lokalisering av vindkraftverk inom den MSA- påverkande ytan ska samrådas med berörd flygplats.
- Samråd mellan med berörda radiolänkoperatörer behöver ske vid vindkraftsplanering.

4.1.4.6 Rekommendationsområden

Områden som redogörs för i detta avsnitt är särskilt viktiga områden som berörs av geografiska bestämmelser.

För järnvägsreservat hänvisas till [avsnitt 4.3.3](#).

Kartbilagor:

[Rekommendationsområden, Dals-Eds kommun](#)

4.1.4.6.1 Stora Le med strandområden

Stora Le berörs av geografiska bestämmelser enligt miljöbalken och av riksintressen för naturvård och rörligt friluftsliv. De geografiska bestämmelserna gäller Dalsland-Nordmarkens sjörika skogsområden (Dalslands kanal). Enligt 4 kap 2 § miljöbalken (MB) ska turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen särskilt beaktas vid bedömningen av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön. Enligt 1 § MB utgör bestämmelserna inte hinder för utvecklingen av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet eller av utförandet av anläggningar för totalförsvaret. I området finns ett stort antal Natura-2000-områden, vilka kräver särskild hänsyn i eller i närheten av områdena.

Naturvårdsintresset baseras på att sjön är en sprickdalssjö med stora limnologiska värden, artrik fiskfauna samt med flera glacialmarina relikarter. Stränderna är branta och i huvudsak skogklädda med sprickdalgångar. Här finns även löv- och barrskogsbiotoper med en artrik kryptogamflora och hotade fågelarter. Sjön och dess omgivning är av riksintresse för friluftslivet då den utgör en del av Dalslands kanals sjösystem med natursköna vattenvägar och mycket goda kanot- och båtleder.

I DANO-utredningen från 70-talet, vars förslag har antagits av berörda kommuner som handlingsprogram i samråd med bland annat länsstyrelsen och även varit föremål för riksdagsbehandling, har förslag till mindre stugbyar för uthyrning och viss kompletteringsbebyggelse redovisats. Utifrån DANO-utredningen har ca 100 lägerplatser anlagts de senaste åren.

Området innehåller även värdefulla områden enligt naturvårdsprogrammet och skogs-, ängs- och hagmarker enligt utförda inventeringar. Åtgärder bör främjas, som syftar till att bevara lövskogar,

gammal skog och öppna landskapspartier. Stora sammanhängande kalhyggen bör undvikas genom uppdelning och tidsmässig förskjutning.

Vägledning:

- Nya byggnader med utsikt över sjön men belägna utanför strandskydd prövas positivt, dock med stor hänsyn till bevarandeintressen. Riksintressena får inte påtagligt skadas.
- Mindre stugby prövas positivt. Det ska dock visas i en miljökonsekvensbeskrivning eller i en planmässig studie, t ex ett detaljplaneprogram, att stugbyn får en lämplig lokalisering och utformning.
- Krav för byggnaders utformning och lokalisering gäller i enlighet med punkt [4.1.4](#).
- Åtgärder för att öka tillgängligheten främjas, till exempel mindre parkeringsplatser, rastplatser, tilläggsplatser m m, dock med beaktande av bevarandevärdena.
- Täkter och anläggningar med stor påverkan på omgivningen prövas restriktivt.
- Fiskodlingar är en miljöfarlig verksamhet som tillståndsprövas. Fiskodlingar bör lokaliseringssprövas och endast tillåtas om de innebär minimal påverkan på miljön, exempelvis kan landbaserad fiskodling tillåtas. Riksintressen ska tillgodoses och skyddas från påtaglig skada.
 - Vattenbaserade fiskodlingar - Mycket restriktiv hållning.
 - Landbaserade fiskodlingar - Kan placeras i stort sett var som helst, men med krav på omfattande rening och filtrering som gör att det avloppsvatten som kommer ut från odlingen i princip har minimal påverkan på miljön. Fiskodling är ett bra komplement till exempelvis jordbruk.
 - Inplantering/utsättning av fisk - Tillåts förutsatt att det är rätt arter i förhållande till vad som finns i sjön.
- En ökad vattenreglering, även inom fastlagda dämmningsgränser, bör tillåtas endast om områdets naturvärden och värde för friluftslivet inte påverkas negativt eller medför risk för översvämning, till exempel vid reningsverket i Ed.

4.1.4.6.2 Tresticklan

Tresticklanområdet utgör ett opåverkat urskogsområde som är beväxt med barrskog, ofta på hållmark. Det är ett sjörikt sprickdalsområde som även innehåller fattigkärr. Den nordvästra delen utgör område med geografiska bestämmelser enligt miljöbalken. Den norra delen utgör ett Natura-2000-område. Hela området är av riksintresse för naturvård. Sjön Stora Tresticklan är en av naturvårdsverkets referenssjöar för studium av försurningen och får därför inte kalkas. Den norra delen av området har skyddats som nationalpark 1996.

Förutsättningen för att bevara det södra områdets naturvärden är att det lämnas ostört vad gäller våtmarkerna. Där ska skogsbruk, gödning, kemisk bekämpning och vägar m m undvikas.

Vägledning:

- Den norra delen av området regleras som nationalpark. Här råder i korthet förbud mot bebyggelse, täktverksamhet, avverkning, schaktning m m samt förbud att plocka blommor och att skada träd eller buskar. Fullständiga bestämmelser kan erhållas på kommunkontoret i Ed och på länsstyrelsen.
- I den södra delen prövas bebyggelse, anläggningar och andra ingrepp, som kan skada naturvärdena, restriktivt.
- Krav för byggnaders utformning och lokalisering gäller i enlighet med punkt [4.1.4](#).

4.1.4.6.3 Boksjön och Kornsjöarna med omgivningar

Området har redovisats som ett område med geografiska bestämmelser enligt miljöbalken. Bland annat får inte vattenöverledningar utföras. Södra Kornsjön är av riksintresse för naturvård och har stora limnologiska och fiskeribiologiska värden. I INTERREG-II-projektet har angivits möjligheter till en utveckling av bebyggelsen i Gunnarsbyn, Gunnarsnäs och Dals Högen, dels för att öka underlag för service m.m., dels för att hålla landskapet öppet. En ökad bosättning här har även ett egenvärde med hänsyn till önskemålet om en levande landsbygd.

Foto: Paulina Eriksson

Vägledning:

- Nya byggnader med utsikt över sjön men belägna utanför strandskydd prövas positivt, dock med stor hänsyn till bevarandebestämmelserna. Riksintressena får inte skadas påtagligt.
- Mindre stugby för åretruntboende prövas positivt. Det ska dock visas i en miljökonsekvensbeskrivning eller i en planmässig studie, t.ex. ett detaljplaneprogram, att stugbyn får en lämplig lokalisering och utformning.
- Krav för byggnaders utformning och lokalisering gäller i enlighet med punkt [4.1.4](#).
- Åtgärder för att öka tillgängligheten främjas, till exempel mindre parkeringsplatser, rastplatser, tilläggsplatser m m, dock med stor hänsyn till bevarandebestämmelserna.
- Täkter och anläggningar med stor påverkan på omgivningen prövas restriktivt.
- Anläggningar för turism och rörligt friluftsliv prövas positivt, dock med stor hänsyn till bevarandebestämmelserna. Riksintresset får inte påtagligt skadas. Vattenöverledning, fiskodlingar och ökade utsläpp till vattensystemet bör inte tillåtas.

4.1.4.6.4 Töftedals myr

Området utgör ett stort myrkomplex och av riksintresse för naturvård. Riksintresset gäller våtmarker, fukthedar och kantzoner till sådana. Förutsättningen för att bevara området naturvärden är att det lämnas orört vad gäller våt- och kantzonerna. Där ska skogsbruk, gödsling, avvattning, kemisk bekämpning och anläggningar undvikas.

Vägledning:

- Bebyggelse, täkter, anläggningar och vägar samt kemisk påverkan prövas restriktivt.

4.1.4.6.5 Örekilsälvens nedre del och Töftedalsån

Örekilsälvens dalgång är ett framstående exempel på ett ravinlandskap med naturbetesmark. Älvdalen har meandrande vattendrag. I framtiden kan älven få stor betydelse som reproduktionslokal för laxfiskar. Området utgör ett lövskogsrikt kulturlandskap. I anslutning till Gesäter finns ängs- och betesmarker som bildar ett så kallat värdenätverk av värdefulla gräsmarker. I området ingår även Töftedal-Gesäter, som är av riksintresse för kulturminnesvården. Det innehåller många fornlämningar och utgör ett ålderdomligt kulturlandskap. Det utgör även ett intressant exempel på bebyggelsestruktur och markutnyttjande i ett bördigt ådalslandskap. För den nedre delen av Örekilsälven är belastningen av närsalter ett problem. Närsalttillförseln till älven och Gullmaren bör minska. Därför har våtmarker anlagts som närsaltfällor. Örekilsälvens dalgång omfattas av kommunens VA-policy. Kommunen bör även fortsättningsvis verka för att befintliga avloppsanläggningar förbättras. Vattensystemet får inte påverkas negativt av förorenande nya utsläpp och dikningar m m. Täckdiken och rensning av befintliga diken kan dock få ske.

Vägledning:

- För att hålla landskapet öppet och behålla en levande landsbygd prövas ny bebyggelse positivt. Förutsättningen är dock att bebyggelsen lokaliseras och utformas med hänsyn till det känsliga landskapet och till bevarandebestånden. Riksintressena får inte skadas påtagligt. Sålunda bör ny bebyggelse kring den bebyggda miljön behandlas restriktivt och underordna sig den befintliga bebyggelsen vad gäller placering, volym, material och färg. Vidare ställs höga krav på behandling och utsläpp av avloppsvatten enligt kommunens VA-policy.
- Kommunen vill stödja naturvårdande åtgärder i odlingslandskapet och främja levande lantbruk.
- Täkter och schaktningar som påverkar naturvärdet bör inte tillåtas.
- Fiskodlingar är en miljöfarlig verksamhet som tillståndsprövas. Fiskodlingar bör lokaliseringssprövas och endast tillåtas om de innebär minimal påverkan på miljön, exempelvis kan landbaserad fiskodling tillåtas. Riksintressena ska tillgodoses och skyddas från påtaglig skada.
 - Vattenbaserade fiskodlingar - Mycket restriktiv hållning.
 - Landbaserade fiskodlingar - Kan placeras i stort sett var som helst, men med krav på omfattande rening och filtrering som gör att det avloppsvatten som kommer ut från odlingen i princip har minimal påverkan på miljön. Fiskodling är ett bra komplement till exempelvis jordbruk.
 - Inplantering/utsättning av fisk - Tillåts förutsatt att det är rätt arter i förhållande till vad som finns i sjön.
- En satsning på fisketurism i vattendragen prövas positivt om den inte medför påtaglig skada på riksintressena.

4.1.4.6.6 Örekilsälvens övre del

Örekilsälven är viktiga lek- och uppväxtområden för ursprunglig lax och havsöring. Älven hyser även en artrik fiskfauna. I den norra delen av älven finns främst stationär öring. I den övre delen finns även problem med övergödning.

Vattendragen är påverkade av dikningar, och grävningar som minskat tillgången till biotoper för lax och öring. Ett LOVA-projekt har därför startats för att i samverkan med markägare föreslå åtgärder som gynnar både markanvändning och biologin i vattendragen. Projektet startade 2019 och ska pågå t.o.m. 2023. Dals-Eds kommun är projektägare. Dalslands miljö- och energikontor och Gullmarns Vattenråd medverkar.

Vägledning:

- För att hålla landskapet öppet och behålla en levande landsbygd prövas ny bebyggelse positivt. Förutsättningar är dock att bebyggelsen lokaliseras och utformas med hänsyn till det känsliga landskapet och till andra bevarandeintressen. Riksintresset får inte skadas påtagligt. Höga krav ställs på behandling och utsläpp av avloppsvatten.
- Bostadshus bör byggas i enlighet med lokal byggnadstradition i känsliga områden.
- Täkter och schaktningar som påverkar naturvärdena, prövas restriktivt.
- En satsning på fisketurism i vattendragen prövas positivt om den inte medför påtaglig skada på riksintressena.

4.1.4.6.7 Stora Tingvallamossen

Tingvallamossen utgör en stor orörd högmosse med artrik fågelfauna och flora, och är därför av riksintresse för naturvården. Mossen utgör även ett Natura-2000-område.

Vägledning:

- Området är skyddat som naturreservat. Inom området i huvudsak förbud mot dikning, täktverksamhet och uppförande av byggnader m. m., samt utförande av andra arbetsföretag som påverkar miljön.
- Detaljerade upplysningar om bestämmelserna finns på länsstyrelsen och på kommunen.
- I närheten av Natura-2000-området får inte åtgärder vidtas, som skadar bevarandeintresset.

4.1.4.6.8 Stenebyälvens sjösystem

Området, varav en mindre del ligger i Dals-Eds kommun, är ett i huvudsak opåverkat sjösystem med representativ och artrik fiskfauna och med flera glacialmarina relikter. Nedströms i vattendraget finns flodpärlmusslor. Onsöbacken och Vassändaälven är tillflöden till sjösystemet. Vattendragen omfattas av kommunens VA-policy.

Vägledning:

- Sjösyste­met får inte påverkas negativt av förorenande utsläpp och dikning m.m. Riksintresset får inte skadas påtagligt.
- Fiskodlingar innebär en ökad när­salts­belastning på vattnet och bör inte lokaliser­as till sjösyste­met.
- Tillsam­mans med länsstyrelsen och Bengtsfors kom­mun bör övervägas vilka andra åtgärder till skydd för sjösyste­met som kan erfor­dras.

4.1.4.6.9 Dals-Eds-platån och Lilla Le

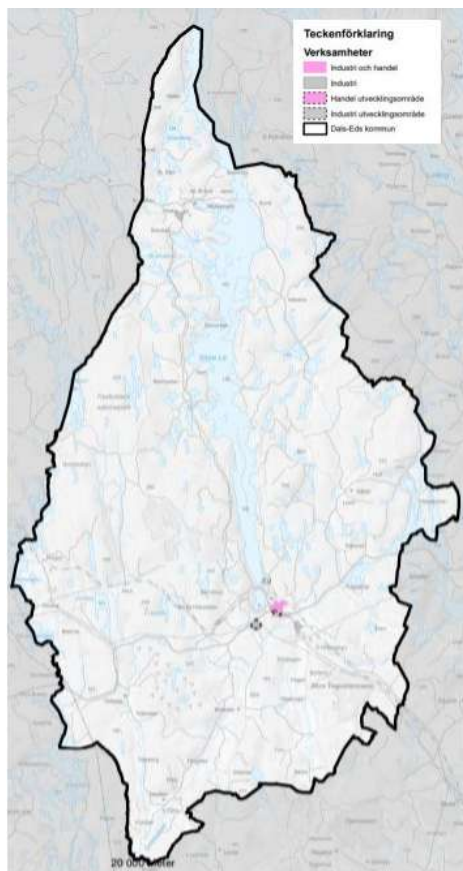
Dals-Eds-platån är en stor och komplex israndbildning med högt vetenskapligt värde. I stort sett hela Eds tätort ligger inom platån. Lilla-Le är en oligotrof dödissjö utan tillflöden och distinkta utflöden. Sjön har en mycket hög biologisk funktion.

Vägledning:

- Geologisk utredning krävs innan en ny byggnation kan ske i områden utanför detaljplan.
- Förutsättningar för bevarande är att:
 - Vattenkvaliteten i Lilla Le bevaras,
 - Ytformerna och de lösa avlagringarna lämnas orörda,
 - Randbildningar påverkas negativt av täkter, schaktning och bebyggelse och
 - Lilla Le påverkas negativt av utsläpp och utfyllnader.

4.2 Verksamheter och industri

I kartlagret visas kommunens verksamhetsområden.

Kartbilagor:

[Verksamhetsområden, Dals-Eds kommun](#)

4.2.1 Omgivningspåverkande verksamheter

Med miljöfarlig verksamhet menas alla verksamheter som kan orsaka utsläpp till mark, vatten eller luft, som hanterar kemikalier eller avfall eller som kan störa omgivningen genom till exempel buller eller lukt, det vill säga alla verksamheter med påverkan på den yttre miljön eller med en möjlig risk för påverkan. Exempel på sådana verksamheter är industrier, verkstäder, lackering, drivmedelshantering, sågverk, lantbruk, tryckerier, skjutbanor och motorbanor.

Det finns verksamheter som gör stor miljönytta men ändå kallas miljöfarlig, till exempel ett avloppsreningsverk eller en avfallsanläggning. Vissa verksamheter måste ha tillstånd från länsstyrelsen innan de får starta medan det för andra typer av verksamheter krävs en skriftlig anmälan till miljökontoret.

Miljöfarliga verksamheter delas upp i följande provningsnivåer:

A-verksamheter - Tillstånd söks hos mark- och miljödomstolen, Länsstyrelsen har tillsyn.

B-verksamheter - Tillstånd söks hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen eller DMEK har tillsyn.

C-verksamheter - Anmälan görs till DMEK som även har tillsynen.

U-verksamheter - Mindre verksamheter som varken är tillstånds- eller anmälningspliktiga. DMEK har tillsyn över verksamheterna.

Det finns 8 stycken B-anläggningar i Dals-Ed; Brattesta och Håbol ARV, Purtech AB, Vindkraftsparken Töftedal samt täkterna vid Hajom med Holane och Eds strand Dal (DMEK har tillsyn) och VIDA i Nössemark samt Onsöns ÅVC och deponi (Länsstyrelsen har tillsyn).

Det finns 17 stycken C-anläggningar (t.ex. drivmedelsanläggningar, skjutfält, motorbanor, Pyrotek, fjärrvärmeanläggning, mellanlagring av avfall, verksamheter som förbrukar organiska lösningsmedel). Det finns ett 50-tal U-verksamheter (t.ex. åkerier, fordonsservice, små sågverk, metallbearbetning, handelsträdgård, småbåtshamnar, fordonstvättar, lackeringsverkstäder, skjutbanor, tryckeri).

Miljöfarliga verksamheter kan ge störningar t.ex. i form av buller eller utsläpp till luft och avlopp. I miljötillståndet regleras sådan påverkan genom att villkor för exempelvis buller sätts för verksamheten. Bullerstörning vid bostäder från miljöfarlig verksamhet som industrier, skjutbanor, motorbanor och liknande verksamheter styrs vid prövning och tillsyn enligt miljöbalken med ledning av naturvårdsverkets allmänna råd. Om en bostad utsätts för buller som överstiger riktvärdena är det enligt miljöbalken den bullrande verksamheten som är skyldig att åtgärda problemet.

Täkter kan ge störningar i form av buller och vibrationer och kan innebära restriktioner för omgivande markanvändning.

Deponiernas innehåll är av olika karaktär, men områdena är vanligtvis förorenade av hushålls- och byggavfall, vilket ger restriktioner för markanvändningen. Nedbrytningen kan pågå under lång tid.

Miljö- och energinämnden har tillsyn över miljöfarliga verksamheter vilket innebär att kontroller görs så att företagen efterlever de miljökrav som finns i lagar, förordningar och föreskrifter. Ansvaret för brister och åtgärder ligger dock alltid på verksamhetsutövaren.

För att människor ska kunna bo eller vistas intill miljöfarlig verksamhet utan risk för hälsa och miljö tillämpas skyddsavstånd. Verksamheter som reningsverk, industrier, bensinstationer mm där det finns risk för brand, explosioner, utsläpp, buller mm har riktvärden för skyddsavstånd. Dessa riktvärden har grund i en sammanvägd bedömning av riskerna för miljö, hälsa och säkerhet. Skyddsavståndet räknas från den aktuella verksamheten till bostad. Rekommenderade avstånd anges i Boverkets allmänna råd 1995:5 "Bättre plats för arbete".

Vägledning:

- Naturvårdsverkets allmänna råd om buller gäller.
- 2 kap. Miljöbalken gäller alla verksamheter,
- Förordningen om verksamhetsutövarens egenkontroll gäller för C-anläggningar
- Skyddsavstånd enligt ovan ska hållas
- I samhällsplaneringen ska miljöfarliga verksamheter lokaliseras så att störningarna minimeras.

- Det krävs erforderliga miljöåtgärder från verksamhetsutövare för att minimera omgivningspåverkan.
- Ny bebyggelse bör inte läggas nära befintliga miljöfarliga verksamheter.

4.2.2 Trafikgenererande verksamheter

Sågverket Vida i Nössemark har gjort en storsatsning i att bygga upp ett toppmodernt sågverk som anses vara ett av Europas modernaste sågverk för klentimmer. Man har även byggt till ett hyvleri, som innebär att det idag finns totalt 36 anställda. Trafiken från och till sågverket är intensiv och påverkar trafiken genom centrum, eftersom det är enda vägen ut och in till sågverket. Detsamma gäller för industrin Pyrotek Scandinavia AB i Hökedalen, där man också måste passera centrum med transporter från och till verksamheten. Båda verksamheterna är oerhört viktiga för Dals-Ed och har tillsammans ca 100 arbetstillfällen. Detta antal kan dessutom öka, då även produktionen har ökat och förväntas fortsätta så.

Vägledning:

- Vid utökning eller annan förändring av befintliga verksamheter ska särskilt frågor som transporter och risk för störning av angränsande bostadsfastigheter beaktas. Inom en zon cirka 200 m kring nuvarande och planerad industrimark vid sågverket bör ytterligare bostäder eller fritidshus inte byggas på grund av risken för störningar.

Foto: Inger Gustafsson

4.2.3 Materialutvinning (3 kap. 7 § MB)

Enligt miljöbalken kräver täkt av grus, sten, sand, lera jord, torv eller andra jordarter tillstånd av länsstyrelsen om det inte är fråga om husbehovstäkt. Ansökan om täkt inlämnas till länsstyrelsen. Ett tillstånd till täkt förenas med avgift och kan ges med villkor.

De grusförekomster som finns i Dals-Eds kommun ligger i tre stråk och sammanfaller med den mellansvenska israndszonen. Ett stråk går från Gunnarsbyn och Klevmarken över Tavlan och Ed samt till Torp och Tingvalla. Vid bland annat Tavlan och Torp finns större täkter. Främst vid Klevmarken finns förekomst av morän.

Brytbart berg finns vid kommunens deponeringsanläggning och nordost om Tingvalla.

Vid sjön Grann i Bengtsfors kommun finns en mineralförekomst. Bengtsfors kommun har motsatt sig utvinning. Sannolikt fortsätter mineralfyndigheten även in i Dals-Eds kommun.

Vid Hajom med Holane finns två täkter med olika tillstånd, en bergtäkt och en grustäkt. De ligger på var sin sida om väg 164.

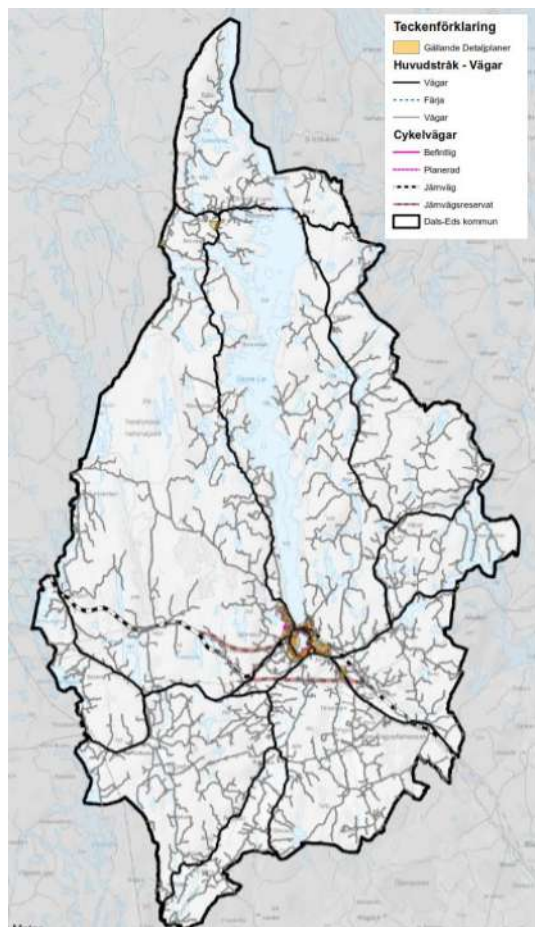
Ställningstagande:

- Kommunen motsätter sig brytning av malm inom aktuellt område vid Grann och bör bevaka den generella utvecklingen gällande exploateringsintressen av grus och mineraler då detta kan tänkas öka i en framtid där allt mer blir elektrifierat, vilket ökar samhällets behov av metaller.

Vägledning:

- Kommunen är restriktiv till gruvverksamhet inom områden med höga naturvärden.
- Som ett led i hushållningen med ändliga resurser föreslås en restriktiv hållning till brytning av grus och sand till förmån för bergkross och återvinning.
- Vägledning finns i "Materialförsörjningsplan för Dalsland" (LST 1999:18)

4.3 Transportinfrastruktur

Vägledning:

- I Trafikverkets rapport "Transportsystemet i samhällsplaneringen" finns en sammanställning av de behov och krav som behöver tillgodoses inom den fysiska planeringen för att drift, underhåll och utveckling av transportsystemets anläggningar ska fungera.
- Vid planläggning eller byggnation som kan påverkas av industri- och verksamhetsbullen rekommenderas att Boverkets vägledning "Industri- och annat verksamhetsbullen vid planläggning och bygglovsprövning av bostäder" följs.

Åtgärder:

- Arbeta för goda kommunikationsvägar
- Arbeta för att utbildning och kompetensutveckling i större utsträckning ska kunna ske med Ed som bostadsort
- Cykelpool
- Trafiksäkerhetsplan

Kartbilagor:

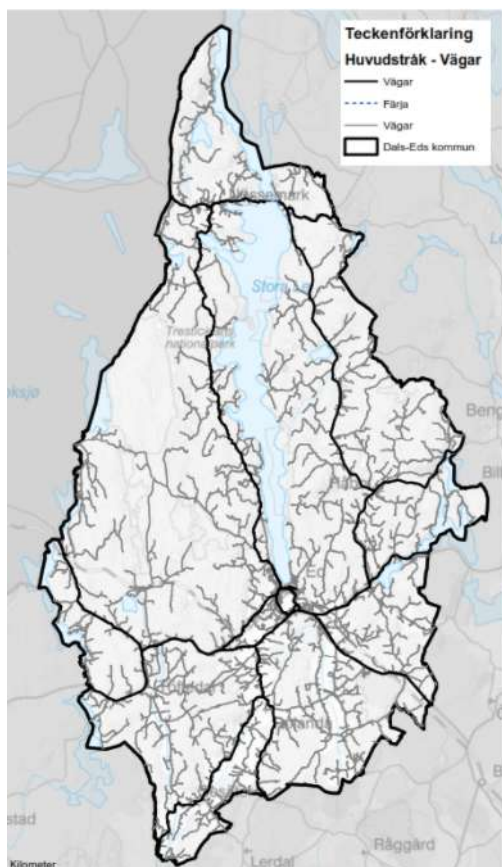
[Transportinfrastruktur, Dals-Eds kommun](#)

4.3.1 Vägar

Dals-Ed har ett strategiskt läge och är en mittpunkt mellan Göteborg, Oslo och Karlstad. I kartsnittet visas de större vägar (svarta) som är extra viktiga att de håller en god standard för att binda ihop kommundelarna och för att vi ska kunna pendla in och ut ur kommunen.

Länsvägen förbi Dals-Ed är ett viktigt kommunikationsstråk som knyter samman Dals-Ed med andra orter såsom Karlstad, Uddevalla, Göteborg, Trollhättan, Tanum, Strömstad och Halden. Länsvägen möjliggör för invånare att kunna ta sig till andra platser, men är också för besökare att ta sig till Ed. Länsväg 164 passerar strax söder om Dals-Eds tätort och omnämns ibland som hela Sveriges väg till västkusten. Betydelsen av denna väg är utomordentligt stor för tätortens tillgänglighet och möjligheter till utveckling. Länsväg 166 som ansluter strax sydöst om centralorten är ett viktigt kommunikationsstråk mot dels Mellerud, dels som länk till länsväg 172 och Europaväg 45 som leder trafiken vidare mot Trestad, Göteborg och kontinenten. Både väg 166 och 164 är utpekade inom funktionellt prioriterat vägnät (FPV) som regionalt viktiga vägar för godstransporter och dagliga personresor med bil. Även funktionen kollektivtrafik med buss är utpekade från öster fram till och med Ed.

Väg 164 är dessutom utpekad som riksintresse för kommunikationer, vilket innebär att vägen ska Norge/Vänerbanan riksintresse för kommunikationer. Områden som är av riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap 8§ Miljöbalken ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningarna.

Vägen genom Hökedalen, väg 2115, utgör en viktig länk i kommunens arbete med att utveckla centrum och skapa en hållbar godskorridor för den tunga trafiken.

Idag går all tung trafik rakt igenom Eds centrum (väg 2183) med betydande buller, framkomlighet och trafiksäkerhetsinverkan, främst på oskyddade trafikanter där skolbarn utgör en stor del. Risker med farligt gods och högt slitage på vägen är andra betydande olägenheter. Vägar för farligt gods går genom grundvattentäkt och konflikter mellan vattenskyddsområden och farligt gods har tidigare utretts av Trafikverket, men de har däremot bedömt riskerna som små.

Kommunen har en utmaning i att utveckla centrum och skapa en hållbar godskorridor för den tunga trafiken.

Ett led i arbetet att få bort den tunga trafiken genom Ed är att anpassa järnvägsviadukten i Hökedalen, som idag har maxhöjd 3.90 meter, till gällande standard för godstrafik och genom ytterligare åtgärder på vägsträckan

skapa ett godsstråk, som också försörjer industrin i Hökedalen. En nydragning av väg från väg 164 till Nössemarksvägen är ytterligare ett alternativ för att lägga om trafiken till Hökedalens industriområde samt sågverket i Nössemark.

Ställningstagande:

Kommunens vilja är att:

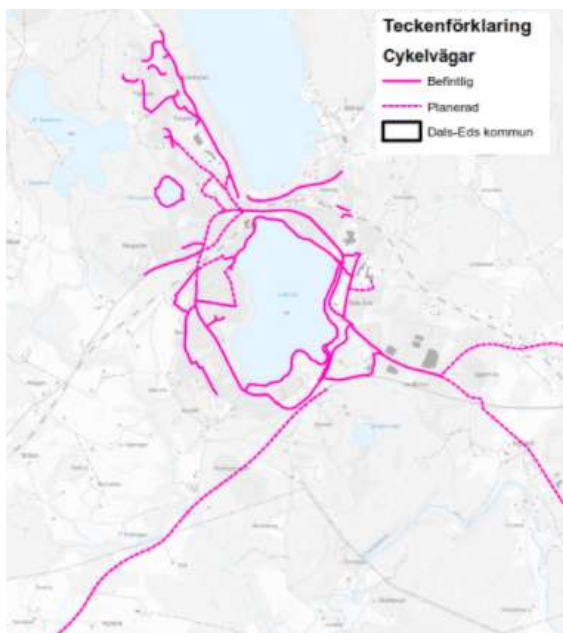
- leda bort den tunga trafiken från centrum och skapa en hållbar godskorridor för den tunga trafiken som går till Hökedalen och Nössemark.
- Säkerställa vägen mellan Nössemark och Aremark
- Öka kapaciteten för färjan i Nössemark
- Förbättra landsbygdsnätverket av vägar
- Öka trafiksäkerheten i hela kommunen och utöka GC-vägar
- Öka trafiksäkerheten i Nössemark genom sänkt hastighet och GC-väg

De vägar som fetmarkerats i kartan anses prioriterade vägar.

Kartbilagor:

[Vägar, Dals-Eds kommun](#)

4.3.2 Gång- och cykelvägar

Västra Götalandsregionens cykelpotentialstudie visar att hela 40 % av den arbetande befolkningen i kommunen kan cykla till arbetet på maximalt 20 minuter. Samtidigt uppger kommunens invånare att de i låg grad cyklar i vardagen. Genom att utveckla cykelvägnätet och koppla ihop viktiga arbetsplatser med tätorterna samt arbeta med beteendeförändringar kan en ökad andel cykelresor uppnås.

I Dals-Eds kommun ska finnas ett trafiksäkert gång- och cykelvägnät, för att främja folkhälsan, ungdomars möjlighet till självständiga transporter, besöksnäringen och miljömässigt hållbara transporter till arbete, studier och service.

Kartsiktet visar de befintliga och planerade gång- och cykelstråken inom tätorten.

Ställningstagande:

- Kommunens vilja är att gång- och cykelvägar ska finnas så att cykling ska kunna ske på ett trafiksäkert sätt. Där det så är möjligt ska det mindre vägnätet användas för att skapa sammanhängande cykelstråk.

- Säkra skolvägar för gående och cyklister prioriteras.
- Kommunens vilja är att cykelbana ska finnas längs väg 164/166 och från centrum till Eds-Torp industriområde.

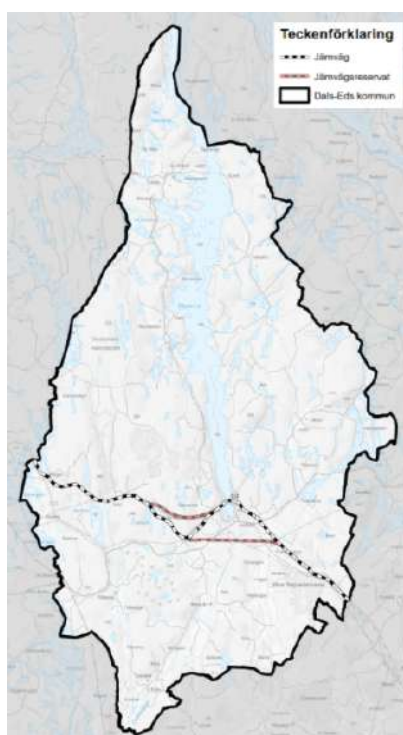
Åtgärder:

- Trafiksäkerhetsplan

Kartbilagor:

[Gång- och cykelvägar, Eds tätort](#)

4.3.3 Järnvägstrafik

Norge-Vänerbanan som passerar genom Eds samhälle är utpekad som riksintresse för kommunikationer enligt 3 kap. 8 § miljöbalken.

Järnvägen utgör en väsentlig faktor när det gäller framtida utveckling och tillväxt för det långsiktigt hållbara samhället. Den spårbundna trafiken för såväl människor som produkter ges i dagens samhällsplanering en helt avgörande betydelse. Järnvägstransporterna ger människor som väljer att bo i Ed möjlighet till tågpendling inom främst Trestad och sydöstra Norge.

Ett alternativ för Ed i framtiden är att ny dubbelspårig järnväg byggs söder om Ed med ny station. Befintlig bana blir kvar för att ge Ed en koppling till godstrafiknätet och konkurrensfördel för att attrahera företag, samt att möjligheten till regionala persontåg kvarstår. De reserverade områden för järnväg som finns ska finnas kvar.

Ställningstagande:

Kommunens vilja är att:

- Verka för att tågstationen blir kvar och att persontrafikerade tåg fortsatt stannar vid järnvägsstationen i anslutning till resecentrum i centrala Ed.
- Ökat antal tågavgångar vid pendlingsfrämjande tidpunkter är ett prioriterat mål.
- Planera för framtida dubbelspår med en eventuell en ny sträckning väster om tätorten.
- Utveckla bussystemet så att Ed blir en knutpunkt (resecentrum) för Dalsland.
- Verka för ett kompletterande regionalt tågsystem med nya tågstopp i Dalsland (Bäckefors m.fl.).

- Verka för att flertalet av fjärrtågen har tågstopp i Ed. Första steget i vidare planering är en övergripande miljökonsekvensbeskrivning med riskanalyser där påverkan av riksintressen kartläggs.

Vägledning:

- Reserverade områden för ny järnväg ska finnas kvar. Inom områdena prövas större anläggningar eller sådana, som är svåra att flytta, restriktivt.

Kartbilagor:

[Järnvägstrafik - befintlig och framtida reservat, Dals-Eds kommun](#)

4.3.4 Kollektivtrafik

Ställningstagande:

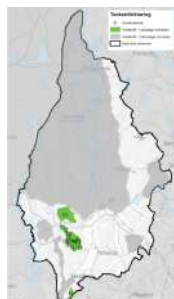
Kommunen ska arbeta för ökade möjligheter till att resa kollektivt och att behålla tågavgångar för persontrafik i Eds centrum. Genom fler pendelparkeringar och genom att hitta kreativa lösningar med närtrafik och skolskjuts kan möjligheterna till kollektivtrafik öka i kommunen. Dals-Eds kommun har också en ambition om att utöka kollektivtrafiken åt väst i riktning mot kusten.

4.4. Teknisk anläggning

4.4.1 Energiförsörjning

Elanvändningen i Sverige ökar vilket till stor del beror på befolkningstillväxten, som fram till 2040 förväntas öka med ca 18 %. En ökad elanvändning beror även på övergången från fossila bränslen till el. I transportsektorn förväntas elanvändning öka med fler elbilar och elbussar eller, vid produktion av gas, till vätgasdrivna fordon (Power-to-Gas, P2G). Även hos privatpersoner kommer elanvändningen troligtvis att öka då fler elektroniska produkter finns i hemmen. Svenska kraftnät antar att de olika drivkrafterna för ökad elanvändning i stor utsträckning kommer att balanseras av energieffektiviseringen.

4.4.2 Energiproduktion

I den framtida energiproduktionen behövs en utveckling av fossilfria energikällor som sol-, vind-, vatten- och bioenergi.

Biobränsle i form av ved har alltid varit en viktig energikälla i vår bygd. Bränsle från skogen kommer att vara en fortsatt viktig värmekälla i privata hushåll och som bas i fjärrvärme-, och panncentraler. En intressant utveckling av biobränsle är att utvinna

biogas ur t.ex. grödor, gödsel, avloppsslam och hushållsavfall. Biogasen kan sedan användas för att producera el, eller förädlas vidare till fordonsbränsle.

Genom projektet "Fossilfri Gränsregion 2030" har Dals-Ed, tillsammans med övriga kommuner i Fyrbodalen samt Östfold och Folle i Norge, åtagit sig att bli fossilfri avseende transporter senast 2030. I arbetet ingår bland annat att successivt byta till fossilfria fordon, öka antalet laddstationer och ställa om till fossilfria arbetsmaskiner. Det finns också konkreta planer för utbyggnad av biogasproduktion för fordonsbränsle i Dalsland.

Delar av Dals-Eds kommun har goda förutsättningar för vindkraft. Under 2018 producerades 121 695 MWh el i kommunen, vilket uteslutande härrör från de 21 vindkraftverken på Töftedalsfjället. Utifrån SCB:s kommunala energibalanser uppgick den årliga elanvändningen inom kommunens gränser till ca 51 000 MWh under 2018. Detta innebär att vindkraften inom kommunen på årsbasis levererar mer än dubbelt så mycket elenergi än vad som nyttjas inom kommunens gränser.

Solenergi, och i synnerhet att producera egen el med hjälp av solceller är på stark frammarsch såväl hos privatpersoner som hos företag och offentlig verksamhet. Den vanligaste principen är att koppla in sig på elnätet via befintligt abonnemang. Den största vinsten fås genom att använda merparten av den egenproducerade elen i den egna verksamheten eller bostaden. Överskottet av den egenproducerade el kan säljas ut till nätet. På så sätt kan man under vissa perioder minska mängden inköpt el från elnätet och andra perioder sälja överskottsel till nätet. Solcellerna på Fågelvägens förskola är ett exempel på denna inkopplingsprincip. Där produceras det på årsbasis 24 MWh el från solcellerna, varav 6 MWh säljs till nätet och resterande 18 MWh nyttjas av förskolan. I den kommunala verksamheten finns fler befintliga byggnader och verksamheter som lämpar sig väl för att producera egen el med hjälp av solceller och därmed minska mängden inköpt el. En inventering och prioritering av kommunens fastigheter som passar för solelproduktion genomfördes under 2018 och ligger till grund för kommunens utbyggnad av solceller.

Ställningstagande:

- Dals-Eds kommun står fast vid vindbruksplan antagen av KF 2010-12-15 § 122. På sikt bör dock planen revideras eftersom förutsättningarna har förändrats sedan planens antagande genom bland annat verkens storlek. Vidare har också avslag getts vid tillståndsansökan för det norra området (D1) genom bl.a. Mark- och miljödomstolens dom M 1625-20.
- [Fördjupning och tillägg](#) till översiktsplanen i Dals Eds kommun avseende vindkraft på Töftedal och Buråsen gäller dock framför vindbruksplan vad gäller Töftedalsfjället. För Buråsen gäller [Vindbruk Dalsland](#) framför fördjupningen.

Vägledning:

- För vindkraft gäller tematiskt tillägg om vindbruksplan.
- Vattenvärmeanläggningar i Lilla Le är tillåtna, men nya anläggningar begränsas till att omfatta endast kommersiella hyresfastigheter om minst fyra lägenheter. (Beslut KS 2020-09-02 § 99)
- Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge med tillhörande käll- och biflöden (4 kap. 6 § MB).

Åtgärder:

- Kommunen bör skynda på uppdateringen av den kommunala energi- och klimatstrategin inklusive framtagandet av nya, mer ambitiösa, energi- och klimatmål samt handlingsplaner då denna enbart sträcker sig fram till 2020.
- Revidering av vindbruksplan.
- Solenergi till kommunala byggnader

Kartbilagor:

[Vindbruksplan, Dals-Eds kommun](#)

4.4.3 Vatten- och avloppsförsörjning

Dals-Eds kommuns invånare har antingen vatten och avlopp (VA) från allmän (kommunal) anläggning eller från enskilda anläggningar. Kommunen är skyldig att ordna VA till de fastigheter som ligger inom det geografiska område som kallas verksamhetsområde för VA. Utanför verksamhetsområdet är det de enskilda fastighetsägarnas ansvar att ordna VA-försörjningen, via egna anläggningar på den egna fastigheten eller gemensamt med grannar och närboende.

Dals-Eds kommun har två reningsverk och två vattenverk, utöver detta har Dals-Eds kommun fem pumpstationer, ett vattentorn och en högreservoar.

Reningsverken är placerade i Ed och i Håbol. Reningsverken har en kapacitet som bedöms täcka utbyggnadsbehovet under överskådlig tid.

Utanför VA-verksamhetsområdena kan problem ibland uppkomma med att ha enskilda avloppsanläggningar och dricksvattenbrunnar, främst av hälsoskyddsskäl. Behov kan då finnas av att antingen utöka VA-verksamhetsområdena eller att ordna med gemensamhetsanläggningar (GA). Vid prövning och tillsyn av enskilda avlopp uppmuntrar DMEK att toalettavloppet leds till slutna tankar (med liten spolvattenmängd) och att detta rena slam efter hygienisering sprids på åkermark. DMEF's fyra kommuner driver just nu ett LOVA-projekt för att anlägga de första sådana hygieniseringsanläggningarna.

Ställningstagande:

- Kommunens dricksvattenförsörjning ska säkerställas långsiktigt.
- Utökning av verksamhetsområden för kommunalt vatten och avlopp i tätortsnära områden kommer utredas.

Vägledning:

- Bullerstörningar från verket förekommer i en av radie på ca 100 meter.
- Lukt kan förekomma vid vissa driftsituationer och ogynnsam väderlek. Störningarna anses idag inte vara stora.
- Vid nybyggnad som kräver avloppsanläggning ska system väljas i samråd med Dalslands miljönämnd. Inverkan på vattentäkter i närheten ska beaktas.

- Byggnation på landsbygden ska beakta säkerställande av en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning, med hänsyn till hälsa, miljö och ekonomi. Rådgivning erbjuds hos tillsynsmyndigheten Dalslands miljökontor.
- Möjligheten att anordna lokala gemensamhetsanläggningar ska studeras i de fall anslutning till allmän VA-försörjning inte är aktuell och där behov finns av en förändrad VA-struktur.

Åtgärder:

- Åtgärder utifrån VA-plan

4.4.4 Dagvattenhantering

Dagvatten är regn- och smältvatten som rinner från hårdgjorda ytor, exempelvis vägar och tak. Dagvatten för med sig föroreningar ut i vattendrag och kan påverka växt- och djurlivet. Ett annat problem med dagvatten är översvämningar som kan uppstå vid kraftig nederbörd.

Vägledning:

- Dagvattenfrågan ska finnas med som en punkt vid första planmötet för en detaljplan samt finnas med i fortsatt planarbete.
- I samband med detaljplan ska vid behov en dagvattenutredning utföras för planområdet och resultatet ska beaktas i detaljplanen.
- Effekter av befarade klimatförändringar ska belysas i dagvattenutredningar och vid bedömning av behov av allmän dagvattenhantering.
- Vid bygglovsprövning ska dagvattenhanteringen beaktas.
- I nya detaljplaner ska det framgå hur dagvatten ska hanteras inom fastighet och på allmän platsmark.
- Åtgärdsutredning bör göras för områden/fastigheter med kapacitetsbrist, där rening saknas eller där dagvatten belastar spillvattennätet samt identifiera områden för utredning av tillskottsvatten, utreda orsakerna och ta fram åtgärder.

4.4.5 IT-, telekommunikation och digitalisering

Digitaliseringen är ett verktyg som stödjer samtliga av de fyra utvecklingsområdena. En stor del av processerna i samhället består av informationsflöden genom digitala system och med en ökad digitalisering så strävar kommunen att göra vardagen enklare för både företagare, unga och äldre kommuninvånare.

Kommunen ser det självklara i att använda digitalisering som ett sätt att stärka medborgardialogen. Digitaliseringens möjligheter till inflytande och delaktighet ska tas tillvara i infrastrukturbygge och alla former av samverkan.

Genom digitalisering är det möjligt att ta del av tjänster såsom hälso- och sjukvård eller utbildning oavsett var man bor samtidigt som man dessutom kan minimera utsläpp från transporter.

Att för medborgaren ha tillgång till fiber och mobila tjänster blir allt viktigare i takt med att kommunen tillsammans med andra myndigheter digitaliserar delar av sina verksamhet för att bl.a. öka tillgängligheten och servicen till medborgarna.

Bra internetuppkoppling är en förutsättning för ett konkurrenskraftigt företagande och ett attraktivt boende. Tidigare var det kopparnätet som möjliggjorde uppkoppling till internet, men detta monteras nu ned p.g.a. underhållskostnad och att det inte klarar att möta behoven avseende kapacitet, stabilitet och driftsäkerhet när allt fler efterfrågar nya och avancerade digitala tjänster. Fiber- och mobilnät är därför redan idag de vanligaste infrastrukturerna för uppkoppling.

Dals-Eds bredbandsutbyggnad drivs av enskilda fiberföreningar med stöd från kommunen. 2019 har 74 % av hushållen i tätort och småort tillgång till fiber och utanför tätort och småort är det 73 % som har tillgång till fiber (Källa: PTS, Bredbandskartan). Enligt regeringens bredbandsstrategi bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband (1 Gbit/s) år 2025.

Mobiltäckningen i kommunen är på vissa platser otillräcklig.

Ställningstagande:

- Digitaliseringens möjligheter till inflytande och delaktighet ska tas tillvara i infrastrukturbygge och alla former av samverkan.
- Digitaliseringen är ett viktigt verktyg för samtliga utvecklingsområden.
- Kommunen bör inventera och ta lärdom av innovationsprojekt kring digitalisering och hållbarhet som redan pågår i Sverige och utomlands. Många lösningar har passerat innovationsstadiet och det finns således god möjlighet att hitta bra och relevanta exempel.
- Dals-Eds kommun arbetar för en full utbyggnad av bredband i kommunen.

Åtgärder:

- Kartlägga mobiltäckning
- Påtryckning från kommunen för ökad mobiltäckning
- Framtagande av fiberkartskikt
- Tillgängliggöra kommunal service via digitalisering

4.4.6 Materialåtervinning

I kommunens antagna avfallsplan (KF 2018-10-24 § 85) prioriteras åtgärder för att minska avfallet, öka utsorteringen av farligt avfall och öka återvinningen.

Dals Eds kommuns avfallsanläggning Onsön tar emot hushållens grovavfall (avgiftsfritt) och företagens grovavfall mot avgift. Mindre mängd farligt avfall får enbart hushållen lämna, företagen får själva ombesörja denna hantering. Rätt sorterat kan avfall bli en resurs som bidrar till att de

nationella miljömålen uppnås, t.ex. genom förbränning till fjärrvärme, kompostering och återvinning av material. Sammantaget är det dock viktigt att avfallsmängderna minskar.

FTI (Förpacknings- och tidningsinsamlingen) ansvarar för insamling av förpackningar och tidningar på de återvinningsstationer som finns i kommunen.

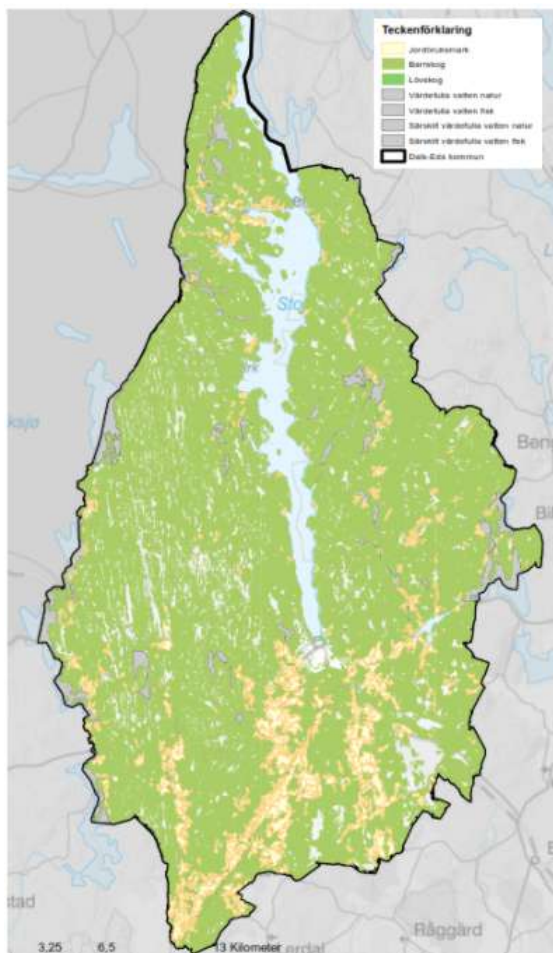
Ställningstagande:

- Avfallsplan framtagen tillsammans med Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommun gäller.
- Avfallet är en resurs som ska tas tillvara och utnyttjas. Kommunen införde källsortering av matavfall från 1 november 2013.
- Återvinningsstationer ska finnas enkelt och tillgängligt.
- Tillgängligheten till återvinningscentralen ska vara god.
- Kommunen ska verka för att avfallet minskar och källsorteringen ökar.

Åtgärder:

- Återbruksstation
- Återkommande "Hålla-rent-kampanjer"

4.5 Areell näring

I kartskiktet visas areella näringar i form av skog och jordbruksmark samt [värdefulla vatten](#).

Åtgärder:

- Utveckling av gröna näringar

Kartbilagor:

[Areella näringar, Dals-Eds kommun](#)

4.5.1 Jordbruk (3 kap. 4 § MB)

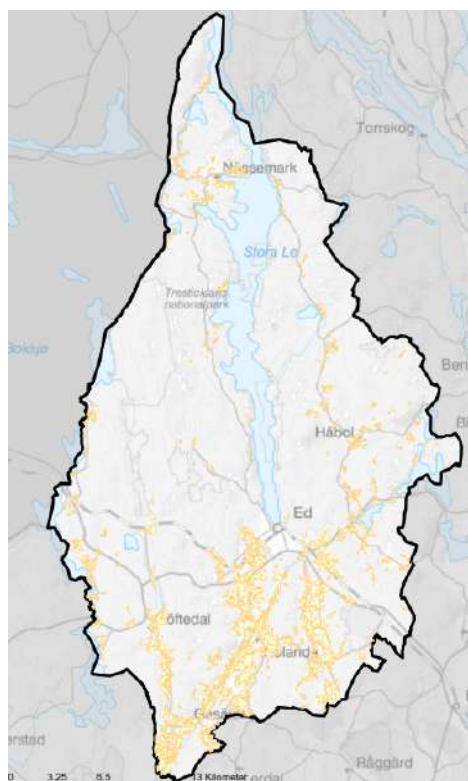
Jordbruksmarken är en viktig resurs, ur såväl ett lokalt, regionalt som nationellt och globalt perspektiv. Jordbruksmark innefattar åker, ängs- och betesmarker och dess tillhörande kulturmiljöer. Lokalt bidrar jordbruket med ekosystemtjänster såsom lokalproducerad mat och andra natur-, kultur- och landskapsvärden.

På global nivå förväntas klimatförändringarna slå hårt mot jordbruket i många områden. Temperaturhöjningar, erosion och föroreningar kan alla komma ha en negativ inverkan på jordbruksproduktionen, allt medan jordens befolkning växer och behovet av säkrad

livsmedelsförsörjning ökar. Den svenska jordbruksmarken kan därmed komma bli en alltmer värdefull och viktig resurs för Sverige, liksom en internationellt värdefull resurs.

Genom miljömålet "Ett rikt odlingslandskap" har riksdagen skapat restriktioner kring markanvändningen för att skydda jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion, samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljöerna bevaras och stärks.

Då jordbruksmark tas ur bruk för annan användning såsom för hus eller trafikplatser, kan man i princip aldrig omvända processen och åter använda marken som jordbruksmark. Vid byggandet görs ingrepp i jordlager vilka har skapats under tusentals år av biologisk aktivitet. Dessa ingrepp är alltför omfattande för att man ska kunna bruka jorden igen, även om man skulle riva huset eller trafikplatsen. Det finns därmed skäl att vara restriktiv kring ianspråktagande av jordbruksmark.

Dals-Ed är en landsbygdskommun och den hållbara markanvändningen i form av långsiktigt jord- och skogsbruk är landsbygdens motor. Det är därför viktigt att kommunen underlättar för de företagare arbetar med hållbar markanvändning och verkar för en levande landsbygd. En levande landsbygd, med hållbar markanvändning som fokus, bidrar till en attraktiv och konkurrenskraftig kommun med förutsättningar för långsiktig livsmedelsförsörjning och robusta ekosystem.

Enligt 3 kap. 4 § miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta inte kan tillgodoses på annan mark. Om mark är brukningsvärd eller inte beror på dess läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar som kan göra mark väl lämpad för jordbruksproduktion. För att byggnader och anläggningar ska klassas som ett väsentligt samhällsintresse bör det inte endast vara av privat intresse, utan gynna ett allmänt intresse på lokal, regional eller nationell nivå.

Ställningstagande:

En levande landsbygd är ett allmänt intresse som bidrar till att hela Sverige kan leva, att servicenivån för de boende kan upprätthållas och gör kommunen, och regionen, mer attraktiv och konkurrenskraftig. Ed är kommunens enda tätort med koncentration av kommunens invånare, service och kollektivtrafik. En utveckling av Ed ses som ett samhällsväsentligt intresse för att hushålla med mark på ett effektivt sätt. Även LIS-områdena och möjligheten till generationsboenden och liknande ses som samhällsväsentliga för att ge kommunen möjlighet att behålla en levande landsbygd och stärker på så vis de övriga orterna i kommunerna.

Vägledning:

- Jordbruksmark får inte bebyggas om marken är brukningsvärd, så länge området inte anses vara av väsentligt samhällsintresse. En lokaliseringsutredning krävs, som visar att förutsättningarna att ta annan mark än jordbruksmarken i anspråk inte är tillfredsställande.
- Byggnation av jordbruksmark i LIS-områden eller i eller i anslutning till tätorten Ed bedöms som viktigt för en hållbar utveckling av kommunen samt för att samla bebyggelse nära service och anses därför vara av väsentligt samhällsintresse.
- Generationsboenden och liknande bebyggelse samt infrastruktur som möjliggör för lantbruket att överleva och vidareutvecklas bedöms som ett väsentligt samhällsintresse eftersom ett fungerande lantbruk är en förutsättning till varför jordbruksmarken är skyddsvärd enligt miljöbalken.
- Det ligger på sökandes ansvar att bevisa att jordbruksmark inte är brukningsvärd i de fall byggnation inte är av väsentligt samhällsintresse.
- Om jordbruksmark, som inte är brukningsvärd, tas i anspråk ska byggnation ske i anslutning till befintlig bebyggelse och på ett sätt så att det inte begränsar jordbruket eller i lägen där störningar är som lägst.
- Ny bebyggelse ska ta hänsyn till natur- och kulturvärden på platsen.
- Jordbruksverkets stödverktyg för kommunens arbete med jordbruksmarkens värde kan användas som vägledning.

Åtgärder:

- Kommunen bör initiera en dialog med jord- och skogsbrukare kring åtgärder för klimatanpassning.
- Via "Dalslands katalysatorgrupp" ta kontakt med involverade och intresserade aktörer för att i samverkan titta på förutsättningarna för att bibehålla och utveckla värden knutna till hävd och ett öppet landskap.

Kartbilagor:

[Jordbruk, Dals-Eds kommun](#)

4.5.2 Skogsbruk (3 kap. 4 § MB)

Dals-Eds kommun har många skäl att engagera sig i skogsnäringen, vilken bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling av kommunen både ekonomiskt, miljömässigt och socialt. Kommunen har en självklar roll i ett allsidigt utvecklingsarbete för kommuninvånarnas bästa vad avser arbetstillfällen, näringslivsutveckling, friluftsliv, boendemiljö, och biologisk mångfald. Skogsbruket påverkar en rad viktiga kommunala och regionala mål för miljö, sysselsättning, energiförsörjning mm.

Skogsnäringen är den största näringen i kommunen, sett i antal företag och antal arbetstillfällen. Största delen företag består av enmansföretag, som ofta arbetar som underentreprenör till de större bolagen. Ofta har man blivit upplärd av sina föräldrar och driver vidare genom generationsväxling eller egen avknoppning. Under det senaste seklet har skogsnäringen haft en avgörande roll för sysselsättning och försörjning i Dals-Ed. Skogen och skogsnäringen har fortfarande en stor betydelse för den lokala ekonomin och sysselsättningen. Neringen kommer även fortsättningsvis att ha en viktig roll i den lokala näringslivsutvecklingen. Kommunen anser att skog och trä är en viktig bas och en framtidsfaktor för bland annat cirkulär ekonomi. En fokusering på skogen och skogsnäringen som resurs för ekonomi, sysselsättning och utveckling inom vår kommun ligger i tiden. Branschen ser också ut att växa, vilket är intressant med tanke på att trä är ett fokusområde inom Fyrbodalen. Det finns många möjligheter inom förädlingsområdet; byggnation av massivhus m.m.

Frågan är hur de skogliga resurserna ska nyttjas för att de skall kunna bidra på bästa sätt till en långsiktig och hållbar utveckling i Dals-Eds kommun och i vilka frågor kommunen kan stötta och samverka med skogsbruket och övrig skogsnäring.

Skogsmarken upptar en stor del av kommunens yta och har ett stort värde för den biologiska mångfalden och för att producera ekosystemtjänster, t.ex. i form av koldioxidinlagring, friluftsliv, rekreation och träråvara. I åtgärdsprogrammet för ett hållbart Västra Götaland föreslås flera åtgärder för uppnå en större miljöhänsyn i skogsbruket.

Vägledning:

- Ny bebyggelse, vägdragningar eller andra åtgärder ska lokaliseras och utföras så att rationellt skogsbruk ej hindras.
- Byggnation av skogsmark i LIS-områden eller i anslutning till tätorten Ed bedöms som viktigt för kommunens utveckling och anses därför vara av väsentligt samhällsintresse.
- Vid ny bebyggelse ska hänsyn till natur- och kulturvärden på platsen beaktas.
- Salix, poppel, hybridasp och julgranar som planteras på åkermark räknas som jordbruksgrödor. Plantering av andra träarter räknas inte som jordbruksgröda och kräver därför en anmälan om tagande av jordbruksmark ur jordbruksproduktion. (Källa Naturvårdsverket).
- Improduktiv skogsmark kan utgöra en viktig resurs i form av restaurerbar betesmark.

Åtgärder:

- Kommunen bör vara en god förebild genom att sköta den kommunalt ägda och förvaltade skogen genom hyggesfritt skogsbruk istället för trakthyggesbruk, där detta är lämpligt, för bevarad biologisk mångfald i skogen.

- Kommunen bör kontinuerligt föra en dialog med skogsbruk och skogsindustri med syfte att utbyta kunskap och beskriva skogsnäringens betydelse för hela kommunen samt söka samarbetsmöjligheter, diskutera hur kommunen kan medverka till ökade aktiviteter inom skogsbruk och vidareförädling samt för att främja ett klimatsmart skogsbruk.
- Kommunen bör uppmuntra och stödja skogs- och jordbruket i att iaktta större miljöhänsyn och långsiktighet för att minimera, och helst reparera, de negativa effekter som näringarna medför för biologisk mångfald och naturvärden samt för kommunens vatten genom näringsläckage och utsläpp. Åtgärder som syftar till att bevara lövskogar, gammal skog, hag- och ängsmarker samt ett varierat och öppet landskap bör premieras. Åtgärder som syftar till att bevara områden som är viktiga för vattenmiljön, som till exempel kantzoner och lövskogar, bör främjas.
- Kommunen bör uppmuntra och stödja skogs- och jordbruket i att iaktta större miljöhänsyn och långsiktighet för att minimera och helst reparera de negativa effekter som näringarna medför för kommunens mark och vatten.
- Kommunen bör fortsätta verka för en bättre vägstandard och bärighet samt för möjligheten att utöva jakt. Både älgjakt och småviltjakt har stor betydelse för kommunens invånare sett som livskvalitet.
- Via "Dalslands katalysatorgrupp" kan man ta kontakt med involverade och intresserade aktörer för att i samverkan titta på förutsättningarna för att bibehålla och utveckla värden knutna till hävd och ett öppet landskap.

Kartbilagor:

[Skogsbruk, Dals-Eds kommun](#)

4.5.3 Vattenbruk

Med vattenbruk avses produktion av djur och växter i vatten.

Ställningstagande:

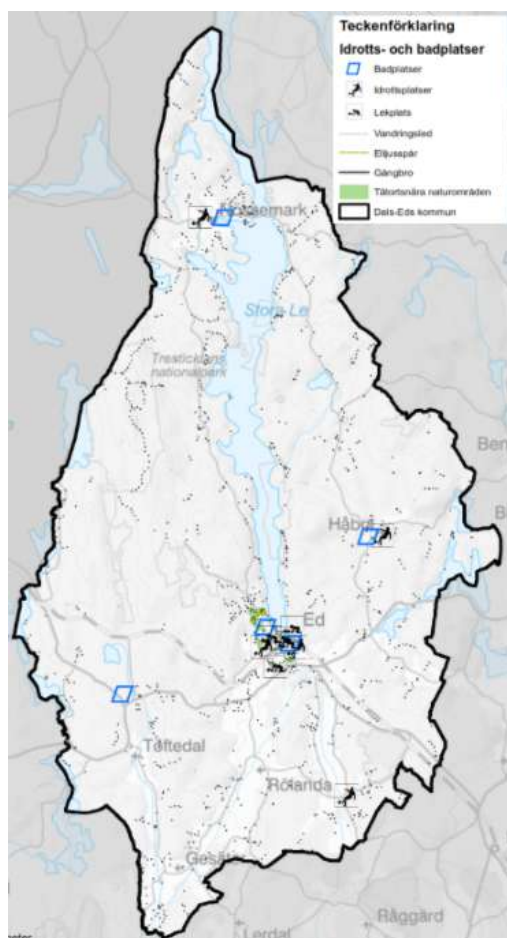
- Turism som näring ska utvecklas. Vid någon eller några lämpade sjöar bör fiskeområden skapas med inplantering av fisk och med camping och uthyrningsstugor m.m. Av något mycket sjörikt område kan man skapa ett fiskeområde av vildmarkskaraktär med olika former av övernattnig. Örekilsälven och Töftedalsån bör bli bas för en utbyggd fisketurism.
- Den sjönära turismen är en viktig del av landsbygdsutvecklingen. En bevarad natur är en grundsten för dess fortlevnad. Det är därför viktigt att varje exploatering tar hänsyn och inte skadar riksintressena samt att ingrepp görs så att människor och natur gynnas på lång sikt.
- Alla större eller tätortsnära vatten är mycket värdefulla för fiske, rekreation, båtliv, det rörliga friluftslivet eller för landskapsbilden.

Vägledning:

- Fiskodlingar är en miljöfarlig verksamhet som tillståndsprövas. Fiskodlingar bör lokaliseringssprövas och endast tillåtas om de innebär minimal påverkan på miljön, exempelvis kan landbaserad fiskodling tillåtas. Riksintressena ska tillgodoses och skyddas från påtaglig skada.
 - Vattenbaserade fiskodlingar - Mycket restriktiv hållning.
 - Landbaserade fiskodlingar - Kan placeras i stort sett var som helst, men med krav på omfattande rening och filtrering som gör att det avloppsvatten som kommer ut från odlingen i princip har minimal påverkan på miljön. Fiskodling är ett bra komplement till exempelvis jordbruk.
 - Inplantering/utsättning av fisk - Tillåts förutsatt att det är rätt arter i förhållande till vad som finns i sjön.
- Fisketurism får inte medföra påtaglig skada på riksintressena.

4.6 Natur- och grönområde

4.6.1 Grönområde, park och friluftsliv

I kartsiktet visas parker, parkliknande miljöer, naturmark i tätortsmiljö, närreklamationsområden samt anlagda områden för fritidsaktiviteter. Kartsiktet visar rekreati- och grönområden som finns idag och områden som kan utvecklas. I lagret visas idrotts- och motionsanläggningar, parker, lekpark och grönområden.

I Ed finns närreklamationsområden i form av närliggande skog och vandringsleder; Bergslätt, Tavlan, Skogens öga, Bälån, Skansen, Ängs naturreservat och strandpromenaden kring Lilla Le. Vid Bergslätt finns, förutom anslutning till flertalet leder, en idrottsplats med plats för fotboll och friidrott. Vid Tavlan finns utegym och elljusspår samt vintertid även skidspår. Kommunen har en bollhall som ligger i anslutning till en grusplan där det planeras för anläggande av konstgräs. Vintertid spolas isbana i anslutning till bollhallen. Det planeras också för att på tidigare tennisbana vid Terrassparken möjliggöra för basket, streethockey samt under vintertid för isbana. Vid Le-området finns också möjligheter för anläggande av anläggningar för rekreation och aktivitet.

En översyn av kommunens lekplatser gjordes 2018 i syfte att skapa hållbara och attraktiva miljöer för lek och aktivitet. Flertalet lekplatser togs då bort i syfte att behålla ett färre antal, men väl underhållna lekplatser, och en plan fram för framtida utveckling av lekplatserna lades fram. Vid Hagaskolan pågår

projektet kring en aktivitetspark och vid Timmertjärn har en aktivitetspark med multiarena och lekpark anlagts under 2019.

I kommunen finns fem kommunala badplatser; Lilla Le, Sågtjärn, Långelidstjärnet, Skottesjön och Nössemark.

I kommunen finns flertalet områden för friluftsliv och vandringsleder, bl.a. i anslutning till nationalparken Tresticklan och Tavlan.

Gästhamn och camping finns i Ed samt i Nössemark. I anslutning till Stora Le och Norra Kornsjön finns också flera av Dalsland-Nordmarkens (DANO) lägerplatser.

Ställningstagande:

- Kommunen är positiv till en utveckling av en konstgräsplan.
- Kommunen vill utveckla friluftslivet.

Vägledning:

- Vid anläggande av konstgräs ska åtgärder för att förhindra läckage av plastmaterial vidtas.
- Naturreservat och parker bör prioriteras och hållas i gott skick.
- Kommunens badplatser och lekplatser ska underhållas och bibehålla en god säkerhet.
- Det är viktigt att det finns bra spridning på rekreationsplatser och att de har en god tillgänglighet. Hänsyn bör tas till kommunens egna grönområden samt till potentiella grönområden i den fortsatta planeringen för bebyggelse.
- För kommunens skötsel gäller trädvårdsplan.

Åtgärder:

- Attraktivitetshöjande åtgärder
- Konstgräs
- Friluftsplån
- Skyltprogram

Kartbilagor:

[Grönområde och park, Dals-Eds kommun](#)

4.6.2 Naturvärden och övergripande grön struktur

Naturvårdsprogrammet för Dals-Eds kommun antogs i KF 2012 och innehåller en bakgrundsdel om naturlandskapet i kommunen, om naturvårdens organisering och styrmedel samt en programdel med mål för naturvärden i kommunen. I avsnittet om kommunens ansvar och möjligheter beskrivs sex punkter som grund för det fortsatta naturvårdsarbetet:

1. Hänsyn till naturvärden i beslut enligt bl.a. PBL och MB
2. Naturvård på egen mark
3. Friluftsliv

4. Naturvårdsprojekt
5. Information
6. Skolans undervisning om natur och miljö.

Programmet är ett levande och långsiktigt dokument när det gäller bevarande, utvecklande och hänsyn till naturvärdena. Programmet ska vara vägledande för den fysiska samhällsplaneringen och användas vid ställningstaganden i natur- och miljövårdsfrågor. Naturvårdsprogrammet ska också vara obligatoriskt kunskapsunderlag vid kommunens handläggning av bygglovsärenden och vid prövning av strandskyddsdispenser. Naturvårdsprogrammet är tänkt att fungera som en uppslagsbok för alla som har ett intresse av naturmiljön i Dals-Eds kommun. Genom spridning av kunskaper vill kommunen bidra till ett bra naturvårdsarbete. Naturvårdsprogrammet kommer att uppdateras/revideras, se [Genomförandeplan](#).

I boken Natur i Dalsland (DMEF och Votums förlag 2017) beskrivs sevärd natur i hela Dalsland för invånare, besökare och turister.

Vägledning:

- Kommunen ska i all planering och i beslut som gäller exploatering av mark och vatten (översiktsplanering, bygglov, strandskyddsprövning m.m.) bedöma risken för att naturvärden (inklusive skyddade arter av växter och djur) skadas.
- Friluftslivets intressen av naturområden ska tillgodoses på motsvarande sätt som naturvärdena.
- Bedömningar av naturvärden och risk för skador på naturvärden ska göras i samråd med Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och Dalsland miljönämnd/Dalslands miljökontor enligt bilaga 1 till naturvårdsprogrammet.
- I samband med kommande detaljplanering och/eller prövningar bör miljöbedömningar/utredningar genomföras gällande möjlig påverkan på naturvärden. Likaså bör eventuell påverkan på gällande miljö kvalitetsnormer för berörda vatten analyseras och tillgodoses. Värdefulla naturmiljöer ska beaktas vid exploatering och vid behov skyddas genom exempelvis planbestämmelser.
- Dalslands miljönämnd ansvarar för att värden för naturvård och friluftsliv tillgodoses i beslut enligt miljöbalken m.fl. lagar (t.ex. enskilda avlopp, utslag m.m.).
- Det är viktigt att det finns en bra spridning på rekreationsplatser och att de har en god tillgänglighet.

Åtgärder:

- Grönstrukturplan
- Friluftsplän
- Trädvårdsplan

4.7 Vatten

Vattnet i kommunen

Vattnet är av mycket stor betydelse för människan och för ekosystemen och den biologiska mångfalden. Den grundläggande indelningen av vattnet sker i avrinningsområden.

Dals-Eds kommun ingår i fyra avrinningsområden, där följande kommuner ingår:

- Upperudsälven: Årjäng, Dals-Ed, Bengtsfors och Mellerud
- Örekilsälven: Dals-Ed, Färgelanda och Munkedal
- Enningdalsälven: Dals-Ed, Tanum, Norge
- Haldenvassdraget: Dals-Ed, Norge.

Kvaliteten på sjöar, vattendrag och grundvatten har en avgörande betydelse för ett hållbart nyttjande av mark och vatten för t.ex. dricksvattenförsörjning, bevattning, bad, fiske, friluftsliv, turism och för alla de ekosystemtjänster där vattnet är en viktig del.

En klassning av vattenkvaliteten är den av ekologisk status i sjöar och vattendrag som görs av länsstyrelsen och vattenmyndigheten. Den visar att andelen sjöar i kommunen med god ekologisk status är 45 % medan andelen vattendrag med god ekologisk status är 34 %. Siffrorna visar på en lite annan situation än den allmänna bilden av rent vatten i Dalsland som t.ex. upplevs av kanotister på de stora sjöarna i Dalslands kanal – Nordmarken.

Orsaker när god ekologisk status inte råder kan vara försurning, övergödning, fysisk påverkan (t.ex. dammar, dikningar, regleringar), miljögifter och främmande arter. Se vidare om statusklassningen och miljö kvalitetsnormerna i kapitel 5.

Exempel på pågående åtgärd är kalkning av sjöar och vattendrag som genomförs av DMEK för att neutralisera det sura nedfallet. Kalkning görs i följande vattenområden i kommunen: Bomarken, Getbroälven-Husetjärn, Hakån, Kasebäcken, Kesnacksälven, Madbäcken, Stora Torstjärnet, Töftedalsån, Stora Ulvattnet, Valsebotjärnet och Vångsjön.

En annan aktuell fråga är de nya reglerna om att vattenkraftverk ska miljöanpassas för att minimera de biologiska skadorna på fisk och andra arter. På nationell och regional nivå kommer ett system att införas som innebär en tidplan för när vattenkraftverk ska omprövas och miljöanpassas samt om möjligheter att få ekonomiskt bidrag till åtgärderna. I Dals-Eds kommun finns ett mindre antal vattenkraftverk.

Vattnet i planeringen

Vattnet är en viktig del i översiktsplanen. Vattnet berörs även i andra kommunala planer, t.ex. naturvårdsplanen, VA-plan (utkast finns), klimatanpassningsplan (se [Genomförandeplanen](#)) och Dalslands miljö- och energiförbunds (DMEF) tillsynsplan och strategiska verksamhetsplan. Vattnet behöver ses som integrerat i markanvändningen, vattnet både påverkas av och påverkar markanvändningen.

På den regionala nivån finns flera planer som berör vattenfrågor, exempelvis Förvaltningsplan och åtgärdsprogram för Västerhavsdistriktet, Regional dricksvattenförsörjningsplan (arbete pågår), Regional kalkningsplan, Regional handlingsplan för Grön infrastruktur och Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland - regionalt åtgärdsprogram för miljömålen.

Den regionala nivån (fr.a. Länsstyrelsen och Västerhavsmyndigheten) och den nationella nivån (fr.a. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket) kan spela en viktig roll för det lokala

vattenarbetet genom att bevilja stöd (t.ex. LOVA och LONA) till olika vattenprojekt/vattenåtgärder eller genom att ha en samordnande roll.

På den nationella nivån finns miljökvalitetsmålen, varav flera handlar om vattenfrågor. På den globala nivån finns Agenda 2030 med 17 mål och tillhörande delmål, varav flera berör vattenfrågor.

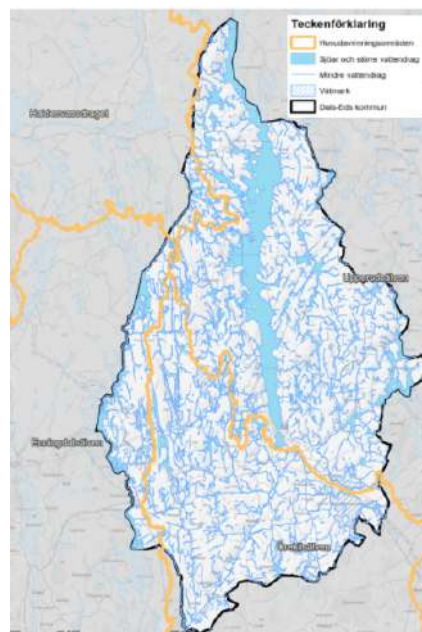
Kommunerna och DMEF har olika möjligheter och kan på olika sätt, med olika grad av rådighet, påverka nyttjandet av vatten, förbättra vattenkvaliteten och främja en god långsiktig hushållning av vattenresurserna. Graden av rådighet varierar. Exempel på stor rådighet är kommunen som fastighetsägare och verksamhetsutövare (t.ex. VA-verksamheten och räddningstjänsten) och det kommunala planmonopolet där kommunen i den fysiska planeringen svarar för översiktsplanering, detaljplanering, bygglov och strandskyddsprövningar. Vidare kan kommunerna i upphandlingar och inköp ställa krav på olika miljöaspekter, däribland minimerad påverkan på vattenkvalitet och vattenförbrukning. På lagstiftningsområdet svarar DMEF för kommunernas tillsyn enligt miljöbalken och kontrollerar många olika små och stora verksamheter med påverkan på vatten och där ska miljökvalitetsnormerna för vatten vara vägledande.

Andra verksamheter där kommunen och DMEF kan påverka är remissyttranden över exempelvis vattenärenden hos länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen, vattnet i pedagogiken i skolor och förskolor, vattenfrågorna inom frilutslivet, turismen och kulturverksamheterna samt i information som ges på hemsidor och i sociala medier. Även klimatförändringarna påverkar kommunens verksamheter på flera olika sätt.

Samverkan om vatten

Vattenfrågorna kräver en aktiv samverkan med många olika parter, t.ex.:

- Vattenmyndigheten Västerhavet och Länsstyrelsen
- Andra kommuner i de aktuella avrinningsområdena
- Färgelanda och Munkedal inom Örekilsälven
- Årjäng, Bengtsfors och Mellerud inom Upperudsälven
- Haldens kommun inom Enningdalsälven (Boksjö-Kornsjösystemet)
- Lokala fiskevårdsområdesföreningar
- Vattenrådet och vattenvårdsförbundet för Dalslands kanal (=Upperudsälven)
- Gullmarns vattenråd (=Örekilsälven)
- Örekilsälvens vattenvårdsförbund (under bildande)
- Enningdalsälvens vattenråd
- Aktuellt projekt om Örekilsälven.

Kartskiktet ovan visar avrinningsområden, sjöar och vattendrag i kommunen.

Vägledning:

- Vid vattenfrågor bör samverkan ske med berörda parter.

Kartbilagor:

[Vatten och avrinningsområden, Dals-Eds kommun](#)

[Avrinningsområden, Dals-Eds kommun](#)

4.7.1 Våtmark

Det finns flera olika typer av våtmarker, exempelvis mosse, kärr och sumpskog. Uppemot en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarker har försvunnit till följd av utdikning och uppodling. Många växter och djur är beroende av våtmarker, och nitton procent av Sveriges rödlistade arter förekommer här. Det finns olika typer av inventeringar och klassning bl.a. ur naturvårdssynpunkt.

I Dals-Ed finns stora relativt opåverkade områden med våtmarker. Förutom Tingvallamossen och Borgelemossen, som är naturreservat, finns värdefulla våtmarksområden längs Herån och väster om Töftedal. Förutom att våtmarker har ett biologiskt värde fungerar de som reningsverk för närsalter som kväve och fosfor.

Vägledning:

Kommunens våtmarker finns klassade med riktlinjer i nuvarande naturvårdsprogram.

5. Riksintresse, LIS och andra värden

Kapitlet visar hur kommunen vill ta hänsyn till allmänna intressen enligt 2 kapitlet i plan- och bygglagen vid beslut om användning av mark- och vattenområden.

I 3 och 4 kap. miljöbalken (MB) finns hushållningsbestämmelserna som i huvudsak anger vilka allmänna intressen som är av central betydelse för att trygga en uthållig mark- och vattenanvändning, bevara god natur- och kulturmiljö samt främja ett ändamålsenligt samhällsbyggande. Dessa verksamheter och intressen ges enligt bestämmelserna en prioriterad ställning vid avvägning mellan ett områdes olika användningar vid planering och beslut. Områden med viktiga nationella värden av betydelse för bevarande, exploatering eller nyttjandeintressen, kan pekas ut som riksintressen och skyddas då särskilt genom att staten kan ingripa i planerings- och beslutsprocessen. I översiktsplanen görs avvägningar mellan olika allmänna intressen och dessa kan ses som en överenskommelse mellan stat och kommun för hur intressen ska hanteras i detaljplaner och andra tillståndprocesser som följer.

5.1 Riksintressen

Dals-Eds kommun berörs till stora delar av riksintressen. Inom tätorten, Ed, där huvuddelen av ny bebyggelse planeras, sammanfaller de flesta av dem. Orten ligger mitt på Dals-Eds platån mellan Lilla och Stora Le och ligger i ett område med en rik kulturmiljö, som sträcker sig till brons- och järnålder. Riksintressen för friluftsliv och det rörliga friluftslivet sträcker sig huvudsakligen kring Stora Le. Utanför tätorten, finns stora sammanhängande områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv. Riksintressena visar värden som kommunen kan vara stolt över, men visar också ett ansvar. Bestämmelserna om riksintressen är viktiga vid ny exploatering och kan inte användas för att ställa krav vid pågående användning. Genom vägledning och ställningstaganden visar kommunen hur riksintressena kan tas tillvara och bli en tillgång vid ny planering.

Det är i landskapet – på platserna – och hos personerna som är knutna till platserna som förutsättningarna för att samhället ska fungera finns. Det är härifrån vi får våra nödvändiga ekosystemtjänster såsom livsmedel, rent vatten, hållbar energiproduktion m.m. Primärproducenterna som producerar träråvaror, biomassa och livsmedel är grunden för att ett samhälle överhuvudtaget ska kunna fungera. Platsens förutsättningar sätter ramarna för en hållbar utveckling av de gröna näringarna och för samhället i stort. Dals-Eds kommun, som är en landsbygdskommun med skogsbruk som största näring, har goda naturgivna förutsättningar för att möta framtidens utmaningar vad gäller livsmedels- och energiförsörjning.

Företag inom gröna näringar är företag som har jord, skog, trädgård eller landsbygdens miljö som grundläggande resurser. Därmed är företag på landsbygden med inriktning mot exempelvis turism eller rekreation också inkluderade i de gröna näringarna. Företagsverksamhet med friluftsliv- och rekreationsinriktning såsom naturguidning, är en växande bransch och intressant för Dals-Eds kommun som har mycket att erbjuda för den naturintresserade.

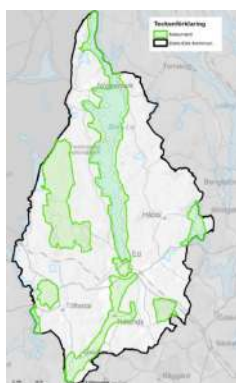
Förutom för våra näringar har landskapets och platsernas sociala värden stor betydelse för invånarnas och besökarnas välbefinnande. Landskapets egenvärde, skogens betydelse som levande

natur, skogen och odlingslandskapet som naturresurs, för upplevelseturism, som kulturmiljö, som lek- och utbildningsmiljö, som rekreativmiljö, som friskvårds- och rehabiliteringsmiljö, som inspirationskälla, för estetiska värden, för boendemiljön osv. Mycket ska rymmas i vårt landskap. Därav är det av största angelägenhet att kommunen samverkar med de aktörer som kan påverka vårt landskap och våra platser i en positiv och hållbar riktning.

Kartbilagor:

[Riksintressen, Dals-Eds kommun](#)

5.1.1 Naturvård (3 kap. 6 § MB)

Riksintressen för naturvård representerar huvuddragen i den svenska naturen och är de mest värdefulla områdena i nationellt perspektiv enligt Naturvårdsverkets kriterier. Områden av riksintresse för naturvård är Tresticklanområdet, Stora Le, Töftedals myr, Örekilsälven med kärnsjön, Stenebyälvens sjösystem, Dals-Eds-platån och Lilla Le samt Stora Tingvallamossen.

Vägledning:

- Vägledning för områdena ges i avsnitt [4.1.4.6](#).
- Naturvårdsprogrammet och miljömålen är vägledande vid den fysiska samhällsplaneringen och ska användas vid ställningstaganden i natur- och miljövårdsfrågor.
- Vid handläggning av bygglovsärenden/strandskyddsfrågor ska naturvårdsprogrammet vara ett obligatoriskt underlag och redogörelse för hur naturvårdsvärden tryggas ska bifogas varje beslut.
- Ny bebyggelse, vägar och andra exploateringsföretag bör lokaliseras och utformas på ett sådant sätt, att naturvårdens intressen och landskapsbilden inte påverkas negativt och friluftslivets och turismens intressen och utvecklingsmöjligheter inte påverkas eller hindras. Orörda områden inom riksintresse enligt 3 kap. 6 § MB får inte tas i anspråk för exploatering.

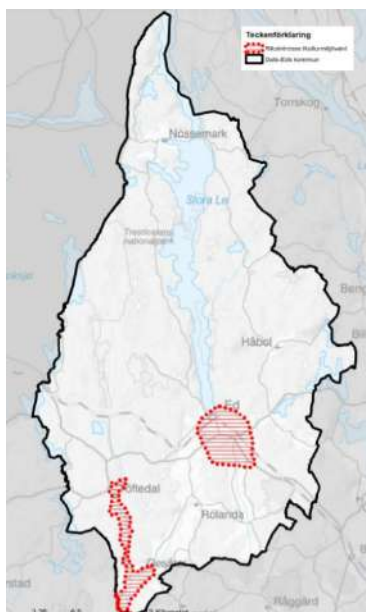
Åtgärder:

- Revidering naturvårdsprogram

Kartbilagor:

[Riksintresse för naturvård, Dals-Eds kommun](#)

5.1.2 Kulturmiljövård (3 kap. 6 § MB)

Områden av riksintresse för kulturmiljövård är områden som utpekats som riksintresse enligt 3 kap. 6 § miljöbalken av Riksantikvarie- ämbetet. En byggnad eller miljö kan ligga inom område av riksintresse för kulturmiljövården. Detta innebär att den hör till en miljö som har få eller inga motsvarigheter i regionen och landet och att den därmed är värd att skyddas ur ett nationellt perspektiv.

Områden av riksintresse för kulturmiljövård finns i och runt Ed samt i Töftedal-Gesäter med Dalgångsbygden längs Töftedalsån och Örekilsälven.

I Eds tätort finns fornlämningsmiljöer från brons och järnåldern som speglar Dalslands bebyggelsehistoria under förhistorisk tid och som visar att Ed tidigt var en centralbygd. Dals-Eds kommun gränsar delvis till Norge och läget intill norska gränsen har påverkat historien och bebyggelsen i långa tider. Här finns flera skansar och befästningar från 1700 och 1800-talet.

I Töftedal-Gesäter med Dalgångsbygden längs med Töftedalsån och Örekilsälven, finns en kontinuerligt bebyggd och brukat område sedan förhistorisk tid i form av fornlämningar från brons och järnåldern, byar och ensamgårdar med äldre bebyggelse och en landskapsbild präglad av åkerbruk och betesdrift samt två träkyrkor från 1700- talet.

Västarvet har utfört en kulturhistorisk inventering av bebyggelsen inom Dals-Eds sockengränser. I rapporten "Kulturhistorisk byggnadsinventering i Dals-Eds socken" daterad 2012-06-21 har byggnader förtecknats som har särskilda bevarandevärden. I [Genomförandeplanen](#) är arbetet med att ta fram ett nytt Kulturmiljöprogram förankrat. Kulturmiljöprogrammet kommer ge vägledning för att analysera påverkan, effekt och konsekvens av nya exploateringar.

Vägledning:

- Vägledning för områdena ges i avsnitt [4.1.4.6](#).
- Samband mellan kulturhistoriska lämningar i landskapet ska tillgodoses och stärkas.
- Byggnader som är äldre än 1850 har ett skydd som fornlämning.
- Fornlämningar omfattas av kulturmiljölagen och åtgärder som medför att fornlämningar påverkas måste prövas enligt gällande bestämmelser.
- Påverkan på landskapsbild kan minska genom att byggnader utformas med material och färger som smälter in i det omgivande landskapet.
- Kulturhistoriskt relevanta byggnader och platser ska framhävas.
- Kulturmiljöprogram tas fram som ger vägledning vid bebyggelse och planläggning.

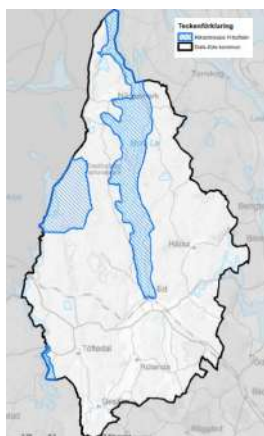
Åtgärder:

- Kulturmiljöprogram

Kartbilagor:

[Riksintresse för kulturmiljö, Dals-Eds kommun](#)

5.1.3 Friluftsliv (3 kap. 6 § MB)

Riksintressen för friluftsliv innebär att det finns stora friluftsvärden sett i ett nationellt perspektiv på grund av särskilda natur- och kulturkvaliteter, variationer i landskapet och god tillgänglighet för allmänheten. Områden av riksintressen för friluftsliv finns i Kynnefjäll, Tresticklan och Boksjön samt i Dalslands sjö- och kanalsystem.

Foto: Nicklas Odh

Ställningstagande:

Kommunen ska arbeta för en fortsatt utveckling av hållbar rekreation och besöksnäring.

Vägledning:

- Vägledning för områdena ges i avsnitt [4.1.4.6](#).

Åtgärder:

- Friluftsplän

Kartbilagor:

[Riksintresse för friluftsliv, Dals-Eds kommun](#)

5.1.4 Rörligt friluftsliv (4 kap. 1-2 §§ MB)

Riksintresse för rörligt friluftsliv innebär ett område som ska skyddas mot åtgärder som är oförenliga med turismen eller friluftslivets värden. Områden av riksintresse för rörligt friluftsliv finns i Dalsland-Nordmarken Stora Le och dess omgivningarna utgör en del av Dalslands kanals sjösystem med natursköna vattenvägar och mycket goda kanot- och fritidsbåtsleder.

Ställningstagande:

Kommunen ska arbeta för en fortsatt utveckling av hållbar rekreation och besöksnäring.

Vägledning:

- Vägledning för områdena ges i avsnitt [4.1.4.6](#).

Åtgärder:

- Friluftsplån

Kartbilagor:

[Riksintresse för rörligt friluftsliv, Dals-Eds kommun](#)

5.1.5 Kommunikationer

Järnvägen Norge-Vänerbanan

Norge/Vänerbanan är till största delen av internationell betydelse och ingår i det utpekade TEN-T nätet (Trans-European Transport Network). Hela banan ingår i det utpekade strategiska godsnätet och är mycket viktig för både person- och godstrafik.

Länsväg 164

Väg 164 är en viktig förbindelse mellan norra Bohuslän och Dalsland/Värmland. Vägen ingår i utpekade stråk för regional utveckling och funktion för kommun- och regionöverskridande arbetspendling. Vägen är också en förbindelse till Norge.

För att underlätta planprocesser har Länsstyrelsen tagit fram en riskpolicy för markanvändning intill transportleder med farligt gods vid detaljplanläggning.

Riktvärden för buller på nationell nivå har beslutats av riksdagen men även andra organisationer, bland annat Naturvårdsverket. Som underlag för nybyggnad av bostäder har Boverket tagit fram allmänna råd som redovisar hur de av Riksdagen antagna riktvärdena bör tillämpas.

Riksintresse för flyg

Riksintresse för flyg för Trollhättans flygplats går in i de södra delarna av Dals-Eds kommun. Lokalisering av höga byggnader/föremål (exempelvis vindkraft) inom den MSA- påverkande ytan ska samrådas med berörd flygplats.

Ställningstagande:

Järnvägen blir kvar genom centrala Ed med fler tågstopp och eventuell utbyggnad till dubbelspår där persontrafiken går genom centrum och godstrafik utanför centrum.

Vägledning:

- Ny bebyggelse ska planeras så att riksintressena inte motverkas.

Åtgärder:

- Arbeta för goda kommunikationer

Kartbilagor:

[Riksintresse för kommunikationer, Dals-Eds kommun](#)

5.1.6 Energi

I Dals-Eds kommun finns riksintresse för energi. Riksintresset för energi är oförenligt med riksintresset för naturvård och enligt 3 kap. 10 § miljöbalken ska företräde ges till det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt.

Enligt den vindbruksplan som vann laga kraft 2011-01-25 är riksintresset för energi beläget i ett olämpligt område för vindkraft. Riksintresset för energi är beläget bredvid Borgelmossarna som är ett naturreservat och ett Natura 2000-område enligt habitatdirektivet. Området har mycket höga naturvärden (klass 1) och sumpskogar. I riksintresset för Naturvård (Tresticklaområdet) beskrivs att området ska lämnas orört då värdet påverkas negativt av exempelvis skogsbruk, gödsling, kemisk bekämpning, vägar, försurning och luftföroreningar. Området är lämpligt för det extensiva friluftslivet.

Ställningstagande:

Kommunen står fast vid vindbruksplanens lämpliga och olämpliga områden.

Vägledning:

- Tematiskt tillägg för vindbruk i Dals-Ed gäller.

- [Fördjupning och tillägg](#) till översiktsplanen i Dals Eds kommun avseende vindkraft på Töftedal och Buråsen gäller dock framför vindbruksplan vad gäller Töftedalsfjället. För Buråsen gäller [Vindbruk Dalsland](#) framför fördjupningen.

Åtgärder:

- Revidera vindbrukplan

Kartbilagor:

[Riksintresse för energi, Dals-Eds kommun](#)

5.1.7 Totalförsvaret

Riksintresset för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet och i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretessskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintressena.

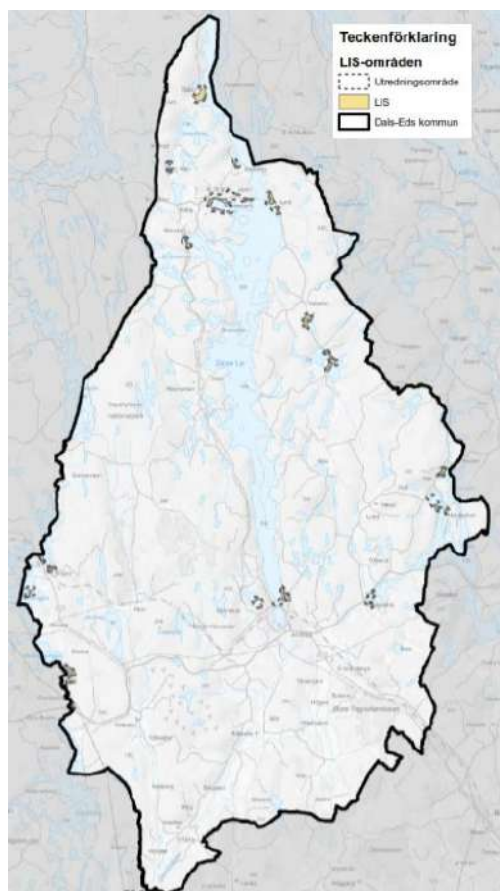
Dals-Eds kommun berörs inte av några öppet utpekade riksintressen för totalförsvarets militära del.

Vägledning:

För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarmakten.

5.2 LIS

Landsbygdsutveckling i strandnära lägen, i fortsättningen kallat LIS, innebär att dispens kan lämnas för en åtgärd inom strandskyddsområde, om åtgärden innebär ett långsiktigt bidrag till utvecklingen av landsbygden.

I Dals-Eds kommun finns 19 LIS-områden. Samtliga områden redovisas i [bilagan LIS-plan](#).

1. Bälнас-Skansen
2. Timmerdalen-Bergslätt
3. Nössemark-Strand
4. Rörviken
5. Sparsnäs
6. Nössemarks-Dalen
7. Lilla Säm
8. Sund
9. Valsebo-Töliden
10. Asslerud
11. Stenhögen-Henneviken
12. Håbols-Näs
13. Vassända-Lilla Grorud
14. Loviseholm
15. Bästorp, söder
16. Dals-Högen
17. Norane
18. Mölnerud
19. Högens Gård

Ställningstagande:

- Kommunen menar att utveckling i ovanstående utpekade områden bidrar till landsbygdsutveckling.

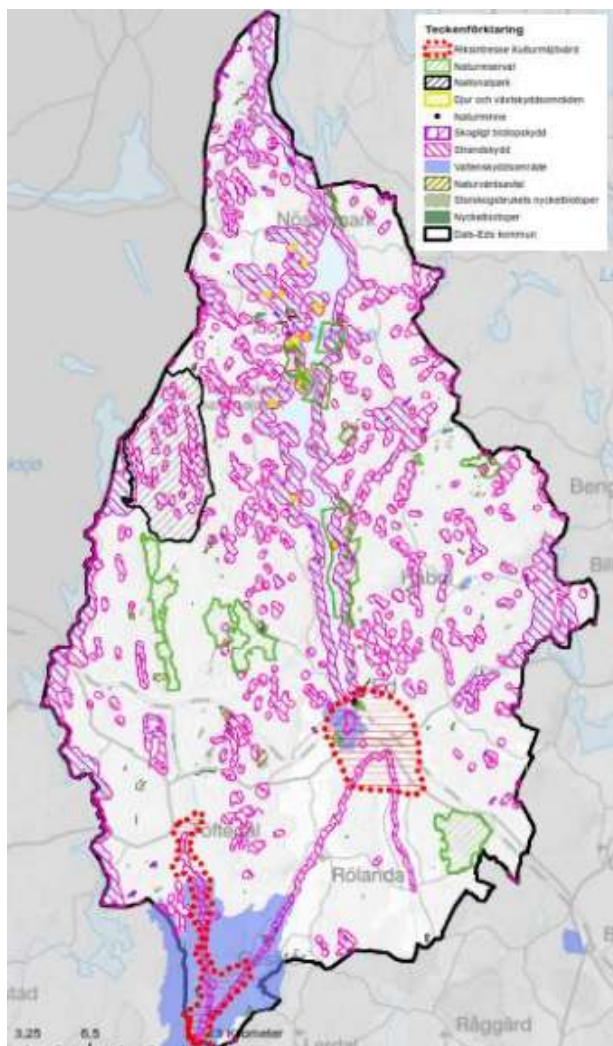
Vägledning:

- Vägledning kring respektive LIS-område finns i [LIS-bilagan](#).

Kartbilagor:

[LIS-områden, Dals-Eds kommun](#)

5.3 Andra värden

Nationalpark (7 kap. 2 § MB)
Tresticklan (1996)

Naturreservat (7 kap. 4 § MB)
Bengtsviken (beslut 2013)
Kölviken (2004)
Bokullen (1999)
Borgelemossarna (2004)
Ed 3:1 (Skansen, 1963)
Furustad (1988)
Grå kulle (2006)
Heråmaden (2014)
Håbols ängs lövskog (2016)
Klovsten (2006)
Stora Les branter (2017)
Sunds branter (2019)
Tingvallamossen (1987)
Äng (1979).

Djur- och växtskyddsområde (7 kap. 12 § MB)
Ett 10-tal öar i Stora Le

Naturminne (7 kap. 10 § MB)
Ed 3:1

Biotopskyddsområde (7 kap. 11 § MB)
25-tal skogliga biotopskyddsområden.

Strandskyddsområde (7 kap. 13.14 §§ MB)
Enligt 7 kap. 13-14 §§ miljöbalken råder strandskydd 100 meter från strandlinjen i vatten och på land för sjöarna. För Boksjön, Kornsjöarna, Grann, Grundsjön, Sandsjön, Stora Le, Torrsjön och Vångsjön gäller utökat strandskydd 200 meter. Delar av Örekilsälven, Töftedalsån, Gubberödsälven, Noraneälven, Hallerudsälven och Gäserudsälven har strandskydd 100 m.

Vattenskyddsområde (7 kap. 21 § MB)
Kasen och Edsbräcken, i Häbol samt för Kärsjön. För vattenskyddsområden gäller särskilda föreskrifter.

Kartbilagor:

[Andra värden, Dals-Eds kommun](#)

5.3.1 Natur- och kulturmiljövärden

Dals-Eds kommun har stora delar bevarandevärda natur- och kulturmiljöer. Ett konkurrensmedel som knappast kan överskattas är tillgången till frisk luft, rent vatten och en fri natur med skönhet, ett rikt växt- och djurliv samt minnen från gångna tider. Dessa förhållanden, som påverkar utvecklingen av näringsliv och boende, bör förankras och ges en tydlig plats i den kommunala planeringen.

Naturmiljön inbegriper berggrunden, jordlager och dess ytförmer, yt- och grundvatten, skilda naturmiljöer både på land och i vatten samt växter och djur. Naturmiljön inkluderar även landskapsbilden och kulturlandskapet.* Kulturmiljön definieras som den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter.

“En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.”**

Flera olika kulturhistoriska platserna i Ed visar flera tidsskeden Dals-Eds kulturhistoria och utgör viktiga karaktärer för att förstå orten och en grund att bygga vidare kring.

- Eds kyrka - vid Lilla Le är en av landskapets första kyrkor som sannolikt är från 1200-talet. Det upphöjda läget vid Lilla Le gör den väl synlig och karaktäristisk för Eds silhuett.
- Järnvägsstationen - på 1870-talet drogs Dalslands järnväg fram genom kommunen och 1879 anlades en station i Ed. Det kom att bli startskottet för samhällets framväxt som turistort.
- ”Karl XII-stugan” - en central byggnad i Ed är som enligt traditionen tjänat som övernattningsställe åt krigarkonungen, men som byggdes ca 50 år efter dennes död. (Att Karl XII passerat och övernattnat i området är dock fastställt.)
- Gärdserudsstugan - en av Dalslands äldsta bevarade byggnader, från 1741, som är belägen 10 km öster om Ed vid vägen 164.

Förutom byggnader kan även andra platser utgöra kulturhistoriskt viktiga platser som t ex Parsetjärns skans, väster om Ed. Den byggdes under Andra världskriget och ingick i ett försvarssystem av berg och betong för att hindra Nazitysklands invasion.

I de flesta av Sveriges miljö kvalitetsmål finns anknytning till kulturmiljöaspekter. De mest synliga är “God bebyggd miljö”; “Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.”

Sedan 2014 finns fyra kulturmiljömål som ska vara vägledande vid kulturmiljöarbetet på kommunal nivå:

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas,
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön,
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser,
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Vägledning:

Dals-Eds kommun har sedan 1984 ett program för kulturminnesvård. Programmet beskriver miljöer och objekt som ger en allmän bild av den kulturhistoriska utvecklingen i kommunen som är av lokalhistoriskt värde. Det ingår även miljöer och kulturminnen som illustrerar historiska förlopp

och har ett regionalt och nationellt intresse. Till kulturmiljön räknas fornminnesinventeringar, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, kyrkomiljöer och prästgårdar, broar och kulturlandskap.

Åtgärder:

I [Genomförandeplanen](#) finns en aktivitet som innebär ett framtagande av ett nytt Kulturmiljöprogram för kommunen. Utgångspunkt för programmet kommer vara den kulturhistoriska byggnadsinventering som gjordes 2013 samt programmet för kulturminnesvård från 1984. Viktigt kommer vara att definiera befintliga miljöer och beskriva dess värden för att bevara dem och låta dem bli en del i utvecklingen av Dals-Eds kommuns framtid. Genom formulering av mål för kulturmiljöarbetet vill kommunen ta fram ett strategiskt planeringsunderlag för kulturmiljön.

*Länsstyrelsens definition

** Riksantikvariet

5.3.2 Ekologi (3 kap. 3 § MB)

Enligt miljöbalken ska mark- och vattenområden, eller den fysiska miljön i övrigt, som har betydelse från allmän synpunkt på grund av dess naturvärde samt ekologiskt särskilt känsliga områden så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada naturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter ska särskilt tillgodoses.

Inventeringar beträffande våtmarker, ängs- och hagmarker, lövskogar, biotoper m.m. har gett ökade kunskaper om vilka områden, som kan anses vara ekologiskt särskilt känsliga. I naturvårdsprogrammet finns 3 124 ha mark i Länsstyrelsens program för bevarande av odlingslandskapet och 160 ha mark i Länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering. De områden, som i inventeringar har ansetts vara värdefulla, kan också anses vara ekologiskt särskilt känsliga. Ekologiskt särskilt känsliga vatten har ansetts vara Stora och Lilla Le med tillrinningsområden, Sandsjön, Örekilsälven och Töftedalsån. Även mindre vattendrag och bäckraviner är ekologiskt känsliga. Skyddande träd- och buskridåer utmed vattendrag och sjöar är exempel på viktiga element som gynnar värdefull fisk- och annan fauna i de känsliga strandzonerna. Lokaler för hotade växt- och djurarter liksom rika växt- och djurlokaler är andra exempel på ekologiskt värdefulla områden.

Hela kommunen är utsatt för ett surt nedfall och kan i den meningen anses vara ekologiskt störd. Särskilt påtagligt är detta i områden med låg buffringsförmåga och beträffande näringsfattiga sjöar. I vissa delar av kommunen förekommer även problem med övergödning av sjöar och vattendrag. Inom begränsade områden kan störningar från lokala utsläpp förekomma. Dessa är dock mycket begränsade och kan knappast medföra att områdena ska anses vara ekologiskt störda i miljöbalkens mening.

5.3.3 Opåverkade områden (3 kap. 2 § MB)

Enligt miljöbalken ska stora mark- och vattenområden, som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön, så långt möjligt skyddas mot åtgärder, som påtagligt kan påverka områdenas karaktär. Avsikten är att normal jordbruksdrift eller skogsskötsel ska kunna bedrivas utan annan inskränkning än de hänsyn som ska tas i näringarna och som kan motiveras med hänsyn till bevarandeintressen. Även bebyggelse för bostäder och verksamheter utan stor påverkan på omgivningen ska kunna tillkomma. Kommunens karaktär gör att nästan hela kommunytan utom längs större vägar och kraftledningar, tätbebyggelseområden samt längs järnvägen i huvudsak är opåverkad av bebyggelse och anläggningar. Det har inte ansetts meningsfullt att redovisa de stora opåverkade områdena. I avsnitt [4.1.4](#) anges inriktningen att bevara karaktären hos stora opåverkade områden

Tysta områden, områden som inte är påtagligt påverkade av ljudstörningar, kommer med stor sannolikhet att bli en bristvara i framtiden. Man brukar allt oftare tala om att vi har ett behov av att få uppleva miljöer som är fria från "samballsbrus". Områden av detta slag kan redan idag betraktas som unika. Kommunens karaktär gör att nästan hela kommunytan utom längs större vägar och kraftledningar, tätbebyggelseområden samt längs järnvägen i huvudsak är opåverkad av bebyggelse och anläggningar. Detta gör att större delen av kommunen kan sägas utgöra tysta områden. Ett störande moment väster om Stora Le är dock flygkorridoren för flyg mellan Gardemoen och Landvetter samt vindkraftparken i Töftedal. I avsnitt [4.1.4](#) anges inriktningen att bevara de tysta områdena.

5.3.4 Natura 2000 (4 kap. 1, 8 §§ MB)

Foto: Inger Gustafsson

I kommunen finns ett flertal Natura 2000-områden: Bokullen, Borgelemossarna, Furustad, Långelidstjärnet, Noraneälven, Stora Le (23 delområden, skyddade enligt fågeldirektivet), Tingvallamossen och Tresticklan-Boksjön.

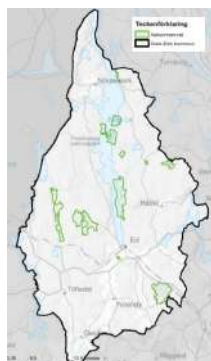
Vägledning:

- Natura 2000-områden ska enligt naturvårdsprogrammet behandlas som ett skyddat område, vilket bl.a. innebär obligatoriskt samråd med Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen inför planering och beslut som berör dessa områden.
- Verksamheter får inte tillåtas utanför områdena, om de innebär risk för störning av de naturvärden som skyddas inom natura 2000-områdena.

Kartbilagor:

[Natura 2000-områden, Dals-Eds kommun](#)

5.3.5 Naturresevat (7 kap. 4 § MB)

Naturresevat är naturområden som skyddats av myndigheter eller markägare. Områdena kan vara värdefulla för bl.a. friluftslivet och växtlivet eller ur geologiska perspektiv. Syftet är att få ett långsiktigt skydd.

I Dals-Ed finns 14 naturresevat: Bengtsviken, Kölviken, Bokullen, Borgelemossarna, Skansen, Furustad, Grå kulle, Heråmaden, Håbols Ängs lövskog, Klövskog, Stora Les branter, Sunds branter, Tingvallamossen och Äng.

Kartbilagor:

[Naturresevat, Dals-Eds kommun](#)

5.3.6 Nationalpark (7 kap. 2 § MB)

I Dals-Eds kommun finns en nationalpark, Tresticklan. Med en yta på 30 kvadratkilometer utgör området den största obebyggda och väglösa skogstrakten i södra Sverige.

Kartbilagor:

[Nationalpark, Dals-Eds kommun](#)

5.3.7 Djur- och växtskyddsområde (7 kap. 12 § MB)

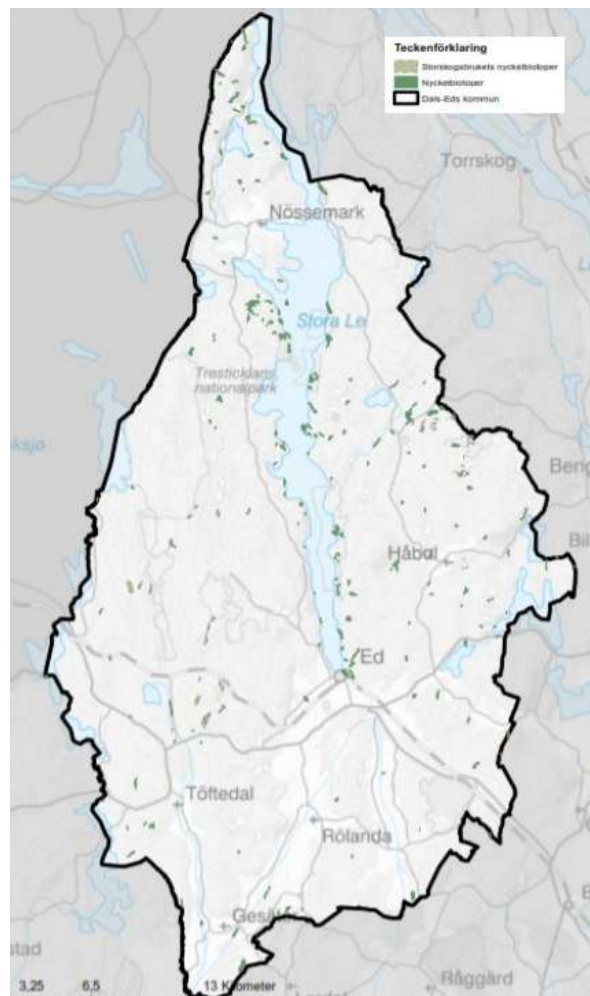
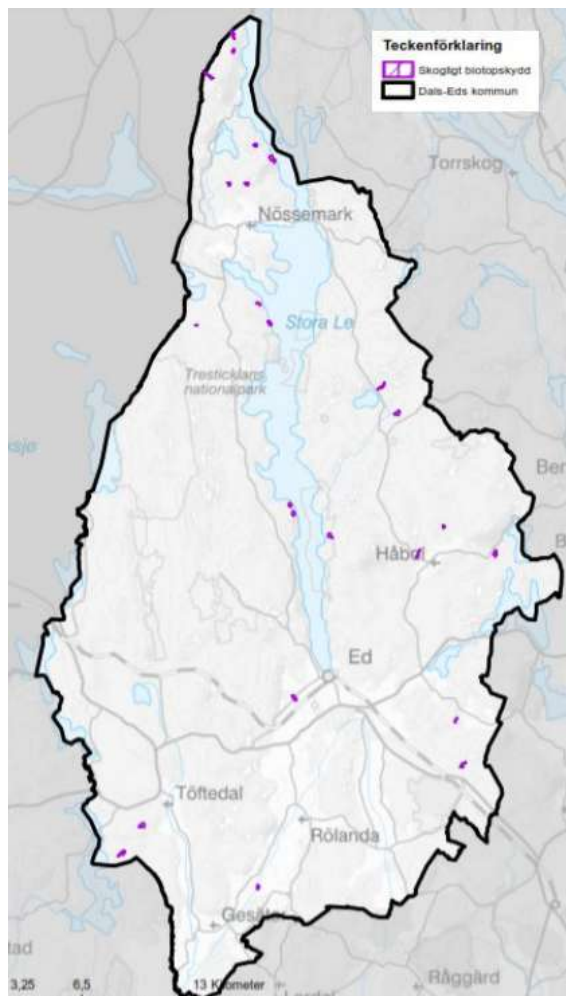

Ett tiotal öar i Stora Le skyddas som djur- och växtskyddsområde.

Kartbilagor:

[Djur- och växtskyddsområde, Dals-Eds kommun](#)

5.3.8 Biotopskyddsområde (7 kap. 11 MB)

En nyckelbiotop är ett område i skogen som i och med sina höga naturvärden har en mycket stor betydelse för skogens växter och djur. I en nyckelbiotop kan det finnas hotade eller sällsynta arter som behöver området för sin överlevnad. Nyckelbiotoper och objekt med naturvärden presenteras på Skogsstyrelsens karttjänst Skogens pärlor. Där finner du också beskrivningarna av olika biotoptyper. (källa Skogsstyrelsen)

Tänk på att kartan i planen ger en ögonblicksbild. Aktuella uppgifter om miljövärden i skogen, t.ex. nyckelbiotoper och skyddade skogsområden finns på www.skogsstyrelsen.se/skogensparlor. Dessa register fylls kontinuerligt på med nya områden.

Kartbilagor:

[Skogligt biotopskydd, Dals-Eds kommun](#)

[Nyckelbiotoper, Dals-Eds kommun](#)

5.3.9 Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtal är ett nyttjanderättsavtal som kan tecknas mellan dig som markägare och staten genom Skogsstyrelsen eller länsstyrelserna. Även kommuner kan teckna naturvårdsavtal. Syftet med ett naturvårdsavtal är att utveckla och bevara de höga naturvärden som finns. (källa Skogsstyrelsen)

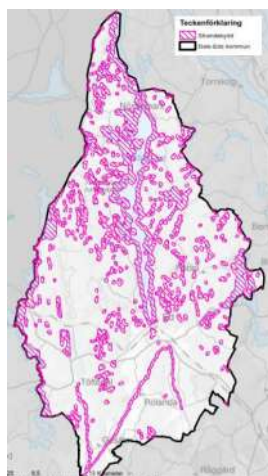

Kartbilagor:

[Naturvårdsavtal, Dals-Eds kommun](#)

5.3.10 Strandskydd

Strandskydd är ett generellt skydd som gäller i hela landet och som vanligtvis skyddar ett 100 meter stort strand- och vattenområde längs strandlinjen (vid normalt medelvattenstånd). Inom strandskyddat område får nya byggnader inte byggas och man får heller inte ändra byggnaders användning om det hindrar allmänheten från att vara i området. Syftet med strandskydd är att långsiktigt trygga allmänhetens tillgång till strandområden samt att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Länsstyrelsen kan utöka strandskyddet upp till 300 meter om det krävs. För Boksjön, Kornsjöarna, Grann, Grundsjön, Sandsjön, Stora Le, Torrsjön och Vångsjön gäller utökat strandskydd till 200 meter. Delar av Örekilsälven, Töftedalsån, Grubberödsälven, Noraneälven, Hallerudsälven och Gäserudsälven har strandskydd på 100 meter

Strandskydd kan upphävas genom detaljplan och dispens kan ges för specifika åtgärder om det finns särskilda skäl. De särskilda skälen:

1. Området har redan tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
2. Området är väl avskilt från området närmast strandlinjen genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering,
3. Området behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
4. Området behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
5. Området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller

6. Området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse.

En ansökan om strandskyddsdispens lämnas till kommunen eller länsstyrelsen, enligt 7 kap 18 a och 18 b §§ MB. Dalslands miljö- och energinämnd utövar tillsynen för strandskyddet.

Ställningstagande:

- Kommunen har i [bilaga](#) till översiktsplanen pekat ut LIS-områden.

Vägledning:

- Vid byggnation inom strandskydd gäller strandskyddslagstiftningen som finns i 7 kap. 13-18 h §§ miljöbalken.
- Vid plan- och byggnadsnämndens prövning av strandskyddsdispensen tillämpas senaste utgåvan av Naturvårdsverkets handbok "Strandskydd - en vägledning för planering och prövning".

Kartbilagor:

[Strandskydd, Dals-Eds kommun](#)

Foto: Inger Gustafsson

5.3.11 Vattenskyddsområde

Skyddsområde och skyddsföreskrifter för vattentäkter har fastställts av Länsstyrelsen. Skyddsområdet är uppdelat i primär, tertiär och sekundär skyddzon.

Ställningstagande:

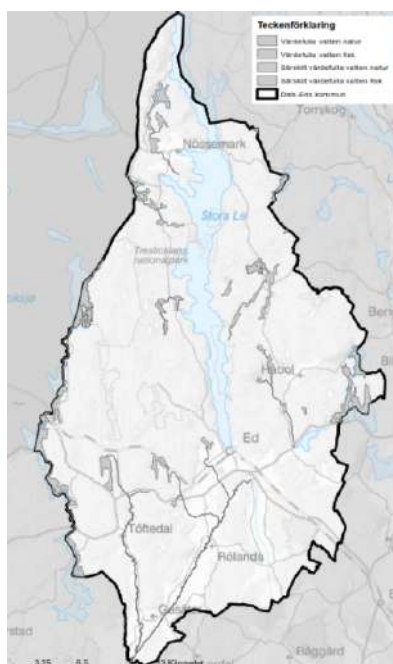
- Det ska finnas en tydlig och långsiktig planering för vatten- och avloppsförsörjning i Dals-Eds kommun både inom och utanför nuvarande verksamhetsområde för allmänt VA. Detta kommer att tydliggöras i den framtida VA-planen, som ska skapa en viktig grund för en långsiktigt hållbar VA-försörjning, även i områden som idag inte berörs av de allmänna vattentjänsterna. Ett mer övergripande mål med den strategiska VA-planen är att minska

miljöbelastningen och möjliggöra för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling i Dals-Eds kommun.

Kartbilagor:

[Vattenskyddsområde, Dals-Eds kommun](#)

5.3.12 Värdefulla vatten

Naturvårdsverket, Fiskeriverket och Riksantikvarieämbetet sammanställde tillsammans med länsstyrelserna Sveriges mest värdefulla sötvattensmiljöer ur natur-, fisk-/fiske- och kulturmiljövårdssynpunkt 2006 baserat på kriterierna från den nationella strategin för skydd av vattenanknutna natur- och kulturmiljöer. Syftet med värdefulla vatten var att ha underlag för arbetet med skydd och restaurering enligt miljö kvalitetsmålets delmål 1 och 2 som köpte fram till 2010. Efter 2010 och fram till idag har värdefulla vatten fungerat som nationellt prioriteringsunderlag för skydd av värdefulla sjöar och vattendrag.

Foto: Paulina Eriksson

Ställningstagande:

- Turism som näring ska utvecklas. Vid någon eller några lämpade sjöar bör fiskeområden skapas med inplantering av fisk och med camping och uthyrningsstugor m.m. Av något mycket sjörikt område kan man skapa ett fiskeområde av vildmarks karaktär med olika former av övernattnig. Örekilsälven och Töftedalsån bör bli bas för en utbyggd fisketurism.
- Den sjönära turismen är en viktig del av landsbygdsutvecklingen. En bevarad natur är en grundsten för dess fortlevnad. Det är därför viktigt att varje exploatering tar hänsyn och inte skadar riksintressena samt att ingrepp görs så att människor och natur gynnas på lång sikt.
- Alla större eller tätortsnära vatten är mycket värdefulla för fiske, rekreation, båtliv, det rörliga friluftslivet eller för landskapsbilden.

Vägledning:

- Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge med tillhörande käll- och biflöden.

- Fisketurism får inte medföra påtaglig skada på riksintressena.

Kartbilagor:

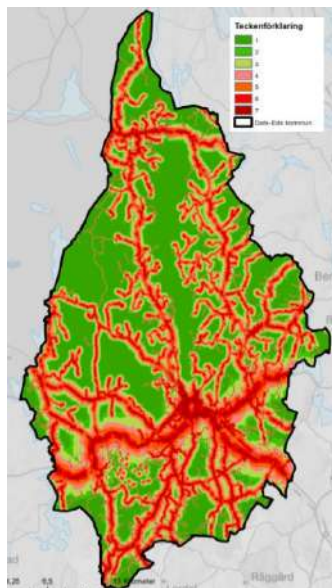
[Värdefulla vatten, Dals-Eds kommun](#)

5.4 Miljö, hälsa och säkerhet

Miljö kvalitetsnormer (MKN) är styrmedel för att komma tillrätta med diffusa utsläppskällor som regleras i miljöbalkens 5 kap. Utgångspunkten för en norm är kunskaper om vad människan och naturen tål. Om miljö kvalitetsnorm riskerar att överskridas ställs krav på att åtgärdsprogram tas fram.

Kommunerna har ansvar för kontroll och uppföljning av miljö kvalitetsnormer för luft och buller medan länsstyrelsen har samma ansvar för de miljö kvalitetsnormer som berör fisk- och musselvatten samt för miljö kvalitetsnormer för övriga vattenområden. Miljö kvalitetsnormerna beaktas vid planering och planläggning.

5.4.1 Buller

Riksdagens mål är att antalet människor som utsätts för buller som överstiger riktvärdena ska minska. Bullret kan ha inverkan på vår hälsa vid långvariga eller höga nivåer. Nationella rekommenderade riktvärden för buller gäller. Vid exploatering eller ändrad användning av fastigheter nära väg och järnväg rekommenderas att bullerutredningar genomförs för att säkerställa att en god miljö uppnås. Bebyggelsen ska utformas och lokaliseras på ett sådant sätt att trafikanläggningarnas funktion inte riskeras. Om en bostad utsätts för buller som överstiger riktvärdena är det enligt miljöbalken den bullrande verksamhetsutövaren som är skyldig att åtgärda problemet.

Vägledning:

- Planering av bebyggelse ska ske med hänsyn till buller- och vibrationsstörningar. För bostäder gäller Förordningen (2015:216) om trafikbuller vid bostäder.
- Byggnadsåtgärder ska krävas så att riktvärden inomhus klaras.
- Skydds zoner för byggnation vid väg och järnväg ska beaktas vid planläggning.
- Vid nybyggnation vid väg och järnväg ska riktvärden för buller beaktas.

Kartbilagor:

Buller, Dals-Eds kommun

5.4.2 Luftkvalitet

Utsläpp innehåller partiklar som är en förorening som skapar hälsoproblem. Avgaser, slitage av däck, bromsar och vägbanan är en stor källa till partiklarna. Partiklar, som är mindre än 10 µm i diameter (PM10), går ner i lungorna. Långtidsexponering av partiklar kan orsaka sjukdomar och förtida dödlighet i hjärt-, kärl- och lungsjukdomar. Partiklar bär även många cancerframkallande och skadliga ämnen. Hur stor koncentrationen blir av partiklar beror på gaturummets utformning. Smala gator med höga byggnader ger mindre möjlighet för utspädning och ventilation.

Utsläppskällor i Dals-Eds kommun kommer från vägtrafik från väg 164 och 166. Genom Eds tätort trafikerar 4 600 fordon per år och förbi tätorten 3 600 fordon per år. Halterna av kväveoxid låg i Dals-Ed långt under utvärderingströskeln som årsmedelvärde. I Eds tätort ligger bostadshusen 6 meter från gatumitt i ett öppet och välventilerat gaturum. Partiklar som är mindre än 10 µm i diameter (PM10) och 2,5 µm i diameter (PM2,5) har mätts 2010 och 2011 och har då bedömts att de underskrider miljö kvalitetsnormen och dess utvärderingströsklar.

Halter av bensen i Dals-Eds kommun har inte mätts senare än 2004, men visade då värden på 1 mikrogram/m³, vilket är under miljö kvalitetsnormen (5 mikrogram/m³).

Genom vedeldning uppstår bens(a)pyren. I Dals-Eds ligger den högsta mätningen på 0,51 ng/m³, vilket underskrider miljö kvalitetsnormen och dess utvärderingströsklar.

Utsläppen av tungmetaller som arsenik, kadmium, nickel och bly har i Sverige inte bedömts överskridas, förutom i närheten av de allra största utsläppskällorna. I Dals-Eds kommun finns det inga verksamheter som rapporterar utsläpp till Naturvårdsverket.

Uppmätning av kolmonoxidhalter är generellt låga i Sverige. Förhållandena i Dals-Eds kommun bedöms inte vara annorlunda, utan underskrider miljö kvalitetsnormen och dess utvärderingströsklar.

(Källa: Luft i Väst, Naturvårdsverket)

Uppföljning av luftkvaliteten i kommunen sker genom Luft i Väst, som kommunen är medlem i.

Vägledning:

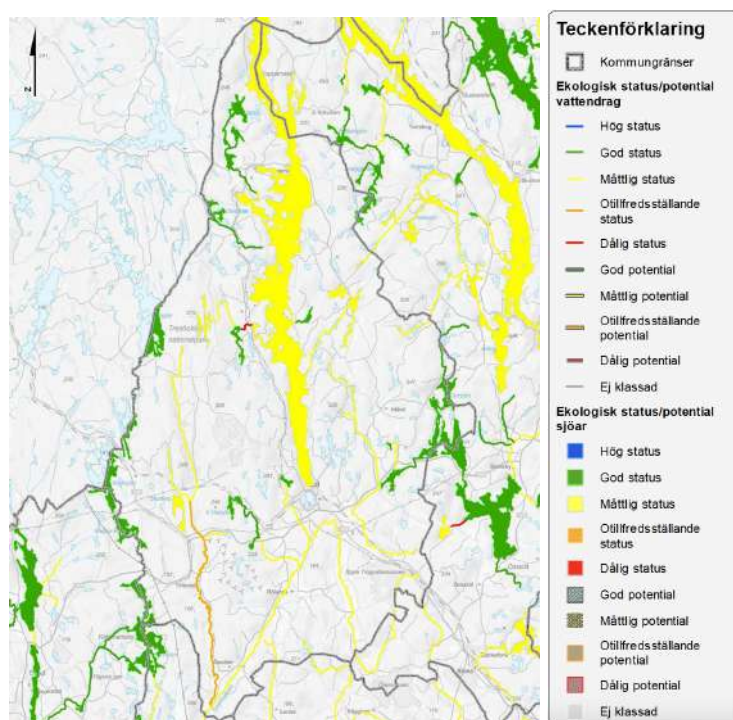
- Bebyggelse ska planeras med hänsyn till störningar från luftföroreningar.
- Krav på verksamhetsutövare ska ställas för att minimera störande luftutsläpp. Enskilda fastighetsägare som i småskalig omfattning eldar med fasta bränslen utgör verksamhetsutövare enligt miljöbalken.

5.4.3 Vattenkvalitet

Miljökvalitetsnormer för vatten är bestämmelser om kvaliteten på miljön i en vattenförekomst större sjöar, vattendrag och grundvattenmagasin). Svensk vattenförvaltning syftar till att vi ska förbättra våra vatten och skapa en långsiktig hållbar förvaltning av våra sjöar, vattendrag och grundvatten.

Arbetet med vattenförvaltning drivs i förvaltningscykler om sex år, där olika arbetsmoment återkommer. Nuvarande cykel avslutas 2021 och kommande cykel gäller till 2027. Vattenförvaltningen i Sverige bedrivs enligt EU:s ramdirektiv för vatten och vattenförvaltningsförordningen. Den statusklassning som görs för sjöar och vattendrag innebär att klassning görs av ekologisk status och kemisk status.

Den ekologiska statusen bygger på många olika bedömningsfaktorer (biologiska, fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska parametrar). Statusklassningen görs i 5 olika klasser: dålig, otillfredsställande, måttlig, god och hög status. God status innebär att den mänskliga påverkan är ganska liten. Miljökvalitetsnormen för ekologisk status innebär att minst god status ska uppnås och att åtgärdsprogram ska tas fram som ska åstadkomma att vattenförekomster med sämre god status når upp till god status. Vidare så ska myndigheter och kommuner i beslut, tillsyn och planering verka för att miljökvalitetsnormerna uppnås. Tyvärr så har användningen av mark- och vatten de senaste seklerna i vårt land liksom i de flesta andra länder skett med en för liten hänsyn till vattenmiljöerna. Exempel på detta är problemen med försurning, övergödning, dämningar, dikningar, miljögifter och främmande arter som finns bl.a. i många av våra vattendrag i Dalsland. I databasen VISS, Vatteninformationssystem Sverige, kan man läsa om situationen i alla sjöar och vattendrag som är klassade som vattenförekomster (omfattar därför inte mindre sjöar och bäckar).

Tabell 5 med ekologisk status i de större sjöarna och vattendragen i kommunen, samt miljöproblem:

Namn	Ekologisk status	MKN	Miljöproblem/kommentar	ÖP påverkan
------	------------------	-----	------------------------	-------------

Sjöar				
Stora Le (85 km ²)	Måttlig	God ek. status 2033 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning. Vandringshinder. Vattenkraftverk beräknas ingå i omprövning 2031. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom nitratkänsligt område	Förtätning av befintlig bebyggelse i Ed. Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism. LIS-område: Bälån-Skansan, Timmerdalen-Bergsslätt, Nössemarks strand, Rörviken, Sparsnäs, Nössemarks-Dalen, Sund,
Stora Sågtjärn (0,34 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Saknar påverkanskällor för försurning och övergödning/näringsämnen. Nationellt värdefullt vatten för fiske. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom	Förtätning av befintlig bebyggelse vid Fågelvägen. LIS-område: Timmerdalen-Bergsslätt.
Lilla Le (0,74 km ²)	Ingen aktuell status	Inga fastställda MKN	Mycket klart vatten, saknar synligt avlopp.	Förtätning av bebyggelse i Ed. Rekreationsåtgärder.
Boksjön (8 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat.	Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism.
Södra Kornsjön (7 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Nationellt värdefullt vatten för natur	Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism. LIS-område: Loviseholm
Norra Kornsjön (6 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Nationellt värdefullt vatten för natur. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom nitratkänsligt område.	Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism. LIS-område: Dals Högen, Norane, Högensgård
Mellan Kornsjön (2 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Nationellt värdefullt vatten för natur. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom nitratkänsligt område	Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism. LIS-område: Båstorp-Söder, Mölnerud
Grann (6 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Saknar påverkanskällor för försurning och övergödning/näringsämnen. Nationellt värdefullt vatten för natur och fiske.	LIS-område: StorhögenHenneviken
Skottesjön (1 km ²)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning. Vandringshinder.	Ingen påverkan.

Gravdalssjön (1 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Kalkningen är vilande, anses inte längre försurad.	Ingen påverkan.
Stora Tresticklan (1 km ²)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning. Referenssjö för försurning och kalkas därför inte.	Nationalpark. Åtgärder för att öka tillgängligheten för naturturism.
Vängsjön (1 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom nitratkänsligt område	LIS-område: Vassända-Lilla Grorud
Västra Haksjön (0,46 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat.	Inom område för vinkraftsutbyggnad.
Torr sjön (2 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Sjön är inte påverkad av försurning. Inom tillrinningsområde till avloppskänsliga vatten avseende kväve. Inom område med avloppskänsliga vatten i inland avseende fosfor. Inom nitratkänsligt område	LIS-område: Håbols-Näs, Stenhögen-Henneviken
Grundsjön (0,95 km ²)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Sjön är inte påverkad av försurning. Vandringshinder. Nationellt värdefullt vatten för natur och fiske	LIS-område: Asslerud
Sandsjön (0,77 km ²)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Bra vattenkvalitet med det finns vandringshinder.	LIS-område: Asslerud
Sämsjön (0,28 km ²)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Kalkningen är vilande, anses inte längre försurad. Nationellt värdefullt vatten för fiske.	LIS-område: Lilla Säm
Valsebotjärnet (0,3 km ²)	Ingen aktuell status	Inga fastställda MKN	Kalkas. Nedströms Valsebotjärnet ligger Grundtjärnet som är klassad som nationellt värdefullt vatten för fiske och natur	LIS-område: Valsebo-Tölden
Vattendrag				
Enningdalsälven (3 km)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Vattenförekomsten är påverkad av försurning men kalkas vilket ger gott resultat	LIS-område: Dals Högen, Norane, Högensgård, Båstorp-Söder, Mölnerud
Grubberödsälven (3 km)	Måttlig	God ek. status	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Vandringshinder.	LIS-område: Loviseholm

		2027 God kemisk ytvattenstatus	Vattenkraftverksamhet beräknas ingå i omprövning 2022.	
Örekilsälven (Källområde till Torpfors, 20 km)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av markavvattning. Vandringshinder (dämme) vid Torpfors kvarn.	Fisketurism. Viss ny bebyggelse medges.
Örekilsälven (TorpforsTöftedalsåns inlopp, 21 km)	Måttlig	God ek. status 2033 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av övergödning	Fisketurism. Viss ny bebyggelse medges.
Töftedalsån övre del (13 km)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Vandringshinder.	Fisketurism. Viss ny bebyggelse medges.
Töftedalsån nedre del (17 km)	Otillfredsställande	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Vandringshinder.	Fisketurism. Viss ny bebyggelse medges.
Hakån övre del (4 km)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat.	Ingen påverkan.
Hakån nedre del (5 km)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av övergödning. Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat.	Ingen påverkan.
Högsbäcken (6 km)	Måttlig	God ek. status 2027 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av övergödning.	Ingen påverkan.
Stenebyälven (VångsjönGrann, 2km)	God	God ek. status God kemisk ytvattenstatus	Saknar påverkanskällor för försurning och övergödning/näringsämnen	Ingen påverkan.
Stenebyälven (uppströms Vångsjön, 12 km)	Måttlig	God ek. status 2033 God kemisk ytvattenstatus	Påverkad av försurning men kalkas vilket ger bra resultat. Vandringshinder.	LIS-område: Vassända-Lilla Grorud
Stamnåraälven (6 km)	Måttlig	God ek.	Vandringshinder. Saknar påverkanskällor	Ingen påverkan.

		status 2027 God kemisk ytvattensta tus	för försurning och övergödning/näringsämnen.	(Tidigare LISområde: Stamnåra)
--	--	--	---	-----------------------------------

Beträffande kemisk status så finns problem med för höga halter av kvicksilver i alla sjöar och vattendrag, pga nedfall från luften.

Vattenmyndigheten för Västerhavsdistriktet har beslutat om ett åtgärdsprogram för Västerhavets vattendistrikt 2015-2021. I detta, nu gällande åtgärdsprogram, finns bl.a. åtta åtgärder som kommunerna ska vidta. I slutet av 2021 kommer vattenmyndigheten att besluta om ett nytt åtgärdsprogram, ny förvaltningsplan och nya miljö kvalitetsnormer (MKN), som ska gälla för 2022-2027 (förslag är ute på remiss nov 2020 - april 2021).

Svensk vattenförvaltning syftar till att vi ska förbättra våra vatten och skapa en långsiktig hållbar förvaltning av våra sjöar, vattendrag, kust samt grundvatten.

Vattenförvaltning i Sverige bedrivs enligt [EU:s ramdirektiv för vatten, i vattenförvaltningsförordningen](#). Direktivet innebär att samma regler gäller för alla och att bedömningar görs på samma sätt för hela gemenskapens vatten. Ramdirektivet vilar på två grundpelare: att värna ett naturligt växt- och djurliv i vatten och att säkerställa tillgången på rent vatten för dricksvattenproduktion.

En viktig del i direktivet är att vattnet ska förvaltas i avrinningsområden och vattendistrikt eftersom vatten rör sig efter de naturliga gränserna och inte inom lands-, läns- eller kommungränser.

Kommunerna får inte planera på ett sådant sätt att vattenförekomsternas status försämras. I detaljplaneringen kan planbestämmelser om t.ex. dagvattenhantering, avloppsfrågor och undvikande av vissa material i byggnaderna medverka till att miljö kvalitetsnormen för vatten följs. I kommunens vattenarbete krävs en nära samverkan mellan plan-, bygg-, VA- och miljökontoren. Samråd behövs även med övriga kommuner i respektive avrinningsområde.

Vatten är en viktig dricksvattenresurs och även för växt- och djurliv. Sjön Lilla Le bidrar till grundvattenbildningen. Lilla Le utreds också som reservvattentäkt. För att trygga framtida generationers vattenresurser så får vattenkvaliteten inte försämras ekologiskt eller kemiskt.

En ökad andel hårdgjorda ytor kräver genomtänkta dagvattenlösningar för lokalt omhändertagande av dagvatten. Kommunen har påbörjat arbetet med en kommunomfattande va-plan och va-policy.

Mer information om vatten finns i avsnitt [4.7](#).

Vägledning:

- Ansvarig för tillsyn av verksamheter och förorenings-skadade områden är Länsstyrelsen och DMEF.
- Ansvarig för tillståndsgivning, tillsyn och krav på enskilda avlopp är DMEF.
- Skyddsområde och skydds föreskrifter för vattentäkter har upprättats och är beslutade av Länsstyrelsen.
- Om genomförandet av en detaljplan antas medföra betydande miljöpåverkan ska en miljöbedömning göras för planen.

Åtgärder:

- Kommunen bör arbeta med att minska påverkan på vatten från det rörliga friluftslivet.

Kartbilagor:

[Vattenkvalitet, Dals-Eds kommun](#)

5.4.4 Olycksrisk

Räddningstjänsten i Dals-Ed har ansvaret att bedriva räddningstjänst och förebyggande arbete mot brand och olyckor i Dals-Eds Kommun i enlighet med Lagen om skydd mot olyckor (LSO).

I kommunen finns två brandstationer: Ed och Nössemark. Vid brandstationen i Ed finns det tre heltidsanställda som bemannar stationen dagtid. Utryckningsstyrkan består av deltidsanställd personal, där det ständigt finns en styrkeledare och fyra brandmän i beredskap. Dessutom finns det, i samarbete med grannkommuner, ständigt en räddningschef i beredskap. I Nössemark finns ett brandvärn med frivillig personal utan beredskap. Vid larm inom Nössemarks område larmas alltid styrkan från Ed samtidigt. Ett

organiserat samarbete inom Västra Götaland säkerställer möjligheten till snabb förstärkning från grannkommuner vid behov.

Transportstyrelsen har pekat ut väg 164/166 samt järnvägen Norge-Vänerbanan som transportleder för farligt gods. Med farligt gods menas gods som består av eller innehåller hälso- och/eller brandfarliga varor i fast, flytande eller gasform och som kan medföra skador på människor, djur, egendom eller miljö. Vägar för farligt gods går genom grundvattentäkt. Konflikter mellan vattenskyddsområden och farligt gods har tidigare utretts av Trafikverket, men de har bedömt riskerna som små.

Inom följande zoner finns risk för miljö, hälsa och säkerhet:

- Områden inom cirka 150 meter från vägarna 164 och 166.
- Områden inom cirka 150 meter från järnväg.
- Områden inom cirka 100 meter från ledning 130 kv eller högre.
- Områden inom cirka 50 meter från ledning 40 kv.

För att hindra risk för olyckor behöver man ta hänsyn till avstånd samt hur utrymningsvägar och ventiler placeras. Utredning om farligt gods på järnväg samt urspårning har gjorts för Norgebanan inför detaljplanearbete i Ed 2014, se vägledning.

Vägledning:

- Riskbedömning av farlig godsled görs i samband med planering och exploatering. Aktuella säkerhetsavstånd ska hållas. Exempel på åtgärder som kan komma av en riskutredning är

att utrymningsvägar ska placeras bort från godsled för farligt gods, att friskluftsventiler placeras bort från godsled för farligt gods eller att möjlighet ska finnas för människor att själva stänga ventilationen i byggnader.

- I samhällsplaneringen används zonindelning vid lokaliseringssprövningar. Zonerna representerar möjlig markanvändning i förhållande till transportled för farligt gods vid väg och järnväg. Se Länsstyrelsens information om "Riskhantering i detaljplaneprocessen, Länsstyrelsens riskpolicy för markanvändning intill transportleder med farligt gods".
- Skyddszoner för byggnation vid väg och järnväg ska beaktas vid planläggning.
- Vid Norgebanan gäller följande avstånd:
 - 35 meters skyddsavstånd mellan byggnader och Norgebanan.
 - 30 meters skyddsavstånd mellan uteplatser eller andra områden avsedda för stadigvarande vistelse och Norgebanan.
- Trafiksäkerhetsplan ska tas fram och tjäna som bedömningsunderlag vid beslut i hithörande frågor.
- Vid byggnation ska väg för räddningstjänst att ta sig fram finnas.
- Inom följande zoner provas ny bostadsbebyggelse restriktivt:
 - Områden inom cirka 150 meter från vägarna 164 och 166.
 - Områden inom cirka 150 meter från järnväg.
 - Områden inom cirka 100 meter från ledning 130 kv eller högre.
 - Områden inom cirka 50 meter från ledning 40 kv.
- Väglagen och starkströmsföreskrifterna m.m. innehåller regler till skydd för anläggningarnas drift och fortbestånd.

Åtgärder:

Trafiksäkerhetsplan

Kartbilagor:

[Rekommenderad väg farligt gods, Dals-Eds kommun](#)

[Utvecklingsområden för bebyggelse och rekommenderad väg för farligt gods, Dals-Eds kommun](#)

5.4.5 Översvämning

Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap (MSB), har gjort översiktliga översvämningsskärningar. Dessa visar vilka områden som berörs av översvämningar vid ett 100-årsflöde och 200-årsflöde (det flöde som bedöms ske en gång på 100 respektive 200 år) samt beräknat högsta flöde. MSB har i rapport "Översiktlig översvämningsskärning längs Upperrudsälven" daterad 2015-11-17 översiktligt kartlagt bland annat områden vid Stora Le. Länsstyrelsen har tagit fram handboken "Stigande vatten i samhällsplaneringen" för att hjälpa kommuner att planera i utsatta lägen.

Åtgärder har vidtagits för att förhindra översvämningar vid samhällsviktiga verksamheter.

Stora Les normalvattenstånd är 102 m.ö.h. och en beräknad nivå på 104,60 m.ö.h. vid ett 100-årsflöde och 104,80 m.ö.h. vid ett 200-årsflöde varför en lägstanivå för nybyggnation har satts vid 105,35 m.ö.h.

Vägledning:

- Som planeringsunderlag gällande risk för översvämning, skred, ras och erosion används SGU och MSB:s karteringar översiktlig planering. För detaljplanering av bostäder och verksamheter behövs dock ett mer detaljerat underlag.
- I kommande detaljplaner ska framkomlighet till planområdet beaktas.
- Vid detaljplaner räcker vanligtvis att beakta ett 100- och 200-årsregn.
- Vid Stora Le finns eventuellt översvämningsrisk vid 100-årsflöde, vilket behöver beaktas vid exploatering. Lägsta nivå för byggnation är +105,35 m (färdigt golv, RH 2000).
- Fördjupad studie avseende flöden krävs vid framtida exploatering längs Stora Le och Örekilsälven.

Kartbilagor:

[Översvämningsrisk, Dals-Eds kommun](#)

5.4.5.1 Lågpunktskartering och ytavrinning

En lågpunktskartering är ett underlag för att visa översvämningsrisker och kunna ta hänsyn till det i planeringen. Vid ett starkt skyfall är lågpunkter samt hastigheten för ytavrinningen avgörande för att undvika översvämning. Eftersom det är svårt att dimensionera ett VA-nät som är robust mot översvämning och extrema skyfall, är det viktigt att planera för mindre hårdgjorda ytor och visa hur ny bebyggelse tar hand om vattnet. En skyfallskartering kommer tas fram i samband med klimatanpassningsplanen och är obligatorisk vid detaljplanering. Mer information om beredskap för skyfall finns att läsa i "Beredskapsplanering för skyfall" (Rapport 2017-3), från Svenskt Vatten Utveckling.

I kartbilaga redovisas risk för översvämning, lågpunkter tillsammans med utvecklingsområden för bebyggelse och LIS-områden.

Vägledning:

- I en detaljplan behöver visas hur ett 100-årsregn respektive ett 200-årsregn påverkar planområdet och den avsedda bebyggelsen.
- Ytavrinningsvägar ska vara markerade på detaljplanen.
- Kvarstående instängda områden ska markeras på detaljplanen och får inte bebyggas.
- Lägsta tillåten sockelhöjd på bebyggelsen ska definieras, vilket kräver en noggrann detaljplan och genomgång av varje kvarter. Det behöver också tydliggöras hur ändrad

detaljplan kan användas för att hantera översvämningar i befintlig miljö. Exempel på åtgärder som skulle kunna vara tänkbara är:

- Begränsningar i andelen hårdgjord yta.
- Införa lägsta tillåtna höjdsättning av tillkommande byggnader.
- Ange dämmningsnivå för marköversvämning, med förebild från Köpenhamn där befintliga fastigheter förväntas kunna tåla en uppdämning av 10 cm över gatunivån för att det ska gå att skapa säker ytavledning.

(Källa: Svenskt Vatten Utveckling)

Åtgärder:

- Klimatanpassningsplan

Kartbilagor:

[Lågpunktskartering, Dals-Eds kommun](#)

[Översvämningsrisk, lågpunkter och utvecklingsområden för bebyggelse, Dals-Eds kommun](#)

5.4.6 Erosion

Inom begränsade delar av kommunen har en översiktlig stabilitetsundersökning gjorts. Även i samband med detaljplanering och byggande har markens stabilitet undersökts. I samband med översiktsplaneringen gör kommunen en övergripande bedömning för att avgöra om vissa områden är lämpliga för bebyggelse. Med ett klimatanpassningsperspektiv kan översiktsplanen bli långsiktigt hållbar och bidra till att man undviker risker för översvämningar, ras och erosion.

Skred och ras, är snabba massrörelser i jordtäcket som kan orsaka stora skador dels på mark och byggnader inom det drabbade området, dels inom nedanförliggande markområde där skred- och rasmassorna hamnar.

Statens räddningsverks (numera MSB) karteringen visar bland annat på låga säkerhetsfaktorer inom Le- och delar av Bålnäsområdet. Riskområden finns även vid Jordbron-Agerhus och Fridhem. De geologiska förutsättningarna av berggrund och jordarter innebär att i samband med detaljplanering och exploatering ställs krav på mer detaljerade geotekniska undersökningar. I anslutning till tätorten finns ett flertal detaljerade geotekniska undersökningar utförda. Första steget i vidare planering är en övergripande miljökonsekvensbeskrivning med riskanalyser där påverkan av riksintressen och geotekniska förutsättningar kartläggs.

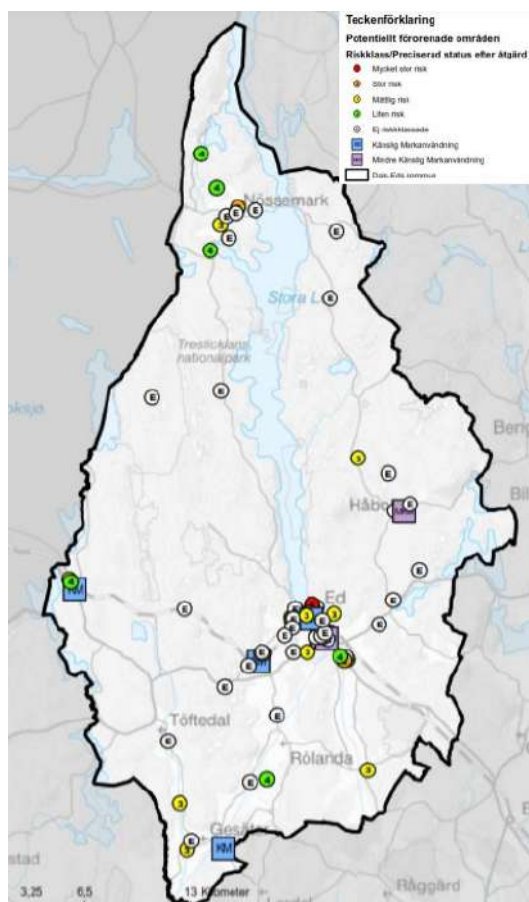
Vägledning:

- Vid prövning av bygglov och vid planläggning beaktas stabilitetsförhållandena. Där risk för låg stabilitet kan befaras, görs erforderliga undersökningar. Särskilda åtgärder kan krävas.
- Som planeringsunderlag gällande risk för översvämning, skred, ras och erosion används SGU och MSB:s karteringar.

Kartbilagor:

[Aktsamhetsområden, Dals-Eds kommun](#)

5.4.7 Förorenad mark

Med förorenade områden menas mark, grundvatten, ytvatten, sediment eller byggnader där halter av något ämne är så hög att det kan orsaka en risk för människors hälsa eller miljön.

Länsstyrelsen registrerar information om potentiellt förorenade områden i en databas kallad EBH-stödet. I databasen finns information om potentiellt eller konstaterat/undersökta förorenade områden och områden som efterbehandlats/sanerats. Informationen i databasen uppdateras löpande. Ett potentiellt förorenat område innebär i praktiken att det på platsen tidigare har funnits en verksamhet som kunnat ge upphov till föroreningar, men att provtagningar och vidare undersökningar inte gjorts för att klargöra detta. Exempel på verksamheter som kunnat ge upphov till föroreningar är nedlagda bensinmackor, gamla avfallsdeponier och gamla industrier.

I Dals-Eds kommun finns drygt 90 objekt registrerade i EBH-stödet, av dessa är drygt 25 riskklassade i riskklass 1 till 4, där riskklass 1 anger att det är mycket stor risk att området är förorenat och i områden med riskklass 4 är det liten risk för föroreningar. Att ett område fått

en riskklass innebär inte alltid att undersökningar med provtagningar har utförts, i de flesta fall bygger riskklassningen i dagsläget på en inventering av historiken om området. Resterande av de ca 65 områdena i EBH-stödet är branschklassade, vilket innebär att det identifierats att en viss bransch bedrivits på platsen och att området utifrån det har försetts med en branschklass 1-4. Nationella och regionala miljömål finns för arbetet med att utreda och efterbehandla förorenade områden.

I arbetet med förorenade områden har Naturvårdsverket tagit fram två olika nivåer med generella riktvärden; känslig markanvändning (KM) och mindre känslig markanvändning (MKM). KM betyder

att marken kan användas för exempelvis bostadsändamål, medan MKM är mark som kan användas för exempelvis industrier. När det i kartan som redovisar potentiellt förorenade områden finns områden där KM respektive MKM är utmärkt innebär det att åtgärder utförts i områdena till den nivån för markanvändning.

Miljöbalken reglerar vem som är ansvarig för att utreda och efterbehandla förorenade områden. När det saknas ansvarig för undersökningar och efterbehandlingsåtgärder finns det under vissa förutsättningar möjlighet till statligt bidrag för sådana åtgärder. Bidragen finns i två varianter, ett för de områden med mycket stor miljörisk och ett för områden som behöver saneras för att bygga bostäder.

Vid misstanke om föroreningar behöver föroreningsituationen undersökas innan markens lämplighet för olika ändamål kan fastställas. Information om vilka utredningar och efterbehandlingsåtgärder som gjorts finns hos tillsynsmyndigheten för det aktuella området.

Den som äger eller brukar en fastighet och upptäcker en förorening är skyldig att genast underrätta tillsynsmyndigheten. Efterbehandlingsåtgärder av ett förorenat område är anmälningspliktiga till tillsynsmyndigheten (Dalslands miljö- och energikontor eller länsstyrelsen beroende på vem som är tillsynsmyndighet för det aktuella området).

Utifrån dagens kunskap finns potentiellt förorenade områden inom och i anslutning till utvecklingsområde i Eds centrum samt LIS-område för Bälнас-Skansan, Nössemarks-Strand, Loviseholm och Högens gård. Föroreningsproblematiken behöver utredas inför exploatering, se vidare under riktlinjer nedan och i informationen om respektive LIS-område.

Förtydligande av kartbild: Områden som är markerade med 1-4 betyder riskklass 1 mycket stor risk, riskklass 2 stor risk, riskklass 3 måttlig risk och riskklass 4 liten risk för förorening. Områden som är markerade med E innebär att området identifierats och branschklassats i branschklass 1-4. Områden som är markerade med KM och MKM står för känslig markanvändning (mark lämplig för bostadsändamål) och mindre känslig markanvändning (mark lämplig för industriändamål).

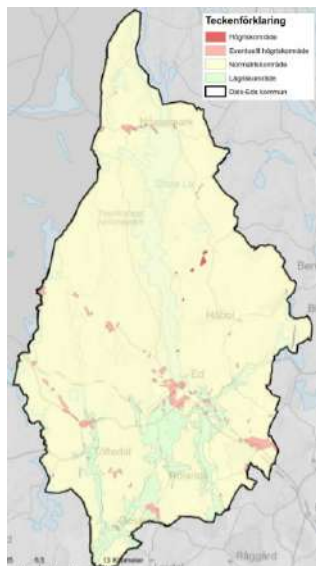
Vägledning:

- Vid planläggning och lovprövning bör den regionala inventeringen av potentiellt förorenade områden (länsstyrelsens EBH-stöd) användas som ett kunskapsunderlag tillsammans med historisk inventering av verksamhetshistoriken i påverkansområdet för bedömning av föroreningsrisk och behov av utredningar.
- Vid planläggning och lovprövning av områden som misstänks vara förorenade ska detta utredas.
- Om föroreningar förekommer ska dessa åtgärdas utifrån riskbedömning, innan marken får användas för utbyggnadsändamål, på så vis kan vi uppnå en del i det nationella miljömålet om en giftfri miljö.

Kartbilagor:

[Potentiellt förorenade områden, Dals-Eds kommun](#)

5.4.8 Radon

Radon är en färg- och luktlös ädelgas, som bildas när radium sönderfaller. Radon förekommer främst i uranrik berggrund och jordarter, men även i byggnadsmaterial t.ex. s.k. blåbetong. Marken delas in i tre typer: hög, normal- och lågradonmark.

Högradonmark, mer än 50 000 Bq/kbm, består huvudsakligen av mark där berggrund och moräner innehåller uranrik bergart (alunskiffer, uranrika graniter, pegmatiter och uranmineraliseringar) samt jord med stor permeabilitet (grus, grovkornig morän och sand). Vid byggnation krävs radonsäkert byggnadsutförande.

Normalradonmark, 10 000--50 000 Bq/kbm, består huvudsakligen av mark vars berggrund eller jordlager innehåller bergarter eller berg fragment med normal radiumhalt, d.v.s. graniter med normalt uraninnehåll, sura gnejser och sura vulkaniter. Vid byggnation krävs radonskyddande utförande.

Lågradonmark, mindre än 10 000 Bq/kbm, består huvudsakligen av mark med berggrund eller moräner med låg uranhalt (kalksten, sandsten, skiffer, kvartsiter, grönstenar, gnejser och graniter. Vidare ingår områden med grus, sand och morän med låg radonhalt i jordluften samt lera och silt vars lagertjocklek är större än 2 m. Särskilda byggnadstekniska åtgärder behövs inte.

I Dals-Eds kommun finns endast en översiktlig markundersökning av berggrundstrålning. Förekomst av sand och morän finns i väl avgränsade områden, framför allt i israndzonerna. Förekomst av högradon och normalradonmark kan där inte uteslutas. Markradonundersökning sker vid bygglovsprövning.

Mätning av strålningen i bostadshus i Ed har gjorts. Undersökningen är emellertid gammal och kanske inte längre aktuell. Dagens byggnadsmaterial innehåller knappast några radioaktiva ämnen.

Radon i bostäder och andra byggnader kan komma från marken, den egna brunnens vatten eller byggnadsmaterial. Långvarig exponering ökar risken att utveckla lungcancer och risken att drabbas är proportionell mot exponeringstiden och radonhalten i den luft man andas in. Radon i bostäder orsakar runt 500 lungcancerfall per år i Sverige. De flesta som drabbas av radonassocierad lungcancer är rökare.

Vid nybyggnation gäller gränsvärdet 200 Bq/m³ för radon i inomhusluften. Gränsvärdet återfinns i Boverkets byggregler BBR. För befintliga bostäder och allmänna lokaler är det Folkhälsomyndighetens allmänna råd om radon inomhus som styr med ett riktvärde på 200 Bq/m³.

1990 tog Västsvenska berg fram en översiktlig markradonkarta över Dals-Eds kommun. I kartan klassificeras områden som högrisk, eventuell högrisk och lågrisk med avseende på radon. Det finns dock alltid tillräckligt med radon i marken för att gällande gräns- och riktvärden ska kunna överskridas i en byggnad om konstruktionen är otät mot marken. Detta gäller även i så kallade lågriskområden. Det är därför nödvändigt att vid nybyggnation vidta förebyggande åtgärder som förhindrar att radongas tar sig in i den färdiga byggnaden. Kostnaden för sådana åtgärder utgör bara en bråkdel av

den totala kostnaden för byggprojektet, varför det är ett kostnadseffektivt sätt att minimera radonhalten i inomhusluften.

Vägledning:

- Inom högriskområde och eventuellt högriskområde ställs krav vid bygglovsprövningen att grunden ska byggas radonsäkert. Alternativt kan en markradonmätning göras innan startbesked som visar att marken är att betrakta som normal- eller lågriskområde och att radonskyddat uppförande därför är tillräckligt.
- Inom normal- och lågriskområde ställs krav vid bygglovsprövningen att grunden ska byggas radonskyddat.
- Radonsäker byggnation ska säkerställas vid framtagande av ny detaljplan.

Åtgärder:

- Verka för radonmätningar

Kartbilagor:

[Radon, Dals-Eds kommun](#)

5.4.9 Kraftledning

Kring kraftledningar och elanläggningar alstras elektromagnetiska fält som kan vara skadliga för människors hälsa. Några säkerhetsavstånd med hänsyn till dessa risker finns inte antagna av de nationella myndigheterna.

Vägledning:

- Bebyggelse ska lokaliseras på tillräckligt avstånd från kraftledningar och elanläggningar med iakttagande av försiktighetsprincipen enligt miljöbalken.
- Vid exploatering ska hänsyn tas till Elsäkerhetsverkets starkströmsföreskrifter.
- Regler och rekommendationer från Svenska kraftnät ska följas. Samråd ska hållas med Svenska kraftnät när åtgärder planeras inom 250 meter från transmissionsnätsledningar och stationer.

5.4.10 Tillgänglighet

Kommunala fastigheter och inrättningar ska vara tillgängliga för alla, oberoende av vilken orsak som ligger bakom en specifik individs begränsade rörlighet. Befolkningen tenderar att bli allt äldre och det är viktigt att samhället utformas med hänsyn till åldrande befolkning.

Vägledning:

- Enkelt avhjälpna hinder ska undanröjas i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser.
- Byggnation av boende anpassade för äldre ska främjas.

Åtgärder:

- Kommunen ska uppdateras i tillgänglighetsdatabasen som drivs av regionen och där man kan se tillgängligheten på olika platser.

5.4.11 Ekosystemtjänster inkl ytor för klimatanpassning

Riksdagen antog 2014 en "Strategi för biologisk mångfald och ekosystemtjänster" (prop. 2013/14:141), och där lyfts betydelsen fram av en ökad kunskap om ekosystemtjänster.

Ekosystemtjänster är de nyttor som naturens ekosystem och dess organismer ger människan. Ekosystemtjänster ger en ökad insikt om hur användningen av mark och vatten kan planeras för att ge så stora värden som möjligt både för människan och naturen. I ett fungerande ekosystem kan vi människor ta del av naturens tjänster, som till exempel pollinering som är viktigt för vår matproduktion. Detta kallas för ekosystemtjänster och utgör en viktig grund för människors hälsa och välbefinnande. Genom att planera för grön infrastruktur kan dessa tjänster säkerställas på lång sikt.

Naturvårdsverket gav 2018 ut en förteckning på de olika ekosystemtjänsterna. De brukar indelas i:

- **stödjande**; såsom näringsämnenas kretslopp, primärproduktion och biologisk mångfald i olika slags ekosystem (t.ex. barrskog, lövskog, gräsmark, vatten, våtmark och hav)
- **reglerande**; såsom vattenrening, skydd mot översvämningar, erosionskydd, luft- och klimatreglering, koldioxidbindning, pollinering, fröspridning och reglering av skadedjur
- **producerande**; såsom mat, dricksvatten, material, energi och genetiska resurser.
- **kulturella**; såsom hälsa och fritidsupplevelser, turism, estetiska värden, sociala relationer, kunskap och undervisning och andlig inspiration.

Länsstyrelsen har på uppdrag av regeringen tagit fram en Regional handlingsplan för grön infrastruktur (2019) som omfattar land- och vattenmiljöer i Västra Götalands län.

Dalslandskommunerna Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud och Åmål planerar att gemensamt utarbeta en plan (planeringsunderlag) för grön infrastruktur och genomföra analyser för landskapsekologiska samband för att få en översikt av hur viktiga habitat hänger samman spridningsbiologiskt i landskapet. Materialet ska fungera både som planeringsunderlag för fysisk planering och naturvård samt som kommunikationsunderlag för att öka kunskapen om ekologiska samband hos politiker, tjänstemän och allmänhet. På landskapsnivå ska viktiga samband synliggöras och analyseras. På tätortsnivå ska ekosystemtjänstkartläggning och analys för viktiga ekosystemtjänstfunktioner utföras. Projektet ska även ta fram målsättningar, verktyg och metoder för att stärka den gröna infrastrukturen i landskapet och värdefulla ekosystemtjänster i tätorterna. Dalslands miljö- och energiförbund har i december 2020 inlämnat en LONA-ansökan till Länsstyrelsen

för projektgenomförande 2021-2023. LONA-projektet har beviljats och samverkansprojektet om Grön infrastruktur och ekosystemtjänster startar 2021 och pågår i 4 år med DMEK som projektledare.

Grön infrastruktur definieras som ett nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur samt människors välbefinnande. Den regionala handlingsplanen ska vara det centrala verktyget i arbetet med att bevara och utveckla grön infrastruktur. Ett viktigt syfte med handlingsplanerna är att ge ökad kunskap om värden i landskapet.

Grön infrastruktur handlar om att olika livsmiljöer i naturen behöver hänga ihop. Områdena behöver också vara tillräckligt stora och av god kvalitet för att arter ska trivas och överleva. Det gäller för såväl människor som till exempel djur, växter och svampar. Om naturen hänger ihop kan djur och växter förflytta sig och spridas i landskapet, vilket är en förutsättning för att ekosystemen ska fungera.

Översiktsplanen är ett centralt verktyg för att hantera grön infrastruktur.

Vägledning:

- För värdetrakter i områden med potentiellt högt exploateringsstryck är det viktigt att planprocessen i ett tidigt skede inkluderar grön infrastruktur. Handlingsplanen för grön infrastruktur har en regional skala och är därför ett underlag för regionplanering och översiktsplanering.

Åtgärder:

- En kommunal klimatanpassningsplan ska tas fram, eventuellt i samverkan med grannkommuner. Planen bör innehålla en analys över lokala effekter av ett förändrat klimat för de kommande 100 åren samt hur väl rustad kommunen är för att stå emot nya mer extrema vädersituationer. Strategier och förslag ska tas fram för hur kommunen i sin fysiska planering kan hantera samt undvika och/eller minimera klimatförändringens effekter och ökade risker för skyfall, översvämningar, ras, erosion, torka och bränder.
- Kartläggning av ekosystemtjänster ska göras.

Kartbilagor:

[Värdekärnor och värdenätverk, Dals-Eds kommun](#)

6. Planeringsunderlag

6.1 Nationella och globala intressen och mål

6.1.1 Agenda 2030

Kommunen ansluter sig till de 17 globala utvecklingsmålen Agenda 2030 (antogs av FN 2015). Läs mer på www.globalamalen.se.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

I avsnitt 3.1, Utvecklingsområden, redogörs för hur kommunens mål kan kopplas till de globala målen.

6.1.2 Vision för Sverige

Boverket har på uppdrag av regeringen format en vision för Sverige 2025 som kan användas som underlag för att uppnå ett hållbart samhälle. I visionen visas tolv vägar för framtidens fysiska samhällsplanering och vilken riktningsändring som krävs för att vi ska nå ett hållbart samhälle år 2050.

De vägar som beskrivs är:

BEBYGGELSE

- Hantera växande stadsregioner
- Skapa en hållbar livsmiljö i och kring staden
- Utveckla småorter och glesbygd hållbart
- Bygga hållbart

EKONOMI

- Högre utbildning är motor för regional tillväxt
- Planera långsiktigt för kortsiktiga verksamheter
- Gynna besöksnäringen

INFRASTRUKTUR

- Skapa internationella spårstrukturer för gods och resor
- Regional utveckling behöver utbyggd kollektivtrafik
- Säkerställ framtidens elförsörjning

NATUR, LANDSKAP & MILJÖ

- Trygga rent vatten
- Bevara tätortsnära natur, stränder och jordbruksmarker

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Genom de fyra utvecklingsområdena i ÖP, där vi bland annat satsar på gröna näringar, hållbar byggnation, landsbygdsutveckling och välutvecklad kollektivtrafik, arbetar Dals-Eds kommun i riktning mot det hållbara samhället. För att säkerställa genomförandet beskrivs också viktiga konkreta aktiviteter i [genomförandeplanen](#).

6.1.3 Nationella miljö kvalitetsmål

Riksdagen har beslutat om nationella miljö kvalitetsmål. Generationsmålet innebär att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan
- samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Riksdagen har även beslutat om 16 miljö kvalitetsmål varav nedanstående 14 berör Dals-Eds kommun:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- God bebyggd miljö
- Ett rikt växt- och djurliv

(Läs mer om miljömålen på www.sverigesmiljomal.se)

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen medverkar i arbetet med miljömålen genom att exempelvis delta i arbetet enligt följande regionala åtgärdsprogram:

- Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland
- Klimat 2030
- Åtgärdsprogram för Västerhavets vattendistrikt

Exempel på annat kommunalt miljömålsarbete är:

- Kommunens Energi- & klimatstrategi (mål 1)
- Kalkning av sjöar och vattendrag (mål 3)
- Miljökrav i kommunens upphandlingar (mål 4 m.fl.)
- DMEF's tillsyn (flera av målen)
- LOVA-projektet Örekilsälvens övre del (mål 7, 8 och 13)
- Kommunens naturvårdsprogram (mål 11-16)

I utvecklingsområdet miljö beskrivs kommunens vision om en grön profil och om hur man satsar på de gröna näringarna. Kommunen ska arbeta tillsammans för en naturlig balans mellan utveckling och bevarande.

Översiktsplanen bedöms bidra till målen: frisk luft, giftfri miljö, säker strålmiljö och god bebyggd miljö, vilket specificeras i [MKB, avsnitt 3.11](#).

6.1.4 Energi och klimat

Sommaren 2017 beslutade riksdagen om att införa ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige med nya klimatmål till 2030, 2040 och 2045. Det långsiktiga klimatmålet innebär att Sverige senast år 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären.

Västra Götaland har tagit fram en klimatstrategi ("Klimat 2030 – Västra Götaland ställer om") som har ett av de mest ambitiösa regionala klimatmålen i Sverige, att till 2030 vara en fossiloberoende region. Det innebär att utsläppen av växthusgaser ska minska med 80 procent utifrån 1990-års nivå. Dals-Eds kommun har ställt sig bakom den regionala klimatstrategin, arbetar aktivt mot dess mål och har redovisat sina lokala åtaganden på www.klimat2030.se. En uppdatering av den kommunala energi- och klimatstrategin planeras i samband med framtagande av en ny Hållbarhetsvision för Dalsland som startar hösten 2019.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Dals-Eds kommun har en energi- och klimatstrategi som antogs år 2016. Målet är att minska energiförbrukningen och att öka andelen förnyelsebar energi. Prestationsmålen för den kommunala verksamheten är att:

- Andelen förnyelsebar energi ska vara minst 90 % till år 2020.
- Kommunens fordon ska år 2020 till minst 10 % drivas med förnyelsebar energi.

- Ska minska sin totala energiförbrukning med 20 % till år 2020 jämfört med år 2009.

Energiuppföljningen för år 2018 visar att andelen förnyelsebar energi uppgår till 89 %. Kommunen har sedan år 2009 till år 2018 minskat den inköpta mängden fossilt bränsle till uppvärmning i sina byggnader, från 163 m³ till 25 m³ eldningsolja. Under samma period har också byggnaderna effektiviserat sin totala energianvändning med 13 %. (från 165 kWh/m² till 143 kWh/m²). När det gäller kommunala fordon så nyttjade dessa under år 2018 enbart fossilt bränsle i form av Diesel (85 m³) och Bensin (13 m³). Från och med november 2018 fick man också möjlighet att tanka närproducerad, fossilfri biogas i Dals-Ed. Kommunen har sedan dess successivt bytt ut bilar i sin fordonsflotta till förmån för biogasbilar. I juni 2019 är 22 biogasbilar i drift i de kommunala verksamheterna. Vilket innebär att 40 % av personbilarna i de kommunala verksamheterna kan nyttja förnyelsebart drivmedel.

Den slutliga energianvändningen för hela den geografiska kommunen beräknas, med hjälp av Statistiska centralbyrån, SCB:s kommunala energibalanser uppgå till 140 000 – 150 000 MWh/år. Av detta beräknas elanvändningen stå för ca 60 000 MWh.

Framtagande av ny energi- och klimatplan finns med som åtgärd i [Genomförandeplanen](#).

6.1.5 Transportpolitiska mål

Det övergripande ansvaret för de transportpolitiska målen ligger hos regeringen. De ska göra satsningar som håller ihop Sverige, underlättar bostadsbyggande, ger bra förutsättningar för näringslivet och bidrar till ett fossilfritt land. Regeringen beslutar om investeringarna och hur de ska prioriteras i landet. För genomförandet ansvarar olika myndigheter, bl.a. Trafikverket.

Nationella och regionala planer

Infrastrukturen planeras genom två planer, den ena på nationell nivå och den andra på regional nivå. Den nationella planen omfattar i stort järnväg, motorvägar (E45 och E6) farleder och hamnar. Den regionala planen utgörs av investeringar i övriga riksvägar samt av primära länsvägar. För den regionala planen som även omfattar kollektivtrafik, cykel, samfinansiering av järnväg ansvarar Västra Götalands regionen. Nuvarande planer gäller 2018-2029.

Transportsystemets utformning, funktion och användning ska medverka till:

- Att ge alla en grundläggande tillgänglighet med god kvalitet och användbarhet samt bidra till utvecklingskraft i hela landet
- Ett jämställt transportsystemet, dvs. likvärdigt svara mot kvinnors respektive mäns transportbehov
- Att ingen ska dödas eller skadas allvarligt
- Att miljökvalitetsmålen uppnås
- ökad hälsa.

Kommunens roll

Kommunernas intressen under planeringsprocessen samordnas genom respektive kommunalförbund som i sin tur ansvarar för att lyfta kommunernas frågor till politisk beredning i BHU (Beredningen för

hållbar utveckling). Planen fastställs av Regionfullmäktige. Prioriterat mål för kommunen är att öka antalet tågavgångar samt att vägnätet bibehålls och utvecklas.

Västra Götalandsregionen ansvarar för kollektivtrafiken med Västtrafik som utövare. Utvecklingen styrs via det regionala trafikförsörjningsprogrammet och beslutas i Kollektivtrafiknämnden. Västtrafik genomför kollektivtrafiken och kommunen medverkar till att busstrafiken planeras och utvecklas i attraktiva tidslägen och destinationer. Arbetet genomförs i samverkan med Dalslandskommunerna. Tågen drivs av tågbolag som Vy, SJ och Västtrafik.

Utmaningar och möjligheter

Sträckan Oslo-Göteborg utgör ett viktigt kommunikationsstråk för Dals-Eds kommun och dess behov av upprustning/ombyggnation har diskuterats över en lång tid. Sträckan ingår i EU:s TEN-T (Trans-European Transport Network)- stråk och är en av de nio stomnätskorridorerna, i detta fallet Skandinavien-Medelhavet. Sträckan mellan Öxnered och Halden har idag enkelspår och är ett objekt som ännu inte har byggts klart, trots TEN-T:s mål om färdigställande till 2030. I dagsläget är det dubbelspår Göteborg-Öxnered och i Norge pågår en etappvis byggnation till dubbelspår Oslo-Halden med plan om färdigställande ca 2034. Dubbelspår minskar restiden och ökar möjligheten att köra mer tåg. Sträckan Öxnered-Halden, med arbetsnamnet Missing Link, saknar idag en reell planering men under 2016 gjordes en gemensam utredning mellan trafikmyndigheterna i Sverige och Norge. Västra Götalandsregionen driver frågan vidare tillsammans med Trafikverket.

För Ed har valet av lösning en stor betydelse. Västlänken öppnar i Göteborg år 2028 och då går det att köra avsevärt fler tåg via Göteborg. Även tunneln mellan Danmark och Tyskland i Ferhman Bält planeras stå klar 2028. Arbetet pågår för en etappvis byggnation av Missing Link där första etappen är ett dubbelspår från Öxnered till Skälebol (där banan delas mellan Karlstad och Norge).

I en framtida planering, år 2050, kan det köras persontåg varje halvtimme mellan Oslo-Göteborg och ca 40 godståg/dygn på sträckan. EU's (Europeiska unionens) krav på godstransporter på järnväg är att systemet år 2030 ska klara 740 meters godståg i 100 km/tim genom stationerna. För detta krävs ombyggnationer i Eds station, beräknat till ca 40 miljoner kronor.

I Megaregion Western Scandinavias (Oslos storstadsområde med fylkena Akershus och Østfold samt de svenska regionerna Västra Götaland, Halland och Skåne) ställningstaganden (punkt 7 och 8) framgår att:

- Vi som har gränser mot andra länder kommer satsa ytterligare resurser på att stärka gränssamarbetet och på arbetet för att minska gränshinder, öka utbytet över våra gränser. Tillsammans ska vi verka för ökad nordisk samverkan, inte minst inom transportområdet.
- Vi kommer enligt OECDs rekommendationer jobba intensivt för att få till nödvändiga investeringar i spårinfrastruktur. Brister på sträckan Malmö-Göteborg-Oslo motverkar ländernas ambitiösa klimatmål. Vi förutsätter att nationerna agerar betydligt mer aktivt i framtiden och är öppna för snabba, otraditionella lösningar.

Strategiska beslut för stationsområdet, eventuell annan sträckning av banan utanför Ed behöver tas inom relativt kort tid men kommunen har inte beslutanderätten. För närvarande finns ingen beslutad investering i spårinfrastruktur på banan mot Oslo genom Dalsland. Utredning pågår i regi av Trafikverket och Regionen.

Möjliga scenarier och konsekvenser

Alternativ som kan komma ifråga för Dals-Ed är:

- att dubbelspår följer befintlig bana genom samhället,
- att man drar spåren förbi tätorten,
- att enkelspåret är kvar och det byggs några fler mötesspår eller
- att inga investeringar genomförs.

Regionaltåg kan trafikera på spåren genom Ed och övriga tåg kan använda den nya spårdragningen utanför tätorten. Fördelen med det senare är att godstrafik inte behöver gå genom tätorten och nackdel kan vara att antalet tågavgångar kan minska då fjärrtågen Oslo- Göteborg tågen inte angör Ed. Dras spåren genom tätorten kan det medföra ett ökat buller och större risker med godståg (olyckor, urspårning, farligt gods). Fördelen är att samtliga persontåg går genom tätorten, vilket ger möjligheten till ett ökat resande och en högre attraktivitet för kommunen som bostads-, arbets- eller besöksort.

Ett första steg för att skapa mer utrymme för fler tåg är att det byggs fler mötesspår vilket är avsevärt billigare än att bygga helt nya spår, vilket kan snabba upp beslutsprocessen och genomförande.

Genomförs det inga investeringar finns inte förutsättningen för att öka trafiken, vilket är det långsiktiga målet.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Reservat för järnväg pekas ut i [4.3.3 - Järnvägstrafik](#).

Prioriterade vägar pekas ut i [4.3.1 - Vägar](#).

Trafiksäkerhetsplan finns som aktivitet i [Genomförandeplan](#).

6.1.6 Jämställdhetspolitiska mål

Regeringens övergripande mål för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv. Utifrån det övergripande målet arbetar regeringen efter sex delmål⁵:

- *En jämn fördelning av makt och inflytande*
Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- *Ekonomisk jämställdhet*
Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- *Jämställd utbildning*
Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.

⁵ <https://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetpolitikens-mal/>

- *Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet*
Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- *Jämställd hälsa*
Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- *Mäns våld mot kvinnor ska upphöra*
Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

“Länsövergripande strategi för jämställdhetsintegrering Jämställt Västra Götaland” är en plattform för jämställdhetsintegrering i länet. I strategin sätts de nationella jämställdhetspolitiska målen i relation till regionala förhållanden för Västra Götalands län. Dals-Eds kommun har ställt sig bakom den länsövergripande strategin och valt att fokusera på målet att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. “Strategi för arbete med våld i nära relationer” togs fram av kommunen 2019 för att strukturera arbetet. Under den tid som Översiktsplan i Dals-Eds kommun gäller kommer Dals-Eds kommun att utgå från nationella och regionala mål, även om de kan komma att ändras något under perioden. Även den lokala inriktningen kan komma att ändras utifrån utvecklingsbehov på något av områdena gällande jämställdhet. I Dals-Eds kommun ska jämställdhet vara en självklarhet.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Genom kommunens [utvecklingsmål](#) och i synnerhet utvecklingsområden kompetens och demokrati stärks de jämställdhetspolitiska målen.

6.1.7 Folkhälsomål

Det nationella målet för folkhälsopolitiken är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation.

Folkhälsopolitikens sektorsövergripande mål- och uppföljningsstruktur har åtta målområden. De första sju målområdena utgör livsområden som omfattar viktiga resurser för en god och jämlik hälsa men också inriktning på arbete som främjar god och jämlik hälsa. Det åttonde målområdet betonar vikten av att hälso- och sjukvårdens verksamhet bör bli bättre på att motverka skillnader mellan sociala grupper vad gäller insjuknande, behandling och konsekvenser av sjukdom och ohälsa.

1. Det tidiga livets villkor
2. Kunskaper, kompetenser och utbildning
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter
5. Boende och närmiljö
6. Levnadsvanor
7. Kontroll, inflytande och delaktighet
8. En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Översiktsplanen ska bidra till att nå folkhälsomålen och skapa förutsättningar för en god och jämlik folkhälsa. Bland annat är område 2 identiskt med utvecklingsområde kompetens i ÖP och område 5 inryms i utvecklingsområde plats. Område 7 berör utvecklingsområde för demokrati, och handlar om delaktighet, likt en av de tre inriktningsmålen för Dals-Eds kommun. Många av aktiviteterna i [genomförandeplanen](#), såsom exempelvis satsningen på kommunens alla naturområden och vandringsleder, är bidragande till folkhälsa.

6.1.7.1 Nationellt mål för folkhälsopolitiken

Kunskaper, kompetenser och utbildning

Målområdet handlar om att utveckla människors kompetenser och kunskaper genom lärande och utbildning, vilket är väsentligt för att uppnå jämlik hälsa. Det finns ett starkt samband mellan utbildningsnivå och hälsa. Livsvillkor, levnadsvanor och andra förhållanden som bidrar till god hälsa är bättre och mer hälsofrämjande bland personer med högre utbildningsnivå. Förvärvade kunskaper och kompetenser genom utbildning ger möjlighet till högre status men också till att stärka psykologiska och sociala resurser samt reell möjlighet att påverka den egna situationen, vilket kan minska fysiska och psykosociala risker. Kompetenser och kunskaper utvecklas genom olika former av lärande under livets olika skeden och har ett starkt samband med människors förutsättningar för en god hälsa. Åtgärder för en mer jämlik hälsa bör därför inriktas på att alla barn, unga och vuxna har möjlighet att utveckla kompetenser och kunskaper samt tillgodogöra sig en god utbildning oberoende av sociala och ekonomiska förhållanden, ålder, könstillhörighet och funktionsnedsättning. Viktiga arenor för jämlik hälsa är: grundskolan, gymnasieskolan, vuxenutbildningen och det ideella föreningslivet. Centralt för arbete för en god och jämlik hälsa är: likvärdig utbildning, god lärandemiljö som främjar trygga uppväxtvillkor, att tidigt identifiera elever som behöver stödinsatser för att fullfölja utbildningen. Även hälso- och livsstilsfrågor ska uppmärksammas inom ramen för skolan.

Boende och närmiljö

Boende och närmiljö är en viktig komponent för en god och jämlik hälsa. Bostaden är en viktig plats för återhämtning, vila och rekreation. En sund, trygg och trivsamt boendemiljö är också ett grundläggande mänskligt behov och den som inte har rimligt goda boendeförhållanden har svårt att klara övriga delar av livet, såsom t.ex. utbildning och arbete, som i sin tur har stor betydelse för hälsan. Att känna sig trygg i sitt boende har också stor betydelse för viljan och lusten att vistas utomhus i närområdet. Låg socioekonomisk position samvarierar med hög exponering för olika riskfaktorer i boende och närmiljön, och genom detta ökar risken för ohälsa, sjukdom och en ojämlik hälsa. Att ha tillgång till en god bostad i ett område som ger samhälleliga förutsättningar för social gemenskap bidrar till trygghet, tillit och en god och jämlik hälsa. Åtgärder för en mer jämlik hälsa bör riktas mot att bryta boendesegregation men också på hållbart byggande med som motverkar exponering för skadliga miljöfaktorer. Med jämlik hälsa-perspektiv inom samhällsplanering kan förändringar åstadkommas som påverkar människors levnadsvillkor och minskar ojämlikhet i hälsa. Viktiga komponenter för en jämlik hälsa är att skapa bostadsområden som är socialt hållbara och boendemiljöer som präglas av goda miljöfaktorer.

Kontroll, inflytande och delaktighet

Att människor har kontroll över sitt eget liv, tillit till andra, inflytande och delaktighet i samhället är centrala områden för att uppnå jämlik hälsa. Sannolikheten är större bland personer med lägre socioekonomisk position att uppleva sig ha sämre kontroll och inflytande över sina egna livsvillkor och utvecklingen av samhället i stort, samt mindre gemenskap och delaktighet. En god och jämlik hälsa inom målområdet uppnås genom att främja alla individers möjligheter till kontroll, inflytande och delaktighet i samhället och i det dagliga livet. Individer och grupper som i lägre utsträckning än andra har möjlighet till kontroll, inflytande och delaktighet bör särskilt prioriteras. Åtgärder för en mer jämlik hälsa är jämlikt deltagande i demokratiska processer och det civila samhället samt arbete för de mänskliga rättigheterna och med att motverka diskriminering och annan kränkande behandling samt frihet från hot och våld, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter.

Vid planering av den fysiska miljön ska de som berörs ha möjlighet att höras. Genom att ta vara på synpunkter kan en miljö skapas som är bättre anpassade för människor och på så vis bidrar till ett mer hållbart samhälle.

Kommunens/översiktsplanens bidrag::

Genom kommunens [fyra utvecklingsområden](#) kompetens, demokrati, plats och miljö skapas möjligheter för att uppfylla de nationella målen. I [Genomförandeplanen](#) finns också flertalet aktiviteter som bidrar till mål, såsom bl.a. trygghetsskapande åtgärder och en satsning på naturområden för rekreation.

6.1.8 Mål för friluftspolitiken

För friluftspolitiken är det övergripande syftet att t stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv. Allemansrätten en grund för friluftslivet. För att uppnå målet är det viktigt att människor har möjlighet att komma i kontakt med naturen. Naturområden som är tillgängliga, nära och har hög kvalitet främjar friluftsliv i vardagen.

Kommunens/översiktsplanens bidrag::

Genom kommunens [utvecklingsområden](#) plats och miljö skapas möjligheter för att uppfylla de målen. I [Genomförandeplanen](#) finns också flertalet aktiviteter som bidrar till mål genom satsningar på naturområden för rekreation.

6.2 Regionala och mellankommunala intressen och mål

6.2.1 Vision för Västra Götaland

Västra Götalands vision har ledorden "Det goda livet".

Visionen innefattar tre delar:

- *Hållbar utveckling* med de tre dimensioner, den ekonomiska, sociala och miljömässiga. Ett hållbart samhälle ska tillgodose dagens behov utan att äventyra kommande generationers behov. Alla beslut ska utformas på ett sätt som beaktar ekonomiska, sociala och miljömässiga konsekvenser i ett längre tidsperspektiv.
- *Fyra generella perspektiv*, som ska genomsyra allt; den gemensamma regionen, jämställdhet, integration och internationalisering
- *De fem fokusområdena*, dit huvuddelen av utvecklingsarbetet inriktas:
 - ett livskraftigt och hållbart näringsliv
 - ledande i kompetens och kunskapsutveckling
 - infrastruktur och kommunikationer med hög standard
 - en ledande kulturregion
 - en god hälsa.

I diskussionsunderlaget "["Det goda livet i Dalsland"](#)" (VGR Analys 2020:51) har det övergripande målet om att öka dalslänningarnas välbefinnande en direkt koppling till Visionen om Det goda livet. Strategin i underlaget innebär att detta uppnås genom att stärka levnadsförhållanden och utvecklingsförutsättningar i landskapet stärks. Viktiga områden som lyfts är; sysselsättning, samhörighet, attraktivitet och utbildning/skolresultat. För att nå mål föreslås fördjupade satsningar med grund i ordinarie utvecklingsarbete samt att "dalslandssäkra" implementeringen av det mer "komplexa" samhällsutvecklingsarbete som sker vid Västra Götalands regionala noder genom en experimentell del där Dalsland utgör testarena för breda satsningar som har förutsättning att ändra grundläggande förutsättningar för omställning och utveckling.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

I Dals-Eds kommuns [vision](#) arbetar man efter inriktningsmålen attraktivitet, delaktighet och hållbarhet. Samtliga av regionens fem fokusområden har arbetats in i kommunens vision genom att satsningar på kreativt entreprenörskap, gröna näringar, kompetens, infrastruktur, evenemang och folkhälsa. Vidare återfinns en rad aktiviteter i [Genomförandeplanen](#) som främjar uppfyllelsen av Vision för Västra Götaland.

6.2.2 Regionala miljömål

Länsstyrelsen i Västra Götaland har tillsammans med Skogsstyrelsen och Västra Götalandsregionen tagit fram regionala miljömål för Västra Götaland och dessa gäller även kommunerna och övriga aktörer. De regionala målen består av de nationella målen med preciseringar, samt ett antal regionala tilläggs mål om sammanlagt 46 st.

Länsstyrelsen följer årligen upp miljömålen, i den senaste uppföljningen (december 2018) redovisas att bara miljömål 5 kommer att nås till 2020, medan mål 6 och 9 är nära att nås och övriga miljömål

inte kommer att nås (mer info finns på www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland/). Takten på åtgärderna behöver därför öka och Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och VG-regionen har utarbetat ett regionalt åtgärdsprogram för miljömålen (2017-2020) med namnet "Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland". I programmet finns förslag till åtgärder inom fyra områden:

- minskad klimatpåverkan
- hållbar användning av vattenmiljöer
- hållbart brukande av skog & odlingslandskap
- god boendemiljö & hållbar konsumtion.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Olika aktörer (bl.a. alla kommuner) har tillfrågats om vilka åtgärder som organisationen är villig att arbeta med. Tanken är att detta ska stimulera till ökad samverkan inom länet och till att fler åtgärder kan genomföras. Exempel på miljöåtgärder som Dals-Eds kommun förklarar sig beredd att arbeta med är:

- delta i projekt giftfri vardag
- ta fram kulturmiljöprogram
- främja ekologisk livsmedelskonsumtion
- utbilda och lära för hållbar utveckling
- skydda värdefulla vattendrag
- öka arealen hyggesfritt skogsbruk

6.2.3 Hållbarhet

Begreppet hållbarhet skapades 1987 av FN:s världskommission för miljö och utveckling. Definitionen lyder: "Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov." En hållbar utveckling bygger på tre dimensioner: ekologisk, social och ekonomisk. Den ekologiska dimensionen ses ofta som den grundläggande och den som begränsar hur vår utveckling kan ske.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen deltar i det regionala samarbetet enligt "Utmaningar för ett hållbart Västra Götaland, regionalt åtgärdsprogram för miljömålen" samt klimatstrategin "Klimat 2030, Västra Götaland ställer om".

Dalslands miljö- och energikontor (DMEK) hjälper kommunen med att implementera miljöledning i kommunen genom bl.a. miljöutbildningar, miljörutiner, miljöseminarier och miljörevisioner. Målet är att miljöledningssystemet ska integreras i det befintliga ledningssystemet, Stratsys. Det har tagits fram indikatorer och mätmetoder för antagna miljömål i Dals-Eds kommun och arbetet med att integrera miljöledning i den nya styrmodellen kommer att fortsätta. Genom att de tänkta åtgärderna riktade mot miljömålsarbetet hamnar i ett årshjul där de planeras, genomförs, följs upp samt ständigt strävas efter att förbättras, syftar miljöledningsarbetet till att bidra till att det ekologiska perspektivet i kommunens hållbarhetsarbete uppfylls.

Ett arbete med ett måldokument "Hållbarhetskompass Dalsland", för Dals-Eds, Bengtsfors, Färgelanda och Melleruds kommuner och Dalslands miljö- och energiförbund har inletts. Under hösten 2019 genomförs ett antal workshops som ska resultera i ett måldokument. Arbetet tar sin utgångspunkt i de 17 globala Agenda 2030-målen.

6.2.4 Kulturstrategi för Västra Götaland

Kulturstrategin samspelar med VGRs övergripande styrdokument för visionen om ett gott liv i Västra Götaland och ska vara angelägen för kommuner och kulturaktörer. Den kommer att styra satsningar inom kulturområdet tillsammans med regionfullmäktiges årliga budget. Kulturstrategin ska också fungera som vägledning för de organisationer som möjliggör och utvecklar kulturen samt samspela med kommunala kulturpolitiska dokument och satsningar.

Kultur i olika former är viktigt för flertalet människor och är en del av det goda livet. Västra Götalandsregionen satsar mycket på medel på kultur, men det kan i praktiken vara svårt för medborgarna i Dals-Eds kommun att ta del av den stora kulturverksamhet som Västra Götalandsregionen ansvarar för. Det finns en utvecklingspotential om Dals-Eds kommun skulle tilldelas större ekonomiskt stöd för att arrangera kulturella insatser som efterfrågas alternativt att regionen hade arrangerat, i samverkan med kommunen, vissa lämpliga kulturella arrangemang lokalt.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Genom [utvecklingsmålet "Levande tätort och landsbygder"](#) främjas kulturevenemang i kommunen.

6.2.5 Landsbygdsprogram

Landsbygdsprogrammet 2014-2020 omfattar vissa stöd, bl.a. för lantbrukare som vill utföra miljötjänster, för röjning av betesmark eller förbättring av vattenkvaliteten. Den som tänker starta eller ta över ett företag inom jordbruk, trädgård eller rennäring kan söka startstöd. Stöd genom landsbygdsprogrammet kan även handla om projektstöd för t.ex. bredband, föreningar, skapa och bevara service på landsbygden osv.

Lokalt Ledd Utveckling är en arbetsmetod där man utvecklar landsbygden i samverkan mellan privata, offentliga och ideella aktörer. Finansiering för projekten sker genom de Europeiska struktur- och investeringsfonderna.

Landsbygdsutveckling - Vad betyder det på nationell och lokal nivå?

Det är viktigt med befolkade, aktiva och växande landsbygder. En befolkad landsbygd försörjer de gröna näringarna med arbetskraft och ger mer skatteintäkter, vilket ger bättre serviceunderlag för boende. Ett vitalt näringsliv med höga produktionsvärden ger goda förutsättningar att möta framtida

marknader, där de gröna näringarna spelar en stor roll. Landsbygden har stora möjligheter men står också inför stora utmaningar.

En utmaning är att hitta personal med rätt utbildning, såväl inom den privata som inom den offentliga sektorn. För att locka människor med kompetens till kommunen behöver man öka attraktiviteten i alla led. Kommunal service med god och likvärdig tillgång till vård, skola och omsorg är viktiga bitar för att attrahera kompetenta personer. På så vis får människor tillit till kommunen så att de tar steget att flytta till kommunen. Det är även brist på personer med högre utbildning. Tillgång till högre utbildning i närområdet (eller geografiskt obunden högre utbildning) är viktig för både näringslivet och den offentliga sektorn. Man behöver göra det lättare för invånare att välja högre utbildning. Det dalslandsgemensamma arbetet kring kompetens- och rekryteringsfrågor är viktigt och främjar synen på Dals-Ed som en attraktiv plats att arbeta och bo på.

Det finns stora krav på näringslivets förmåga till förnyelse. Det måste kunna samspela med aktörer lokalt, nationellt och globalt. Aktörer som kan bidra med kunskaper och pengar till produktions- och tjänsteutveckling är grundstenar för kommunens utveckling.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Genom [utvecklingsmålet "Hög kompetensmatchning"](#) bidrar kommunen till åtgärder. Ett exempel är ökade satsningar på distansutbildning och medverkan i Campus Dalsland.

6.2.6 Strukturbild Fyrbodal

Strukturbild Fyrbodal utgör en plattform och forum för viljestyrd strategisk samplanering och är underlag för delregionala inspel till övriga planer på regional, nationell och global nivå. Det övergripande målet är att uppnå en effektivare resursanvändning och hållbar utveckling och tillväxt.

Strukturbild Fyrbodal ska:

- förankras på regional och nationell nivå
- vara styrande för kommunalförbundet
- vara inspirerande och vägledande för kommunernas strategiska översiktsplanering

Genom Strukturbild Fyrbodal ökas kunskaperna om hur olika framgångsfaktorer samspelar för hållbar utveckling och tillväxt i såväl de enskilda kommunerna som i delregionerna, regionen, nationen och globalt. Arbetssättet bygger på ett mellankommunalt engagemang, ökad territoriell kunskap och förståelse för hur kommunernas olika styrkor och resursbaser bidrar till helheten.

Projektets mål är att utifrån en politiskt beslutad och förankrad framtidsbild för Fyrbodal, enas om färdriktning och utveckla en självbild som stärker oss som delregion såväl som enskilda kommuner.

Strukturbild Fyrbodal pågår under tre år med start våren 2019 och drivs av Fyrbodals kommunalförbund. Projektet finansieras av kommunerna i Fyrbodal och Västra Götalandsregionen i form av regionala utvecklingsmedel samt eventuella strukturfondsmedel.

I nätverket medverkar samhällsbyggnadschefer i de olika kommunerna.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.7 Natur i Dalsland

I boken Natur i Dalsland (DMEF & Votum förlag 2017) samt www.naturidalsland.se finns nästan samtliga naturreservat och sevärda områden i Dalsland beskrivna.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Flertal åtgärder i [Genomförandeplanen](#) syftar till att främja och marknadsföra naturen i kommunen.

6.2.8 Samverkan

Många mindre kommuner står inför utmaningar att bibehålla service på godtagbar nivå trots sjunkande befolknings- och skatteunderlag. Genom samverkan kan man på ett bättre sätt tillgodose service även med begränsade resurser.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.1 Dalsland

Samverkan inom Dalsland är ofta förekommande i planeringsfrågor, t. ex. vad gäller avfallsplan och vindbruksplan, samt för att lösa kompetensförsörjningen. Dals-Eds kommun har en gemensam funktion för biståndshandläggare med Bengtsfors kommun samt en gemensam funktion för bostadsanpassningshandläggare med Färgelanda kommun och man har nyligen genomfört en utredning om en gemensam ekonomienhet i Dalsland.

Inom Dalsland finns också samarbete inom utbildning. Bland annat finns det föreningen Ett Dalsland I Tillväxt (eDIT) som arbetar med att kartlägga och samordna utbildningsbehov samt att skapa insikt hos näringslivet om vikten av att arbeta med framtida kompetensförsörjning och företagans ansvar i arbetet. Genom eDIT ökar samverkan mellan näringsliv och övriga aktörer, vilket bidrar till att man träffas, knyter kontakter och gör affärer, vilket genererar fler företag.

Kommunen har tre förskolor, grundskola, gymnasium och gymnasiesärskola som alla är placerade i tätorten. Förutom i Dals-Eds kommun finns gymnasieskolor i Bengtsfors, Melleruds och Åmåls

kommuner. I Dals Långed i Bengtsfors kommun finns möjlighet till eftergymnasiala studier på Stenebyskolan och på högskolan för design och konsthantverk (HDK). Stenebyskolan har konst- och kulturutbildning samt YH-utbildningar. HDK, som hör till Göteborgs universitet har utbildningar på grund- och avancerad nivå. Tillgång till högskolestudier finns via Högskolan Väst som kan nås både med tåg och buss. Ytterligare förutsättningar för högre studier kommer kunna erbjudas via Campus Dalsland som planeras placeras i Bäcke-fors. Därtill finns Dalslands folkhögskola, med en skola i Färgelanda och en i Trollhättan som erbjuder möjlighet att läsa in ämnen på grundskole- och gymnasienivå samt olika kurser.

Markanvändningen utmed Dalslands kanal är ett område där kommunerna behöver en samsyn.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.2 Dalslands miljö- och energiförbund

Dalslands miljö- och energiförbund är en samarbetsorganisation inom miljö- och energiområdet för de fyra kommunerna Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud. Samarbete sker även med Åmåls kommun (särskilt på energiområdet) och med Vänersborgs kommun (naturvård och vattenfrågor). Förbundet har sitt juridiska säte i Mellerud. Den politiska organisationen utgörs av en förbundsledning och en miljö- och energinämnd. Förbundsledningen består av åtta ledamöter och åtta ersättare. Vardera kommunen utser två ledamöter samt två ersättare. Förbundsledningen har det övergripande ansvaret för inriktningen av det miljö- och energistrategiska arbetet.

Miljö- och energinämnden består av åtta ledamöter och åtta ersättare. Dessa utses av Dalslands miljö- och energiförbunds ledning. Miljö- och energinämnden är en myndighetsnämnd med ansvar för att lagstiftningen inom framförallt miljö- och livsmedelsområdet efterlevs. Nämnden har också ett operativt ansvar för det miljö- och energistrategiska arbetet. Tjänstemannaorganisationen består av ett miljö- och energikontor som leds av förbundschefen.

Förbundet har följande ändamål:

- Ansvara för den myndighetsutövning genom prövning och tillsyn som ankommer på medlemskommunerna enligt miljö- och livsmedelslagstiftningen samt övrig lagstiftning med anknytning till verksamhetsområdet.
- Initiera och samordna det miljö- och energistrategiska arbetet i medlemskommunerna och i förbundet.
- Utföra energi- och klimatrådgivning utifrån tilldelade statsbidrag.
- Fullgöra kommunernas åtaganden när det gäller kalkning av sjöar och vattendrag samt medverka i det lokala och regionala miljöövervakningsarbetet.
- Vara en resurs i medlemskommunernas krisberedskap.
- Bistå medlemskommunerna med underlag för besvarande av remisser, svara för information inom verksamhetsområdet samt bistå med expertkunskap inom verksamhetsområdet.

- Kunna vara ägare till kommungemensamma administrativa system med syfte att effektivisera de kommunala verksamheterna.

6.2.8.3 Fyrbodals kommunalförbund

Fyrbodals kommunalförbund är tillsammans med Dalslandskommunerna den huvudsakliga samverkansytan för kommunen.

Uppgifter för kommunalförbundet:

- svara för gemensamt regionalt tillväxt- och utvecklingsarbete
- medverka till en gemensam plattform för omvärldsorientering, debatt och förmedling av framtidsbilder
- aktivt bevaka kommunala intressen genom uppvaktningar, remissyttranden mm
- driva gemensamma utvecklingsprojekt för medlemskommunerna
- skapa förutsättningar för att nyttja EUs resurser till projekt
- skapa nätverk, sprida idéer och stimulera till erfarenhetsutbyte.

Ämnen som drivs genom Fyrbodals kommunalförbundet:

- infrastruktur och kollektivtrafik
- affärsdriven miljöutveckling
- strukturbild Fyrbodals kommunalförbundet
- kultur
- näringsliv
- kompetensförsörjning
- teknikcollege
- välfärdsutveckling
- digitalisering
- antagning Fyrbodals kommunalförbundet
- socialtjänst och hälso- och sjukvård
- hälsokällan
- FoU-Socialtjänst Fyrbodals kommunalförbundet
- samhällsorientering för nyanlända
- vård- och omsorgscollege Fyrbodals kommunalförbundet.

Vuxenutbildningen i Dals-Ed är en av de minsta i Fyrbodals område. Trots det erbjuds många yrkesutbildningar, tillsammans med kurser för grundläggande behörighet och kompletteringar för högre studier. Det är möjligt genom samverkan med andra kommuner, förbund och nätverk. Det innebär att vi kan hålla en hög kvalitet i verksamheten, och anpassa ett brett utbud av utbildning för varje individ.

Samverkan inom Dalsland

För lärare och vägledare inom vuxenutbildningarna finns nätverk där aktuella frågor och erfarenhetsutbyte är viktiga inslag. Nätverken leds och planeras av deltagarna själva, men med möjlighet att lyfta frågor i rektorsnätverket, eller tvärtom, utreda frågor från rektorerna.

Samverkan inom Fyrbodals kommunalförbundet

Dals-Ed ingår i Fyrbodals vuxenutbildningsnätverk, administrerat av Fyrbodals kommunalförbund. Dals-Ed ingår i samverkan med Bengtsfors, Mellerud, Kunskapsförbundet Väst och Åmål. Viktiga delar i samverkan är planering och genomförande av yrkesutbildningar inom området och erfarenhetsutbyte.

Dals-Eds kommun samarbetar framförallt med nätverket V8, vilket innebär en samverkan mellan åtta kommuner: Strömstad, Dals-Ed, Tanum, Färgelanda, Munkedal, Sotenäs, Lysekil och Orust, inom Barn- och utbildningsområdet. Det kan handla om kompetensutveckling, erfarenhetsutbyte och gemensamt utvecklingsarbete av olika slag.

Både inom Dalsland, men även i Fyrbodals kommunalförbunds regi och på regionnivå, sker samverkan för att utveckla, förstärka och bibehålla en bra och fungerande infrastruktur. Ett bra och fungerande vägnät inom inte bara den egna kommunen utan även mellan kommuner och regioner är en viktig fråga för alla parter. Det bedrivs i många delar redan idag ett gemensamt arbete i dessa frågor i olika former, t.ex. kan nämnas nätverk inom infrastruktur inom Fyrbodals.

Dals-Eds kommun kommer via DMEF medverka i det miljöstrategiska nätverk för Fyrbodals som är under uppbyggnad.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.4 Trestad

Många av de regionala aktörer som bl. a. stödjer kommunernas näringsliv har sitt huvudkontor och resurser i trestadsområdet. Även om man har för avsikt att vara tillgänglig i hela Fyrbodals, är det ett problem att uppnå i realiteten. Trestad anses annars vara motorn inom Fyrbodals, där det blir naturligt fokus för t. ex. Innovatum, ALMI osv.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.5 Västra Götaland

Kommunsamverkan sker inom Västra Götaland, t.e.x. inom Energikontor Väst (tidigare Hållbar Utveckling Väst) som har Innovatum i Trollhättan som ny huvudman (från 2019). Det finns både projektverksamhet samt nätverksarbete, på områdena klimat, energi och miljöstrategi. Dals-Eds kommun gick 2019 även med i Byggsamverkan Västra Götaland, som är ett samarbete mellan kommunala samhällsbyggnadskontor i Västra Götaland och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.6 Karlstad

Det geografiskt mest naturliga samarbetet inom högre utbildning sker med Högskolan Väst, även om visst samarbete med Karlstads Universitet förekommer.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.7 Göteborg

Göteborg är en betydande samverkansplats, främst därför att Länsstyrelsen, Regionen, Trafikverket m.fl. myndigheter och organ finns geografiskt placerade där och att möten och kurser oftast förläggs där. Avståndet och restiden är ett hinder för kommunen att delta i den utsträckning som är önskvärt, vilket medför att det kan finnas risker för att kommunen missgynnas.

Göteborg är Västra Götalands läns största tillväxtmotor. En tillväxtmotor för en region definieras ofta av ortens invånarantal, sysselsättningstillfällen (som nås inom pendlingsbart avstånd), funktioner för högre utbildning och roll som mötesplats för handel och kultur. I Västra Götalandsregionen räknas Göteborg, Borås, Skövde, Trollhättan och Uddevalla som tillväxtmotorer. För Dals-Ed är det viktigt att hålla goda förbindelser, framför allt med Göteborg, Trollhättan och Uddevalla, för att vara och kunna ta del av tillväxten i regionen.

(Källa: Västra Götalands funktionella geografi 161004)

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.2.8.8 Internationella kontakter

Närheten till Norge innebär att gränshandeln blir en stor bidragande faktor för handeln i Dals-Eds kommun och det finns utvecklingspotential i denna. De norska besökarnas utlägg i Västra Götalands detaljhandel uppgick uppskattningsvis till 8,7 miljarder kronor år 2017. Det gjordes uppskattningsvis 5 miljoner resor från Norge till Västra Götaland under perioden. Den främsta reseanledningen vid resor från Norge till Västra Götalands län är shopping. 78 procent av norrmännens resor till länet utgjordes av shoppingresor och majoriteten av dessa (73 procent) av resor över dagen.

Det finns samverkan mellan Dals-Ed och Halden genom ett avtal om ömsesidigt bistånd för Räddningstjänsten. I fyrbodalsgemensamma projektet "Fossilfri Gränsregion" har kommunerna i Fyrbodal, Östfold och Follo åtagit sig att bli fossilfria avseende transporter senast år 2030.

Dals-Ed har efter Sveriges EU-inträde deltagit i och drivit ett flertal projekt och internationella utbyten, främst inom ramen för Interreg/Norgesamarbetet. Kommunen har haft två vänorter, Jögeva i Estland och Cepoy i Frankrike. Efter kommunreform i Estland 2018 har vänortsavtalet upphört. Under 2000-talet har förutsättningarna och inriktningen för att delta i EU-projekt förändrats så att det inte längre passar små kommuner som Dals-Ed, vilket fått till följd att de internationella utbytet avsevärt minskat.

Utvecklingen av Norge – Vänerbanan är ett mellankommunalt intresse som har stor betydelse för näringslivet och besöksnäringens utveckling.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kommunen ställer sig genom översiktsplanen positiv till samverkan där det anses skapa fördelar.

6.3 Kommunala intressen och mål

6.3.1 Näringslivsstruktur⁶

Inom kommunen bor och förvärvsarbetar ca 1 700 personer. 2 255 personer är sysselsatta inom kommunens gränser, vilket är en liten men stadig ökning under de senaste åren. Ca 590 personer pendlar dagligen in till kommunen och 530 personer pendlar ut från kommunen för att arbeta.

Antalet arbetstillfällen har också ökat under de senaste åren, och ligger på 2 255 personer. Förvärvsarbetande personer är 2 199 st. Antalet registrerade aktiva företag är 617, varav 202 AB. Utöver dessa bolag finns även ca 30 AB/arbetsställen som har sitt säte utanför Ed, men som drivs här.

Skogsnäringen är fortsatt den största näringen i kommunen, med ca 180 företag. Därefter kommer byggindustri, handel/service, tillverkning och företagstjänster. Skogsnäringen är stark, men även tillverkande industri har stått sig. En växande bransch är företagstjänster.

Den högkonjunktur som har hållit i sig i flera år, förväntas nu vända, vilket märks inom t. ex. byggindustrin.

Utmaningarna, som i resten av Sverige, är den stora kompetensbristen. Företagen har svårt att få tag på personer med rätt utbildning. En ljuspunkt framåt är de satsningar som nu sker inom den dalslandsgemensamma föreningen eDIT, som fokuserar på kompetensutveckling- och försörjningsfrågor för näringsliv och kommuner.

Handeln har i stort klarat sig bra, då flertalet butiker ligger vid industriområdet Jordbron. Här finns större genomströmning i förhållande till butikerna i centrum som har betydligt svårare att klara sig. E-handel, köpcenter och förändrade beteendemönster kan vara orsaker som gör det svårare att överleva.

⁶ Källa: SCB 2018, Bisnis Analys

Besöksnäringen står inför en generationsväxling, och en stor utmaning är att få nya entreprenörer att vilja jobba med näringen. Med de naturresurser som finns, finns det en stor potential för utveckling.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

I översiktsplanen pekas [områden för industri, verksamhet och handel](#) ut.

Genom [trainshopping](#) ges möjlighet till utveckling av handel.

[Utvecklingsområden](#) för kompetens, plats och miljö bidrar på flertal sätt till utveckling av näringslivet.

6.3.2 Vindbruksplan

Dals-Eds kommun har en för Dalsland gemensam vindbruksplan som antogs 2010. Vindbruksplanen utgör underlag för en strukturerad utbyggnad av vindkraft i Dalsland samt för en effektiv och konsekvent prövningsprocess. Dals-Eds kommun har två lämpliga områden och vidare sträcker sig också ett av Färgelandas utpekade områden in i Dals-Eds kommun.

[Fördjupning och tillägg](#) till översiktsplanen i Dals Eds kommun avseende vindkraft på Töftedal och Buråsen gäller dock framför vindbruksplan vad gäller Töftedalsfjället. För Buråsen gäller [Vindbruk Dalsland](#) framför fördjupningen.

I område D1 planeras en utbyggnad för 10 vindkraftverk och området D2, Töftedalsfjället, är utbyggt med 21 vindkraftverk. Tillståndsansökan har dock överklagats.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Riksintresse för vindbruk finns utpekad norr om område D1, i ett av den lokala vindbruksplanen utpekad olämpligt område. Området är fortsatt att anse olämpligt för vindkraft då det ligger inom naturreservat/Natura 2000-området Borgelemossarna.

Som åtgärd i [Genomförandeplan](#) anges en revidering av vindbruksplanen.

6.3.3 Kulturhistorisk byggnadsinventering

Den kulturhistorisk byggnadsinventering i Dals-Eds kommun, som genomfördes under perioden 2005-2011 och sammanställdes 2013, utgör ett viktigt dokument för utvecklingen av kommunen. Inventeringen förtydligar de kulturhistoriska och arkitektoniska värdena så att dessa uppmärksammas vid stadsplanering och bygglovshantering. Den ökade kännedomen om kulturhistoriskt intressanta byggnader och miljöer ska ge en förbättrad kunskap samt förbättrat planeringsunderlag som underlättar för kommunen att värna om det värdefulla kulturarv som speglar områdets identitet och historia. Inventeringen ska också bidra till att göra fastighetsägaren kommuninvånare och besökare medvetna om de kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer

som de förvaltar eller vistas i. Den äldre bebyggelsen utgör en mycket viktig del av samhällets identitet och kulturarv.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Genom aktiviteter i [Genomförandeplanen](#) för att inventera och marknadsföra tomma hus kan kulturhistoriskt viktiga byggnader ges möjlighet till att restaureras upp. I genomförandeplanen finns också aktivitet för att skapa kulturmiljöprogram.

6.3.4 Trädvårdsplan för Eds tätort

Trädvårdsplan för Eds tätort (antagen 2004) syftar till att ge ledning för långsiktiga och regelbundet återkommande skötselåtgärder i skogsmark, hagmark och ängsmarksområden inom Eds tätort. Planen strävar efter att framhålla skönhetsvärde, biologisk mångfald och att underlätta/uppmuntra vardagsrekreation. Naturreservat med eget fastställt skötselprogram ingår inte i planen.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

I [Genomförandeplanen](#) finns aktivitet för att revidera trädvårdsplanen.

6.3.5 Energi- och klimatstrategi för Dals-Eds kommun

Energi- och klimatstrategin är ett styrande dokument som avser både kommunen som geografiskt område och som organisation. Strategin hanterar frågor om tillförsel, distribution och användning av energi i kommunen. Den är också ett verktyg för kommunen att samordna olika aktörers insatser och för att kunna verka för en omställning till en mer attraktiv och klimatsmart kommun.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Framtagandet av en ny energi- och klimatstrategi har nyligen återupptagits efter en paus i väntan på arbetet med "Hållbarhetskompass Dalsland", som är tänkt att vara vägledande avseende inriktning och prioritering för det gemensamma, energi- och klimatstrategiska arbetet i kommunerna inom Dalslands kommunalförbund. Ny energi- och klimatstrategi planeras till år 2022.

6.3.6 Avfallsplan

Avfallsplanen är kommunens verktyg för att styra mot en hållbar resurshantering. Avsikten med samverkan i den nya avfallsplanen är att skapa samsyn inom avfallsområdet och på de olika utmaningar som avfallsområdet bär med sig. Vidare bör detta underlätta avfallsinsamlingen och

miljötillsynen relaterad till avfall inom kommunerna (Bengtstors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud) och på så sätt kan olika insatser och hantering av uppkomna problem samordnas och ge synergier och effektivare resursutnyttjande.

Kommunerna (Bengtstors, Dals-Ed, Färgelanda och Mellerud) har enats om ett gemensamt syfte med avfallsplanen. De har också enats om en gemensam vision för avfallsplanen. Syftet med avfallsplanen är att få ett tydligt gemensamt styrdokument för avfallshanteringen i de fyra Dalslandskommunerna. Avfallsplanen ska långsiktigt styra avfallshanteringen i riktning mot ett hållbart samhälle.

Visionen i avfallsplanen är att avfallshanteringen i de fyra Dalslandskommunerna ska bidra till ett hållbart samhälle. Avfallshanteringen ska vara serviceinriktad vilket innebär att alla aktörer och invånare i kommunerna ska förstå och bidra till att det avfall som uppstår ska hanteras som en resurs.

För att uppnå avfallsplanens syfte och vision har två fokusområden utarbetats:

- *Avfallet i kommunerna ska inte vara farligt för människors hälsa eller miljö*
- *Vi ska högre upp i avfallstrappan!*

Till dessa har fem mål och ett antal aktiviteter tagits fram.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

I [Genomförandeplanen](#) finns en aktivitet kring att skapa en återvinningscentral för återbruk.

6.3.7 Kultur och fritid

Kultur & Fritid är en dörröppnare som ger oss nya insikter, möjligheter och tankar. En motor för livskvalité, attraktionskraft och folkhälsa. Alla ska uppleva att det finns något för dem oavsett ålder och intressen. Kreativt tänkande är grogrunden till den innovationskraft inom en mängd verksamheter, som krävs för att kommunen ska utvecklas. Ett rikt kultur & fritidsutbud i vardagen är väsentligt för att vi ska må gott i kropp och själ. Vår oslagbara natur i Dals-Ed ger också rika möjligheter till rekreation. Genom att öka vår konsumtion av upplevelser kan vi stärka vår livskvalité i kommunen.

Kulturskolan ger frivillig undervisning i musikskapande samt dans. Visionen är att skapa ett livslångt kulturintresse hos våra unga.

Ungdomsgården är en kreativ plats där alla ungdomar är välkomna på sin fritid. De ska uppleva trygghet, respekt, glädje och gemenskap.

Biblioteket utvecklas kontinuerligt att bli en mötesplats där våra medborgare kan ta del av olika media och kulturella upplevelser. I biblioteket finns även kommunens fina konsthall inrymd. Den är mycket uppskattad och utnyttjad. Där bjuds ständigt på varierande Dalsländsk konst.

Biografen visar film på Stallbacken under större delen av året.

Sommarsimskolan ger simundervisning för alla barn med syfte att uppnå tillräcklig simkunnighet.

Kommunen driver flera idrottshallar i egen regi. Man lämnar även bidrag till föreningsdrivna anläggningar.

Det finns gott om samlingslokaler över hela kommunen. Dels lokaler som kommunen ansvarar för, men även lokaler som drivs av föreningslivet.

Kommunen ansvarar för flera årliga evenemang som exempelvis vår/höstmarknad, Kulturvecka, Valborgsfirande m fl. Kommuner stödjer även olika arrangemang under året med särskilt avsatta evenemangspengar, som kan sökas av föreningar och företag.

Kommunen har ett omfattande föreningsliv av skiftande karaktär, som spelar en mycket viktig roll för många medborgare. Även studieförbundens verksamhet är av stor vikt.

Valborgsfirande i Terrassparken. Foto: Paulina Eriksson

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

Kultur och fritid bidrar till att uppnå [kommunens mål om "Levande tätort och landsbygder"](#). I översiktsplanen framhävs också [mötesplatser som viktiga noder](#).

6.3.8 Bostadsförsörjningsprogram

Enligt Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar ska kommunfullmäktige anta riktlinjer för bostadsförsörjningen minst en gång per mandatperiod. Uppgifterna ska särskilt grunda sig på en analys av den demografiska utvecklingen, efterfrågan på bostäder, bostadsbehovet för

särskilda grupper och marknadsförutsättningar. Riktlinjerna för bostadsförsörjningen ska vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 3 § 5 plan- och bygglagen (PBL).

För att motverka den befolkningsnedgång som prognoserna pekar på krävs att det skapas attraktiva boenden i kommunen som motsvarar de behov och den efterfråga som finns på marknaden. Dals-Eds kommun har stora möjligheter att behålla befintliga invånare samt att locka nya invånare genom att kunna erbjuda trygga och tillgängliga boenden i närheten till vacker natur och sjöar. Med möjlighet till kollektivtrafik och god tillgång till fiber och digitalisering ökar också möjligheten för arbetsföra att vara bosatta i kommunen och arbeta på distans.

För att lyckas behålla befintliga invånare och locka nya invånare till kommunen är det viktigt att kommunen som helhet kan erbjuda bra boende- och livsmiljöer. Genom kommunens utvecklingsplan och dess genomförandeplan säkerställs kommunens kompetensförsörjning, demokrati och delaktighet, boendemiljöer och utbud samt hållbarhet och tillgång till natur och friluftsliv. Genom bostadsförsörjningsprogrammet kan främst målen om attraktiva boendemiljöer och levande tätort och landsbygder främjas och en viktig del i det är att se över vilken efterfråga och vilka behov som finns för att matcha dessa genom ett varierat utbud på bostäder och livsmiljöer. Detta behöver göras i stor delaktighet med aktörer inom bostadsbranschen, befintliga invånare och framtida invånare.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

- Genom en centrering av bebyggelse till Eds tätort och förtätning av centrum ges ökad tillgänglighet till kollektivtrafik och service för de grupper som kanske inte har tillgång till körkort och bil.
- Bostadsförsörjningsprogrammet och översiktsplanen kopplas båda till kommunens utvecklingsplan och utvecklingsområden för att uppnå en god uppföljning.

6.3.9 VA-plan

[VA-planen](#) har tagits fram i ett förvaltningsövergripande arbete med strategisk VA-planering och har sin utgångspunkt i de tidigare utformade dokumenten VA-översikt och VA-strategi. Syftet med VA-planen är att skapa en tydlig och långsiktig planering för vatten- och avloppsförsörjning i Dals-Eds kommun både inom och utanför nuvarande verksamhetsområde för allmänt VA. VA-planen skapar en viktig grund för en långsiktigt hållbar VA-försörjning, även i områden som idag inte berörs av de allmänna vattentjänsterna. Ett mer övergripande mål med den strategiska VA-planen är att minska miljöbelastningen och möjliggöra för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling i Dals-Eds kommun. I detta dokument presenteras de åtgärder som krävs för att uppnå detta syfte och mål.

Kommunens/översiktsplanens bidrag:

- En åtgärd i [genomförandeplanen](#) är att genomföra åtgärder utifrån VA-plan.
- Översiktsplanen anger [riktlinjer för VA](#) vid byggnation.

7. Konsekvenser

Översiktsplanen bidrar till kommunens vision om fler invånare genom främst en effektivisering av de ytor som redan är bebyggda. Bostadsbebyggelse föreslås koncentreras till Eds tätort, även om utveckling av landsbygderna är positivt. Planen bidrar till att främja näringslivet genom utökning av befintliga industriområden med nytt utvecklingsområde (Storängen). Vidare bidrar också planen till ökade möjligheter för besöksnäring genom en förstärkning av natur och friluftsliv. Planen bidrar till ökad säkerhet genom ställningstagande om omdragning av väg samt satsningar för att främja möjlighet till ökad användning av kollektivtrafik samt för gång och cykel. Planen bidrar till en hållbar utveckling med tydliga ställningstaganden och vägledning.

7.1 MKB

Det som i planen bedöms medföra en betydande miljöpåverkan är:

- Intentionen om en befolkningstillväxt, vilket ställer krav på fler bostäder i kommunen
- Landsbygdsutveckling i strandnära lägen
- Kommunens intention om att främja friluftsliv och naturturism
- För vissa miljöaspekter bedöms föreslagna infrastruktursatsningar och utbyggnaden av vindkraft medföra betydande miljöpåverkan

Översiktsplanens ställningstaganden och riktlinjer innebär till stor del att anspråk på obebyggd mark för ny exploatering blir begränsad. Obebyggda områden kan förbli naturmark och befintlig infrastruktur kan till stor del nyttjas vilket bedöms bidra till en god resurshushållning. Målsättningen om befolkningstillväxt och att stärka förutsättningarna för människor att bo kvar på landsbygden medför dock viss påverkan då det är oundvikligt att ny mark tas i anspråk. Fler boende på landsbygden innebär att kommunens glesa bebyggelsestruktur bibehålls vilket riskerar att behålla och eventuellt öka bilberoendet i kommunen. Biltransporter är idag kommunens största utsläppskälla av luftföroreningar.

Exploatering i strandnära lägen, som är känsliga växt- och djurmiljöer, måste föregås av noggranna studier kring påverkan på de specifika natur- och allemansrättsliga värden som områdena besitter. Värden ska beaktas och områden med höga värden bör inte exploateras. Områdenas funktion för klimatanpassning bör också beaktas. Att främja möjligheten till rekreation och friluftsliv bedöms vara ett lämpligt nyttjande av den stora resurs som kommunen besitter i och med omfattande och intressanta naturområden, samtidigt kan det öka belastningen på naturområden. Inga värdefulla naturområden tas i anspråk för exploatering i sådan utsträckning att det bedöms få negativa konsekvenser på en kommunövergripande nivå.

Även om översiktsplanens förslag kring mark- och vattenanvändning inte skiljer sig i någon betydande omfattning från nollalternativet, bedöms de ställningstaganden och riktlinjer om att förbättra och fördjupa kunskapen om naturvärden och miljösituationen i kommunen leda till att miljöpåverkan och en långsiktigt hållbar utveckling beaktas i större utsträckning vid beslut gällande kommunens utveckling. Ett antagande av den nya översiktsplanen bedöms därför medföra positiva konsekvenser för miljön i Dals-Ed som helhet jämfört med nollalternativet. Miljökonsekvensbeskrivningen i sin helhet finns i [bilaga 4](#).

8. Beslut och källor

8.1 Granskningsyttrande

Länk till Länsstyrelsens granskningsyttrande:

[Länsstyrelsens granskningsyttrande](#) (Bilaga 7)

8.2 Antagandehandling

Länk till kommunfullmäktiges beslut om antagande:

[Kommunfullmäktige beslut 2021-11-09, § 84](#) (Bilaga 9)

8.3 Laga kraft

Länk till lagakraftbevis:

[Lagakraftbevis](#) (Bilaga 10)

8.4 Källor

Rapporter

Bostadsförsörjningsprogram 2021-2023, Dals-Eds kommun (2021)

Ed och framtiden - fördjupad översiktsplan för tätorten Ed, Dals-Eds kommun (2014)

Fördjupad översiktsplan för Nössemark, Dals-Eds kommun (2010)

Norsk detaljhandels konsumtion i Sverige 2017 - Fokus gränshandel, Svensk Handel (2018)

Program för kulturminnesvård, Dals-Eds kommun (1984)

Regionalt trafikförsörjningsprogram Västra Götaland 2017-2020, VGR (2016)

Regional plan för transportinfrastrukturen i Västra Götaland 2018-2029, VGR (2018)

Riksintressen för kulturmiljövården i Västra Götaland, Riksantikvarieämbetet (2018)

Rådgivningsuppdrag Utredning Oslo - Göteborg, Rapport SWECO (2016)

Vindbruk Dalsland, Dalslandskommunerna (2010)

Hemsidor

Boverket, www.boverket.se

Energimyndigheten, www.energimyndigheten.se

FN, www.fn.se

Luft i Väst, www.luftivast.se

Länsstyrelsens geodatakatalog, <https://ext-geodatakatalog.lansstyrelsen.se/GeodataKatalogen/>

Länsstyrelsen Västra Götaland, <https://www.lansstyrelsen.se/vastra-gotaland.html>

Naturvårdsverket, www.naturvardsverket.se

PTS Bredbandskartan, www.bredbandskartan.se

Skogsstyrelsen, www.skogsstyrelsen.se

Statistiska centralbyrån (SCB), www.scb.se

Svenskt vatten utveckling, www.svenskvatten.se

Västra Götalandsregionen (VGR), www.vgr.se

8.5 Ordförklaringar

Areella näringar är ett samlingsnamn för platsbundna gröna näringar som använder naturgeografiska och biologiska resurser, såsom fiske- och jaktnäringen samt jord- och skogsbruket.

Civilsamhället - Sammanslutning av människor i form av grupper eller organisationer som agerar tillsammans för gemensamma intressen.

Gröna näringar är näringar inom jord, skog, trädgård och landsbygd.

Digital transformation innebär förbättring och utveckling av verksamheten genom att tillämpa digitala lösningar.

EKS, Ekosystemtjänster - Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel. Källa: Naturvårdsverket.

Friluftsliv är vistelse utomhus i natur- och kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelse utan krav på tävling (Definition enligt förordningen SFS 2010:2008).

Fysisk planering - handlar om hur man använder mark- och vattenområden och hur bebyggelse och infrastruktur som läggs och är utformad.

Hållbar utveckling - Begreppet skapades 1987 av FN:s världskommission för miljö och utveckling. Definitionen lyder: "Hållbar utveckling är en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov." En hållbar utveckling bygger på tre dimensioner: ekologiska, sociala och ekonomiska. Källa: www.fn.se

Höjdsystem - På de platser där det hänvisas till höjdsystem avses RH 70.

LIS - LIS står för landsbygdsutveckling i strandnära läge och innebär att kommunen i översiktsplanen kan peka ut områden som kan bidra till landsbygdsutveckling. Inom dessa områden kan särskilt skäl för landsbygdsutveckling användas vid prövning av dispens och upphävande av strandskydd.

MKB, Miljökonsekvensbeskrivning - visar konsekvenserna för miljön vid planering och ger underlag för beslut vid prövning av verksamheter och åtgärder.

Naturturism - kan betecknas som människors aktiviteter när de vistas i naturområden utanför sin vanliga omgivning.

Ställningstagande - rutan visar kommunens inställning.

TEN-T - Transeuropean Network Transport EU:s planeringssystem för infrastruktur

Vägledning - rutan används vid utveckling och hantering av ärenden

Åtgärder - rutan syftar till aktiviteter i genomförandeplanen.

ÖP - förkortning för översiktsplan

Bilaga 1 - LIS-plan

Länk till LIS-plan:

[LIS-plan Dals-Eds kommun](#)

Bilaga 2 - Genomförandeplan

Länk till genomförandeplan:

[Genomförandeplan ÖP nu-2035](#)

Bilaga 3 - Kartor

Kartbilagor:

[Kapitel 3, Utvecklingsstrategi](#)

[Kapitel 4, Mark- och vattenanvändning](#)

[Kapitel 5, Riksintressen, LIS och andra värden](#)

[LIS-områden](#)

Bilaga 4 - MKB

Länk till miljökonsekvensbeskrivning:

[Miljökonsekvensbeskrivning](#)

Bilaga 5 - Särskild handling

Länk till särskild handling:

[Särskild handling](#)

Bilaga 6 - Samrådsredogörelse

Länk till samrådsredogörelse:

[Samrådsredogörelse](#)

Bilaga 7 - Länsstyrelsens granskningsyttrande

Länk till Länsstyrelsens granskningsyttrande:

[Länsstyrelsens granskningsyttrande](#)

Bilaga 8 - Granskningsutlåtande

Länk till granskningsutlåtande:

[Granskningsutlåtande](#)

Bilaga 9 - KF-beslut om antagande

Länk till Kommunfullmäktiges beslut om antagande av översiktsplanen:

[Kommunfullmäktige beslut 2021-11-09, § 84](#) (justerat)

[Kommunfullmäktige beslut 2021-11-09, § 84](#) (textformat)

Bilaga 10 - Lagakraftbevis

Länk till Lagakraftbevis:

[Lagakraftbevis ÖP nu-2035](#)

